Gombos Eszter – Csernoch Mária

Interdiszciplinaritás és digitális technikák a németoktatásban

SZAKTÁRNET

DEBRECENI EGYETEM
TANÁRKÉPZÉSI KÖZPONT

Interdiszciplinaritás és digitális technikák a német oktatásban

GOMBOS ESZTER
CSERNOCH MÁRIA

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2015

Szaktárnet-könyvek 22.

Sorozatszerkesztő:
Maticsák Sándor

Készült
a SZAKTÁRNET (TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009)
pályázat keretében

Lektorálta:
Kunné Fehérvári Flóra

Technikai szerkesztő:
Tóth Anikó Nikolett

Borítóterv:
Nagy Tünde

ISBN 978 963 473 860 2

© A szerzők
© Debreceni Egyetemi Kiadó – Debrecen University Press,
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is.

Kiadta a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
www.dupress.hu
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi
Készült a Kapitális Nyomdában, 2015-ben.

Tartalom

Előszó 7

Bevezetés 9

1. Interaktív bemutató sablonok készítése (1. óra)
Csernoch Mária
1.1. Bevezető a bemutatók készítéséhez 11
1.2. Mivel foglalkozik a tipográfia? 12

2. Animáció tervezése (2. óra) 19
Csernoch Mária

3. Hiperlink alapú navigáció bemutatókban (3. óra)
Csernoch Mária
3.1. Gombok elhelyezése 23
3.2. Gombok létrehozása 25

4. Digitális könyvtárak fájltípusai (4. óra)
Csernoch Mária
4.1. Digitális olvasás 27
4.2. Az olvasóközönség kiszélesedése 27

5. Német nyelvű digitális könyvtárak (5. óra)
Csernoch Mária
5.1. Többnyelvű könyvtárak 37
5.2. Deutsche Digitale Bibliothek. Kultur und Wissen online 38
5.3. Projekt Gutenberg-DE 38
5.4. Zeno, Ihrer Volltextbibliothek 40

6. Digitális szótárak (6. óra) 43
Gombos Eszter
6.1. Feladatlapok a szótárak fejezethez 55

7. Gépi fordítás (7. óra)
Gombos Eszter
7.1. Példa 1 59
7.2. Példa 2 61
7.3. Példa 3 63

8. Fájlkezelés, konvertálás (8. óra)
Csernoch Mária
8.1. Dokumentumfájl 65
8.2. Fájlkiterjesztés módosítása 67
8.3. Fájlok kezelése nem a társított programmal 68

9. Egy német irodalmi mű fordításvariánsai (9. óra)
Gombos Eszter
9.1. A műfordítás 71

10. Videomegosztókról letölthető tartalmak integrálása (10. óra) 75
Gombos Eszter

11. Videoanyagok többcélú felhasználása (11. óra)
Gombos Eszter
11.1. Videók helye és szerepe 77

12. Kreatív kimenet tervezése (12. óra)
Gombos Eszter
12.1. Képi input 81
12.2. Feladatlap 88

13. Változatok egy történelmi témára (13. óra) 91
Gombos Eszter

14. Országismereti anyagok gyűjtése (14. óra) 97
Gombos Eszter
14.1. Példa 1 98
14.2. Munkaforma 101

15. Digitális dokumentumkezelés (15. óra) 103
Csernoch Mária

16. Dokumentumon belüli források kezelése (16. óra)
Csernoch Mária
16.1. Automatikus és kézi számozás összehasonlítása 111
16.2. Számozott lista létrehozása 112
16.3. Irodalomjegyzék létrehozása 116

17. Szöveges dokumentumok digitalizálása (17. óra) 117
Csernoch Mária
17.1. A digitalizálás eszközei 118
17.2. A szövegfelismerés minőségének paraméterei 119

18. Digitális alapú tanulói adatgyűjtés (18. óra) 127
Gombos Eszter

19. Tartalmak disszeminációja (19. óra) 131
Gombos Eszter
19.1. Egy mini projekt bemutatása: Lebenslauf 131

20. Tartalmak diszkussziója (20. óra) 135
Gombos Eszter

21. Tartalmak tanórai megfelelése (21. óra) 141
Gombos Eszter
21.1. Az egyénre szabás 141

22. Tartalmak verbalizációja (22. óra) 149
Gombos Eszter

23. Számítógépes játékok (23. óra)
Gombos Eszter
23.1. Legyen Ön is Milliomos! 151
23.2. Jeopardy 153

24. Nyelvi készségek a digitális korban: olvasás (24. óra) 157
Gombos Eszter

25. Nyelvi készségek a digitális korban: szövegalkotás (25. óra)
Gombos Eszter
25.1. Feladat 1 165
25.2. Feladat 2 167

26. Nyelvi készségek a digitális korban: beszéd (26. óra) 169
Gombos Eszter

27. Nyelvi készségek a digitális korban: írás (27. óra) 173
Gombos Eszter
27.1. A multimodális műveltség 181

28. Nyelvi készségek a digitális korban: szövegértés (28. óra) 185
Gombos Eszter
28.1. deutsch-lerner.blog.de 191

Összegzés 193

Előszó

Ha tehetném, a változás szót csupa nagybetűvel írnám. Mert keresve sem találni másik olyan kifejezést, amely jobban illene arra, ami az utóbbi években zajlik körülöttünk. És ugyanez igaz az oktatás világára is. Mire megtanulunk bánni, vagy csak együtt élni, az egyik jelenséggel, máris sarkunkban van az újabb. Ebben a helyzetben kínál segítséget az általunk összeállított továbbképzés.

Az anyag összeállításánál abból indultunk ki, hogy a mai nyelvtanítás számára a legnagyobb kihívást a folyamatos megfelelés és megújulás jelenti. Egy olyan területről van szó, ahol a diákok által hozott ismeretek széles körében kell a tanárnak jártasnak lennie, és ez nem önmagában csak azt jelenti, hogy a nyelv fejlődésével kell lépést tartani. A nyelv a világról alkotott tudás, az eligazodás feltétele a legkülönbözőbb helyzetekben, a kapcsolattartás eszköze, mintegy szavakban leképezi a tanulók által befogadott univerzumot. Ráadásul ma már nem elsősorban a könyvből szerzett ismeretek számítanak elsődleges forrásnak, hanem az informatika által valóságként megélhető álom, vagy az ismeretek elérhetőségét lehetővé tevő internet. Az új generációk részéről természetes az igény, hogy ne csak kisajátítsák azt, amit az internet kínál, hanem maguk is megjelenjenek önálló tartalmakkal.

És eddig még csak arról ejtettem szót, hogy a diákok oldaláról milyen folyamatosan megújuló kihívásokkal kell szembe nézniük a jelen és a jövő nyelvtanárainak. De komoly elvárás fogalmazódik meg az oktatásirányítás oldaláról is az iránt, hogy a pedagógusok digitális kompetenciáját kérjék számon (bármi legyen is az, hiszen saját tapasztalataim alapján a gyakorlatban mindenki mást ért alatta). Az előző megjegyzés bár cinikusan hangzik, de nem annak szántam. A felkészítés erre a szerepre ugyanis még nem történt meg. Amíg ennek híján vagyunk, addig csak homályos, leginkább egyénfüggő értelmezésünk van arról, kit és mikor tekinthetünk kompetensnek. Erről különböző fórumokon már születtek írások, ezért ebbe nem kívánok mélyebben belemenni.

Van a kérdésnek egy olyan megközelítése, ami mellett azonban nem mehetünk el szó nélkül. Meggyőződésem, hogy ameddig nem következik be szemléletváltás a tanárok részéről, addig alternatív megközelítésben, csak

elszigetelt eszköz- vagy szoftverhasználatról van szó, még akkor is, ha történetesen minden órán használjuk a számítógépet.

Mihelyt gép elé ülünk gyakran nem működnek a régi mechanizmusok, újakat pedig nem alakítottunk ki. Mert ezt tanulni kellett volna, ha lett volna kitől! Hadd hozzak erre két példát. Az a precíz, hibákra érzékeny nyelvtanár, aki a papíron benyújtott feladatban minden hibát akkurátusan jelöl és javít a szövegszerkesztővel szerkesztett szövegben átsiklik a vessző előtti szóköz használatán. Adott esetben maga is elköveti azt.

A másik példa a számítógép alternatív tanórai felhasználásáról szól. Egy gondosan megszerkesztett PPT hivatott szolgálni az új szavak bevezetését a nemzeti specialitások témakörben. Minden szabály szerint halad, a tanulók látják az ételeket, megtudják a legfontosabb információkat, ami a megértéshez kell, majd kiírják a füzetbe a szavakat, ahelyett, hogy a tanár megosztaná a tartalmat diákokkal, akik otthon annyiszor nézhetik meg a bemutatót, ahányszor akarják.

Természetesen a változások, főleg ha berögződéseket kell megváltoztatnunk, nem mennek egyik napról a másikra. Két feladatunk azonban minden esetre van: a fiatal, pályakezdő vagy majdnem pályakezdő tanárokat felkészíteni erre a helyzetre, ez a szakmódszertant oktatók, vezetőtanárok és mentortanárok feladata, valamint megmutatni a már a pályán lévő pedagógusoknak, hogyan építhetnek, hasznosíthatnak feladatokat rövid változtatásokkal és tehetnek alkalmassá egyéni vagy csoportos tanulásra. Mit jelent információt értelmezni és előállítani.

Bevezetés

„Der Verstand vergisst, die Phantasie vergisst nie.”
Peter Handke

A jelen tananyagban kidolgozott továbbképzés célja, hogy a nyelvoktatással, konkrétan a német nyelv oktatásával szemben támasztott igényekhez igazodva adjon segítséget a pályakezdő és a már pályán lévő kollégáknak.

A mindennapi praktikák, ötletek éppen úgy helyet kaptak, mint a szűkebb körben megvalósítható elképzelések, melyeknek egy-egy elemét kiragadva egy másik környezetben használhatóak. A feladatok összeállítása közben igyekeztünk szem előtt tartani, hogy az ötletek megvalósulásának akadályát helyenként a számítógépes know how hiánya jelenti, ezért tananyagunk egyik részében erre vezetjük rá a résztvevőket, megadva ezzel a felfedezés örömét, és azt, hogy mindenki láthassa, hogy képes maga is megbirkózni a feladattal. A nyelvhasználat lehetőleg mellőzi az informatikai szakzsargont, de ez szándékos, hiszen a cél az, hogy aki laikusként olvassa, az is alkalmazni tudja.

A másik hangsúlyos elem az interdiszciplinaritás, amit az átfogó, tantárgyakra széteső tudás elleni harc egyik hatékony eszközeként aposztrofálnak, és a tantárgyak számára törvényi szinten is előírnak. Mivel az elvárás a gyakorlat megvalósítása mindenki számára csak abban a közegben értelmezhető, ameddig a saját ismeretei és érdeklődése terjed ezért a CLIL típusú modellek előnyomulása figyelhető meg, külön órai foglalkozások vagy tantárgyi modulok keretében. Lévén idegennyelvről szó, a tanító tanárok körében elsődlegesen egy másik idegennyelv, vagy társadalomtudományos tárgy vagy tartalom jelenti a kapcsolódási területet, a természettudományok vagy a művészetek kevésbé. A mostani elképzelés egy kis váltással abba az irányba viszi el a gondolkodást, hogy a szokványos tananyagelemek tanításakor az hétköznapi élet és más tudományterületek mennyiben lehetnek források, amelyekből ihletet meríthetünk. Az újdonsága miatt a tanulók már csak a szokatlan felvetés miatt is motiváltabbnak érzik magukat egy „merész” ötlet után. Például ha a családot kellő bevezetés után nem egy más szerző tankönyvben vagy tananyagban már didaktizált képzeletbeli személy adatait feldolgozva kell elmesélniük, akihez semmi közük és a feladatot csak a feladat kedvéért oldják meg (vagyis számukra öncél marad), hanem

mondjuk lehetőséget kapnak a kedvenc énekesük bemutatására, már sokkal nagyobb kedvvel látnak a megvalósításhoz. Mert nem csak be kell, hanem be is akarják mutatni a kedvencüket. És megmutathatják például, hogy miért érdemes hallgatni a Rammstein zenéjét.

A tananyagban a feldolgozásra kiválasztott területek, példák mindegyike már kipróbált, megvalósult feladatokat tartalmaz.

A tárgyalásra kerülő területek:
– Digitális kompetencia ismeret és kelléktár felvillantása.
– Interdiszciplinaritás egy külső irodalmi modul beépítésével.
– A szisztematikus adatgyűjtés és –rendezéstől a prezentálásig.
– A „számítógéppel támogatott játék” helye a tanórán.
– Nyelvi készségek fejlesztése régi-új megközelítésben.

Reméljük sikerül ötleteket adni, hogy a Kollégák elszánják magukat, ha nem is feltétlenül a mindennapi alkalmazásra, de a kipróbálásra.

Mivel az egyes témakörök kis részekre bontása erőltetett, néhol nem releváns, hiszen indaként kapaszkodó összefüggésekről van szó, ezért a téma szerinti bontás logikáját követjük.

1. FEJEZET

Interaktív bemutató sablonok készítése (1. óra)

CSERNOCH Mária

Az egyszerűség a kifinomultság legfelső foka.
Leonardo da Vinci

1.1. Bevezető a bemutatók készítéséhez

Bemutatók készítésekor mindenképpen szem előtt kell tartanunk, hogy számos olyan szempont létezik, amelyek nagyban befolyásolják a hallgatóság előadóról, a mondandó lényegéről alkotott véleményét. A bemutató tényleges elkészítését alapos tervezés előzi meg, amely még a számítógép bekapcsolása előtt megtörténik, hagyományos eszközöket – papírt, táblát, ceruzát, tollat, címkéket stb. – használva. Ez a bemutatókészítés unplugged fázisa, amely a tervezéssel kezdődik. Az ilyen típusú, koncepcióalapú megközelítések, azok, amelyek hatékony problémamegoldáshoz vezetnek [1]. Ezzel szemben napjainkban a felületi megközelítések terjedtek el, amelyek a szoftver használatát helyezik az előtérbe [1]. Egy dokumentum készítésekor nem az a cél, hogy az jól nézzen ki, a cél az érthetőség [6]. Az érthetőség mindenképpen megköveteli az egyszerűséget és a visszafogottságot. Igaz továbbá, hogy ezen eszközöket használva olyan dokumentumokat is tudunk készíteni, amelyek még jól is mutatnak.

A bemutatók készítésekor a dizájn nagyon fontos. Ne keverjük azonban össze a dizájnt a díszítéssel. A dizájn célja, hogy a néző számára a lehető legkönnyebbé és egyszerűbbé tegye a kommunikációt [6]. Ezen cél megvalósításához mindenképpen szükséges sablonok készítése, mivel így a legegyszerűbb az ismétlődés elvének betartása. Cél, hogy egy vetített anyag legyen minél egységesebb és koherensebb. Az unplugged tervezési folyamatot követően, a számítógépes felületen az első tevékenység a sablonok elkészítése.

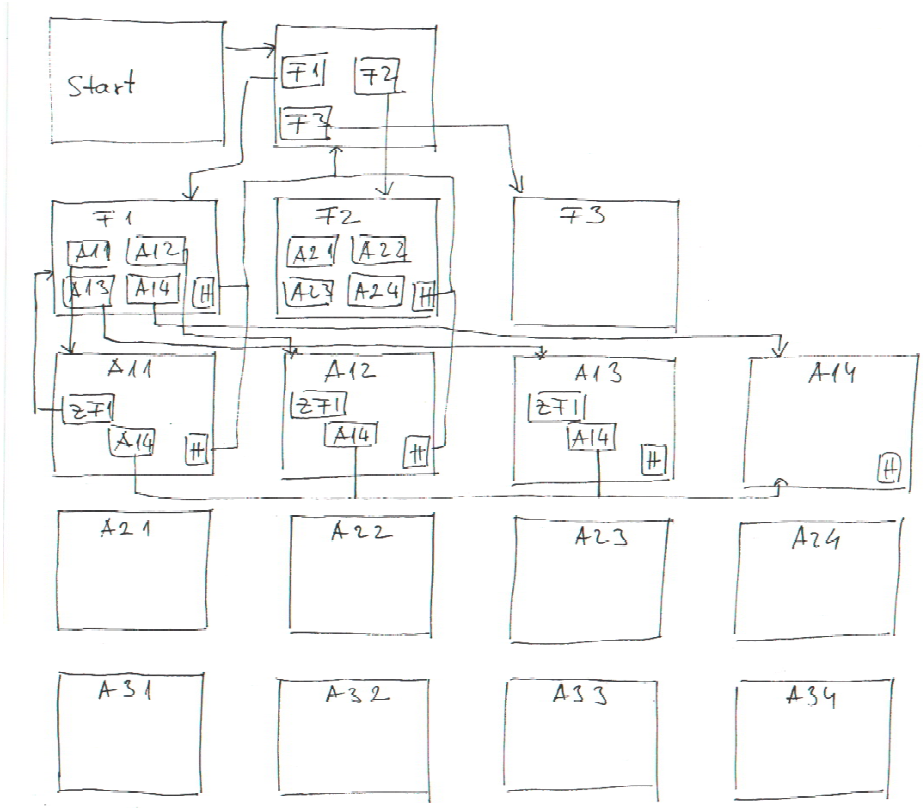

1. ábra

Három kérdésből álló teszt tervezése hagyományos eszközökkel

PowerPointot használva a sablonok készítése a diaminta létrehozásával történik. A diaminta szolgál tehát az ismétlődési elv betartására, míg az egyes diákon belül ügyelnünk kell kontraszt megteremtésére, amely megvalósításhoz bizonyos elemeket már a diamintán beállíthatunk.

1.2. Mivel foglalkozik a tipográfia?

A jól megtervezett dizájn nem más, mint egy adott felületen a megfelelő tipográfiai szabályok alkalmazása, annak érdekében, hogy a célközönséghez eljusson az eredetileg tervezett üzenet. Többféle, az üzenetátadására alkalmas dizájn is létezik, létezhet. Fontos azonban, hogy olyan dizájnt válasszunk, amely megfelel az üzenetközvetítés alapszabályainak. Az

alábbiakban összefoglaljuk, hogy mit is jelent a tipográfia a digitális korban, és miért van szükség tipográfiai ismeretekre a digitális állampolgároknak. A tanárok tipográfia-ismerete, a megfogalmazott tantervi követelmények miatt, kiemelt fontosságú. Mindezen szempontokat figyelembe véve az alábbiakban következzen néhány, a tipográfiával foglalkozó szakember megfogalmazása, annak összegzése, hogy mit is jelent a tipográfia, hogyan értelmezhető a nem-profi felhasználók számára.

„A tipográfia az a szakterület, amely az oldalon (vagy képernyőn, vagy bármilyen más sík, esetleg térbeli felületen) ábrázolt betűk megjelenésével, valamint az információ közvetítésének hatékonyságát érintő egyéb kérdésekkel foglalkozik".

„A szöveges közlés megformálásával, kép és szedett szöveg együttes elrendezésével. Hagyományosan a nyomtatott szövegek megtervezését tekintik tipográfiának, de ma már sok más technikája is van a szöveges közlésnek, például a képernyőre kiírt feliratok. … Általában a közlemény síkbeli elrendezését kell megtervezni…. Tehát a tipográfia síkművészet, bár térbeli esetei is előfordulnak" [7: 9].

„A jó tipográfia nem a használt technológia színvonalával mérhető, csakis olvasás közben válik nyilvánvalóvá" [4: 63; 5: 63; 6: 28].

„Hétköznapi életünkben a tipográfia fontos szerepet játszik, többnyire mégis láthatatlan marad. (Mindaddig, amíg az olvasó bele nem botlik egy tipográfiai bakiba!)" [5].

„Rá kell ébrednünk, hogy a prezentációtervezés nemcsak tények és adatok lineáris csoportosítása, hanem kreatív tevékenység, a maga módján, úgymond, „művészet", amelynek gyakorlásához átfogó gondolkodásmód szükséges, ki kell használnunk teljes agykapacitásunkat, jobb és bal agyféltekénket egyaránt. Tény, hogy míg a kutatás és a háttérmunka alapos logikai analízist, számításokat és az adatok gondos rendszerezését, vagyis úgynevezett bal agyféltekés gondolkodást kíván, a tartalom prezentációvá alakítása sokkal inkább igénybe veszi a jobb agyféltekénket." [6: 44].

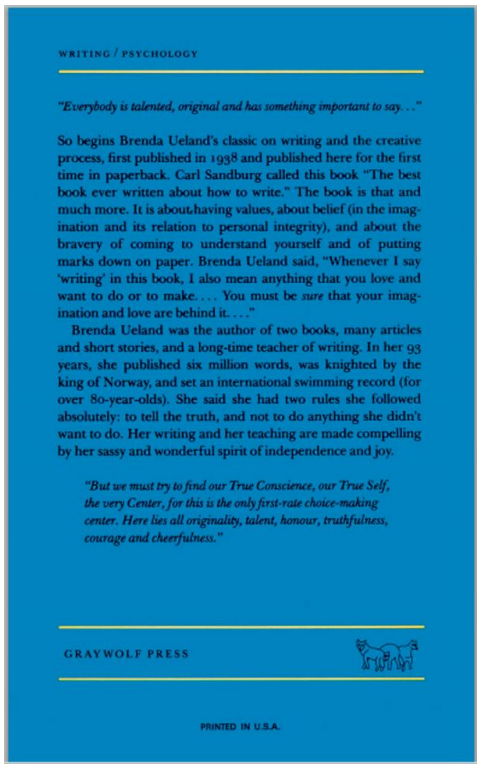

WRITING / PSYCHOLOGY

"Everybody is talented, original and has something important to say..."

So begins Brenda Ueland's classic on writing and the creative process, first published in 1938 and published here for the first time in paperback. Carl Sandburg called this book "The best book ever written about how to write." The book is that and much more. It is about having values, about belief (in the imagination and its relation to personal integrity), and about the bravery of coming to understand yourself and of putting marks down on paper. Brenda Ueland said, "Whenever I say 'writing' in this book, I also mean anything that you love and want to do or to make.... You must be *sure* that your imagination and love are behind it...."

Brenda Ueland was the author of two books, many articles and short stories, and a long-time teacher of writing. In her 93 years, she published six million words, was knighted by the king of Norway, and set an international swimming record (for over 80-year-olds). She said she had two rules she followed absolutely: to tell the truth, and not to do anything she didn't want to do. Her writing and her teaching are made compelling by her sassy and wonderful spirit of independence and joy.

"But we must try to find our True Conscience, our True Self, the very Center, for this is the only first-rate choice-making center. Here lies all originality, talent, honour, truthfulness, courage and cheerfulness."

GRAYWOLF PRESS

PRINTED IN U.S.A.

Gyógyszerek:

Az orvosi szoba csak alkalmanként van nyitva. Legyen lehetőség Lázmérő és fájdalomcsillapító (a legkevésbé allergiás reakciót keltő) gyógyszerek kérésére. Például az asszisztensnőtől, vagy a titkárnőtől.

Tornaterem:

Kevés óránk van a tornateremben! Szeretnénk, ha készítenének egy egyenletesebb beosztást.

Toalettek:

Kérnénk, hogy minden illemhelyen tegyék lehetővé a toalettpapír és a szappan használatát. Ha netán nincsen rá keret, kérhetnék a szülői munkaközösség segítségét.

Tisztlettel: a 6.b osztály

Debrecen, 2001. Február 13.

2. ábra

Megértést, olvasást, kiemelést nehezítő tipográfiai eszközök papír alapú outputon (bal: [8], jobb: saját gyűjtemény)

3. ábra

Megértést, olvasást, kiemelést nehezítő tipográfiai eszközök weblapon[1]

[1] http://www.hirado.hu/. Letöltve: 2015. március 31.

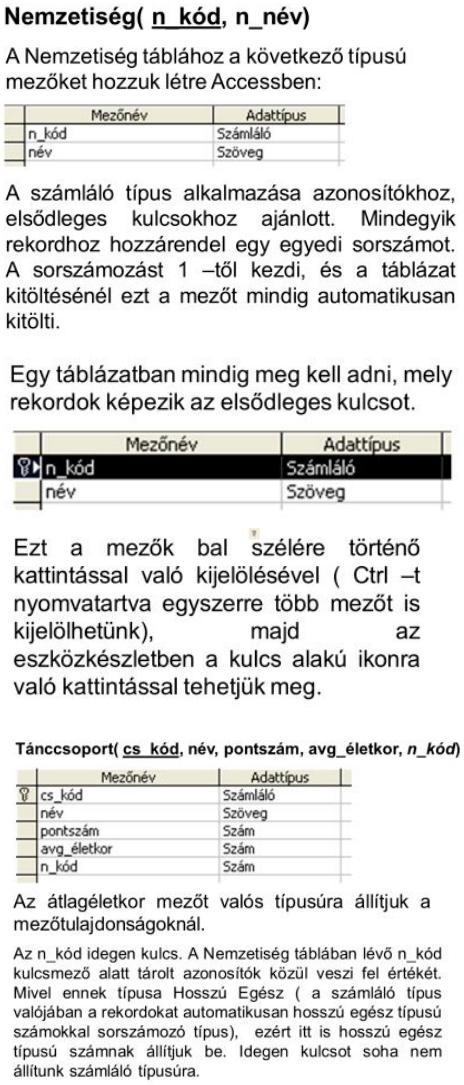

4. ábra

Egy diasorozat egymást követő diáin előforduló tipográfiai hibák (saját gyűjtemény)

2.1 Die Formen eines Lebenslaufes besprechen¶ Frontalarbeit¶ Mat.: Tafel (Realien III.)¤	diese Formen an die Tafel aufschreiben¤	die möglichen Formen und Charakterzüge eines Lebenslaufes kennen lernen¤
2.1 Paararbeit aus dem LB S. 117/16¶ Paararbeit¶ Mat.: LB¤	auf den Anderen achten, einen Lebenslauf allein verstehen und ergänzen¤	Leseverstehen fördern¤
3. Hausaufgabe angeben: diesen Lebenslauf in tabellarische Form umschreiben, die Arbeit beenden¶ Frontalarbeit¤	Das Gelernte zusammenfassen, Hausaufgabe geben¤	die Stunde abschließen¤

5. ábra
Részlet egy zárótanítási óratervből

A hibásan beállított igazítás – sorkizárt –, valamint a hibásan megválasztott nyelv, ami megakadályozza az elválasztást, okozza a keskeny oszlopokban a széles utcákat. Ez az egyik leggyakrabban előforduló tipográfiai hiba. Az ábrán az utcákat téglalapokkal jelöltük meg.

A 2–5. ábra mintái különböző outputokra tervezett e-dokumentumok olvasást, megértést nehezítő outputjaira mutatnak példákat. A minták alapján egyértelmű, hogy a helyes tipográfiai szabályok alkalmazása, függetlenül az output típusától, a felhasználó döntése, amelyben a kommunikáció, a tartalom értő, érthető átadása kell legyen az elsődleges cél.

Felhasznált irodalom

[1] Csernoch, M. & Biró, P. (2015): *Számítógépes problémamegoldás.* Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 62/3.
[2] Godin, S. (2001): *Really Bad PowerPoint.* Do You Zoom, Inc. http://www.sethgodin.com/freeprize/reallybad-1.pdf. Letöltve: 2015. április 9.
[3] Heath, C, & Heath, D. (2007): *Made to Stick: Why Some Ideas Survive and Others Die.* Random House.
[4] Jury, D. (2006): *What is typography?* RotoVision.
[5] Jury, D. (2007): *Mi az a tipográfia?* Scolar Design.
[6] Reynolds, G. (2009): *PreZENtáció.* HVG Könyvek.
[7] Virágvölgyi, P. (2004): *A tipográfia mestersége számítógéppel.* Osiris Kiadó, Budapest.

Ajánlott irodalom

[8] Ueland, B. (1938): *If You Want To Write. Second edition.* (1987) http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/10224/4635df9ad10ad71a22d92ca80241f09f.pdf?sequence=1. Letöltve: 2015. április 9.

2. FEJEZET

Animáció tervezése (2. óra)

CSERNOCH Mária

A diasorozat tervezése az előző bekezdésben mondottaknak megfelelően, tehát hagyományos eszközökkel történik. Papírra megrajzoljuk a tervet (1. ábra), amely tartalmazza a diákat, a navigáció megvalósításához szükséges gombokat (6., 7., 8. ábra), valamint az objektumok közötti kapcsolatokat (1., 6., 10., 11. ábra).

Feladat: Märchenquiz

Készítsünk egy mesetesztet – Märchenquiz –, amely tartalmaz három kérdést és minden kérdéshez három helytelen és egy helyes választ.

Egy rendkívül egyszerű, mindennapos alapfeladatból indulunk ki. Az unplugged fázisban ennek a feladatnak a nagyobb lépéseit rajzoljuk meg. A lépések papírra vetéséhez azonban szükségünk van a feladat specifikációinak a megfogalmazására, amely alapjául szolgál majd az diasorozat megépítéséhez szükséges algoritmushoz.

Märchenquiz specifikációi

– A diasorozat egy nyitó lappal indul. Erre a lapra egy Start gombot kell elhelyeznünk, amely a navigációs lapra visz (1. ábra, 6. ábra bal dia).
– A 2. dia, a navigációs lap, tartalmazza azokat a gombokat – F1, F2, F3 – , amelyekkel elérhetőek a kérdések lapjai (1. ábra, 6. ábra jobb dia).

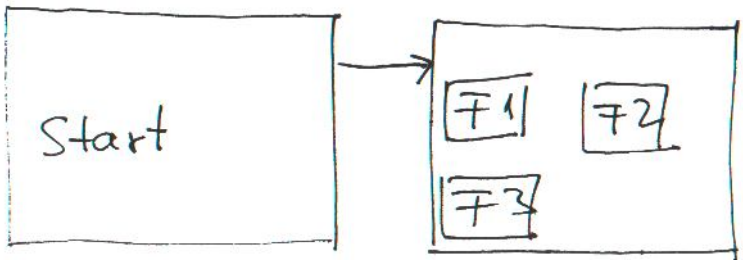

6. ábra
Märchenquiz 1. és 2. diája

– 3–5. diák tartalmazzák a kérdéseket – F1, F2, F3 – és a négy lehetséges választ – F1 kérdés válaszai: A11, A12, A13, A14; F2 kérdés válaszai: A21, A22, A23, A24; F3 kérdés válaszai: A31, A32, A33, A34. Ezen túl minden diára elhelyezünk egy gombot, ami visszavisz a navigációs lapra – H (Haus). Erre a gombra azért van szükség, mert bármikor előfordulhat, hogy véletlenül nem az előre eltervezett feladatot választjuk ki – eltévedünk.

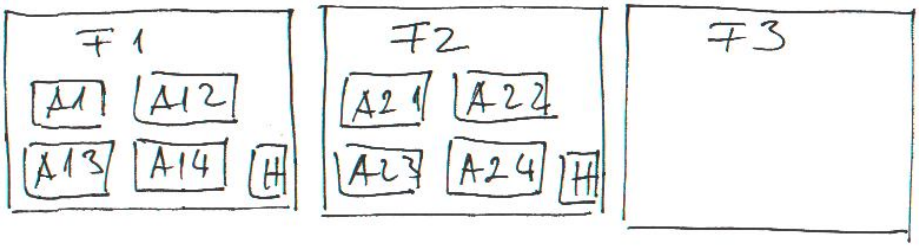

7. ábra
Märchenquiz kérdés diái

– A következő 3×4 diára helyezzük el a válaszokat. Minden négyes csoport egyforma szerkezetű.
  – Az első három dia a helytelen válaszok diái. Ezeken a lapokon megtalálhatóak az alábbi tartalmak:
    – A kérdés – F1, F2, F3 – és a helytelen válasz – F1 kérdés: A11 vagy A12 vagy A13, F2 kérdés: A21 vagy A22 vagy A23; F3 kérdés: A31, A32, A33.
    – Egy gomb, ami visszavisz a kérdéshez, hogy újra lehessen próbálkozni – F1 kérdés: ZF1, F2 kérdés: ZF2, F3 kérdés: ZF3.
    – Egy másik gomb, ami elvisz a megoldáshoz, azok számára, akik feladják – F1 kérdés: A14, F2 kérdés: A24, F3 kérdés: A34.
    – A H gomb, ami visszavisz a navigációs lapra, azoknak, akik eltévedtek.
  – A negyedik a helyes válasz diája, amely tartalmazza
    – a helyes választ – A14, A24, A34 – és
    – a H gombot, hogy vissza lehessen jutni a kérdésekhez és új kérdést választani.

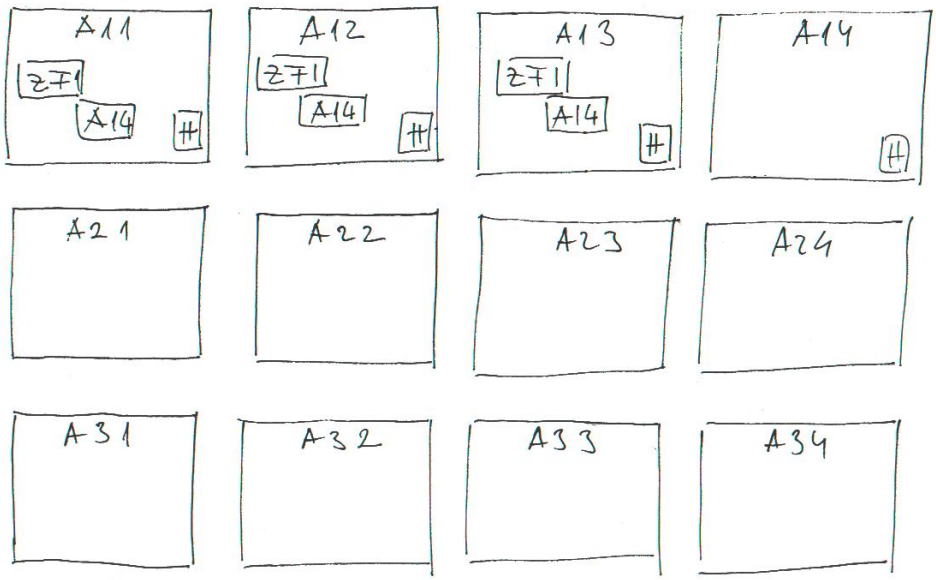

8. ábra
Märchenquiz válasz diái

Märchenquiz algoritmusa
– Diaminták létrehozása
  – Minden diára érvényes beállítások.
  – Üres dia: erre a mintára kerül a start és a navigációs lap.
  – Helytelen válasz diamintája.
  – Helyes válasz diamintája.
– Start gomb
– Feladat gombok a navigációs lapon.
– Haus gombok
  – létrehozása,
  – elhelyezése.
– Helytelen lap gombjai
  – gombok létrehozása egy lapon,
  – ezek másolása,
  – ezek módosítása a kérdéshez igazítva.

A tervezési folyamat másik fázisa a dizájn tervezése. A dizájn elképzelhetetlen ábrák nélkül. Két lehetőség adott: használhatunk saját forrásból származó vagy mások által készített vizuális elemeket. A saját forrású

dokumentumok korlátlanul felhasználhatóak. Ugyanakkor, a más forrásból származó dokumentumok esetében mindenképpen szem előtt kell tartanunk a szerzői jogokat. Kiemelten fontos, hogy a nem saját forrásból származó anyagok felhasználása csakis az objektumra vonatkozó teljes és pontos szerzői jogok ismeretében történjen meg. Nem saját forrású elemek felhasználásakor ügyelnünk kell továbbá a forrás pontos megnevezésére.

3. FEJEZET

Hiperlink alapú navigáció bemutatókban (3. óra)

CSERNOCH Mária

3.1. Gombok elhelyezése

A Märchenquiz valamennyi diáját, az azokon elhelyezkedő feliratokat és gombokat a 9. ábra, a navigáció megvalósításához szükséges kapcsolatokat teljes részletességében a 10. és 11. ábra mutatja.

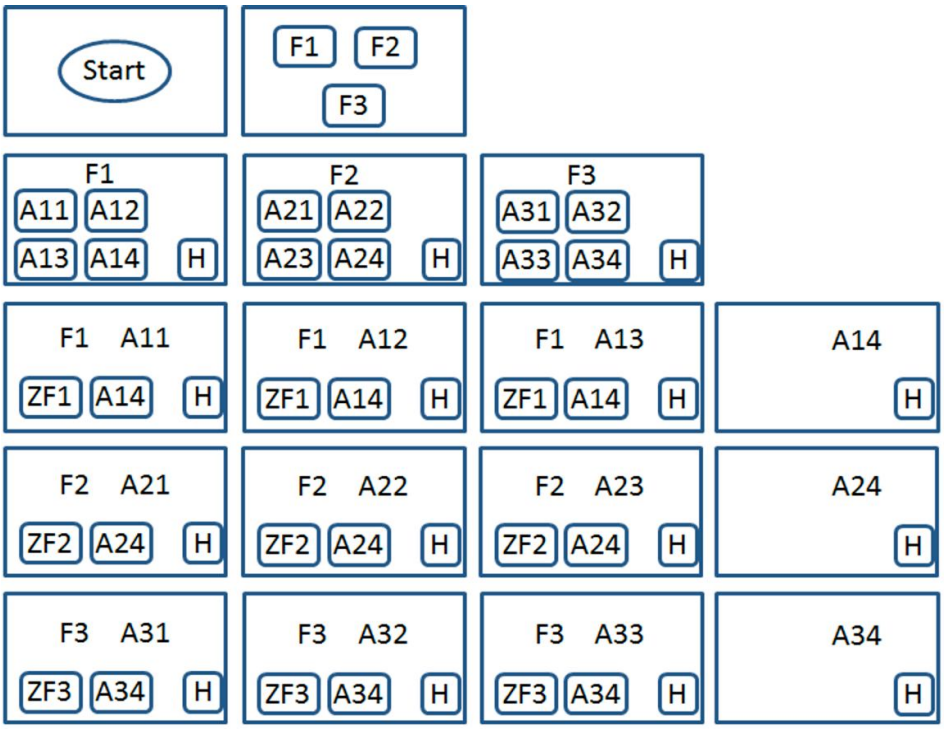

9. ábra

Märchenquiz feliratai és navigációs gombjai

Az azonos tartalmú gombok elhelyezésénél figyelnünk kell arra, hogy állandó helyre kerüljenek, mivel ezzel is segíthetjük a megértést, a könnyebb navigációt. A 9–11. ábrasorozat egyértelműen mutatja, hogy terveink szerint

a Haus gomb a jobb alsó sarokba kerül elhelyezésre, míg a kérdés lapokon a négy lehetséges megoldás és a helytelen válaszlapokon a ZF1 és az AX4 gombok is fix helyre kerülnek. Ezzel az elrendezéssel nem kényszerítjük a felhasználót fölösleges, időigényes böngészésre.

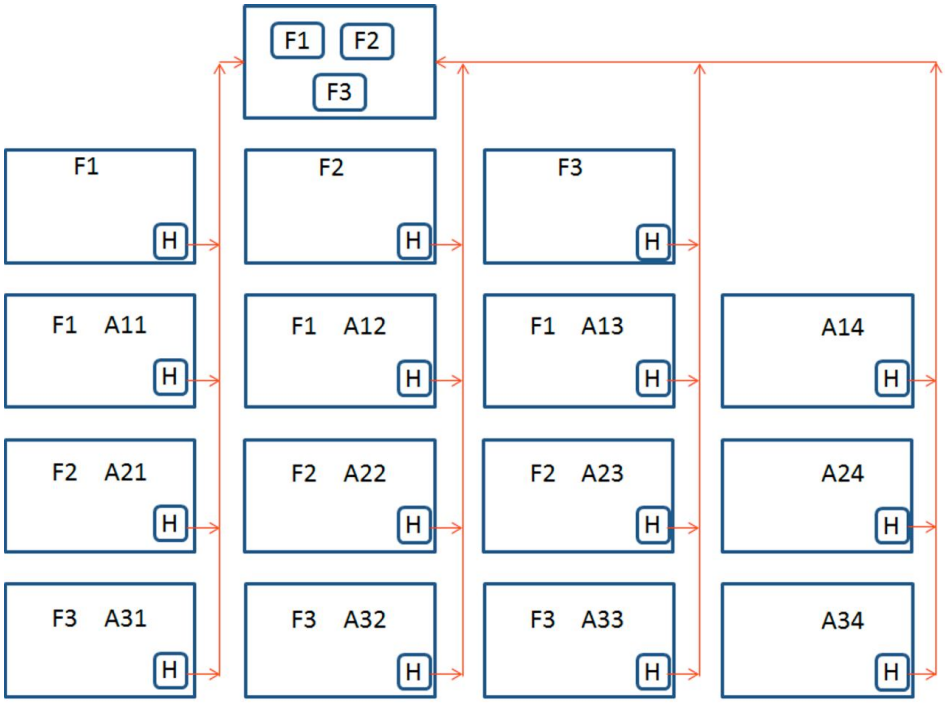

10. ábra

Märchenquiz Haus gombjainak navigációs útvonala

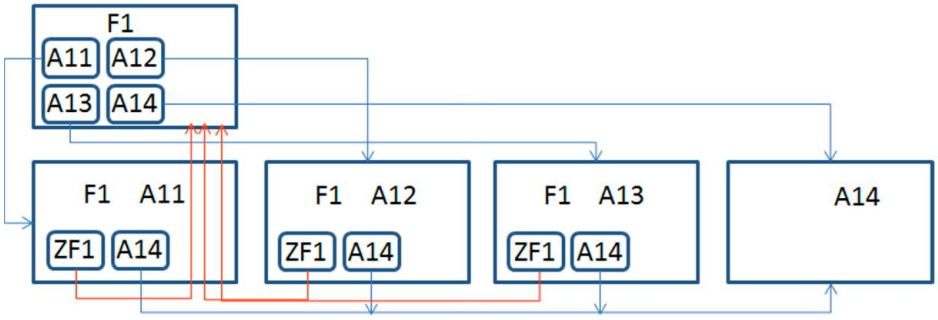

11. ábra

Märchenquiz F1 kérdéshez tartozó navigációs gombjai

3.2. Gombok létrehozása

A bemutatón elhelyezett bármilyen objektumot navigációs gombbá tudunk alakítani. Ez tehát azt jelenti, hogy a lapon elsőként elhelyezzük az objektumot, majd ezt követően megadjuk a hozzárendelést, tehát azt, hogy ha erre az objektumra kattintunk, akkor melyik lapra kerül át a vezérlés.

PowerPointban látszólag két lehetőségünk is van arra, hogy az objektumokat gombbá alakítsuk. Egy tüzetesebb elemzés azonban egyértelművé teszi, hogy az egyik a másiknak a részhalmaza. Az általánosabb, több lehetőséget biztosító beállítási felület az Akcióbeállítás, míg a szerényebb képességű, csak és kizárólag a térbeli kapcsolatok megvalósítására szolgáló felület a Hiperhivatkozás beszúrása párbeszédablak.

A Märchenquiz navigációs rendszerének létrehozásához mindkét felület használható. A megvalósítás lehetséges lépéseit az 1. táblázat tartalmazza.

Hiperhivatkozás	Akcióbeállítás
objektum kijelölése	objektum kijelölése
Beszúrás menü	Beszúrás menü
Hiperhivatkozás gomb	Művelet gomb
	Akció kiválasztása: Kattintásra
	Esemény kattintáskor: Hiperhivatkozás
Hivatkozott cím: Dokumentum adott pontja	Hivatkozott cím: Dia…
dia kiválasztása a listából	dia kiválasztása a listából

1. táblázat

Hiperhivatkozás megvalósítása PowerPoint dokumentumban

PowerPoint dokumentumok alapértelmezés szerint bemutatók készítését támogatják, de a Märchenquiz és a hozzá hasonló tesztek is remekül elkészíthetőek ezen a felületen. Óriási előnye minden más szoftverrel szemben, hogy rendszeresen használjuk a mindennapi munkában, tehát a felület ismerős, csak azokat a speciális lehetőségeket kell megismerni, amelyek támogatják ezeket a különleges feladatokat. Az előzőekben bemutatott navigációs eszközök is ebbe a csoportba tartoznak. Van azonban a PowerPointnak egy olyan beállítása, amely bemutató esetén kényelmes, ugyanakkor gomb alapú navigáció esetén érdemes kikapcsolni.

A lapok közötti előrehaladást a Továbbításokkal lehet megvalósítani, amely alapértelmezésben kattintással történik és a következő diára visz. Gombok használata esetén azonban, ha véletlenül a gomb mellé kattintunk, akkor a következő diára jutunk, és ennek következtében nem az előre be-

tervezett útvonalat járjuk be. Ez esetenként „csak” kellemetlenséget okoz, de egy teszt esetében teljesen felboríthatja a megvalósítási sorrendet. A Märchenquiz diáit az 1. és a 9. ábra sorfolytonos – balról jobbra, fentről lefelé – elrendezésben mutatja. Ez az a sorrend, amelyben a Továbbítások alapértelmezés szerint végrehajtásra kerülnek.

Kattintásra történő továbbítás kikapcsolás: *Áttünés* → *Időzítés* → *Továbbítás* → *Kattintásra kikapcsolása* → *Mindegyikre* [Mindegyik diára]. Fontos azonban megjegyezni, hogy a kattintás kikapcsolása nem nyújt teljes védelmet, mivel a szekvenciális előrehaladás megvalósítható kurzormozgató billentyűkkel is.

Felhasznált irodalom

[9] Kerekes Pál (2011): *E-book kalauz. Az elektronikus könyv* kisenciklopédiája. Budapest, Kossuth Kiadó.

[10] Kovácsné Koreny Ágnes (2011): *Europeana Libraries – egy új európai* projekt. TMT, 58/7: 283–299.

[11] Csernoch, M. (2012): *Túl az Óperencián. Idegen nyelvű digitális könyvtárak állományai felhasználói szemmel.* Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, 59/08: 327–342. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5676&issue_id=540

[12] Justin Reich (2014): *Will Computers Ever Replace Teachers?* http://www.newyorker.com/tech/elements/will-computers-ever-replace-teachers. Letöltve: 2014. augusztus 8.

[13] *Nyelv- és Beszédtechnológiai Platform*. Budapest, 2010. október 7. http://www.hlt-platform.hu/sites/default/files/MT_vegleges.pdf. Letöltve: 2014. augusztus 8.

[14] Koltay Tibor & Horváth Péter (1998): *Digitális könyvtárak a világban.* Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 45/7: 255–264. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2011&issue_id=1 (2010.02.18.)

[15] Koltay Tibor & Ördögné Kovács Mónika (2006): D*igitális könyvtári témák a könyvtárosképzésben: a képzés Jászberényben és* Szombathelyen. Könyvtári figyelő, 52/4: 485–496. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00061/koltay.html (2010.02.20.)

[16] Gobinda G. Chowdhury, Sudatta Chowdhury (2003): *Introduction to Digital Libraries*. London.

[17] Koltay Tibor (2003): *Bevezetés a digitális könyvtárak világába.* Könyvtári figyelő, 52/4: 485–496.

4. FEJEZET

Digitális könyvtárak fájltípusai (4. óra)

CSERNOCH Mária

4.1. Digitális olvasás

A digitális eszközök, beleértve a hardver és a szoftver eszközöket is, megjelenésével kiszélesedett az olvasás fogalma. A literalitás [18] mellett megjelentek az ugyanazon tartalmakat hordozó egyéb források is, amelyeket a digitális korszak előtt nem tekintettünk olvashatónak. Jelen környezetben az olvasást ezen tágabb értelemben értjük és használjuk, amelynek elsődleges célja a tartalom eljuttatása az olvasóhoz, és nem feltétlenül a betűk olvasása.

Az olvasás fogalmának kiterjesztésével olyan társadalmi rétegekhez is eljuttathatóak a tartalmak, amelyek korábban nem vagy csak korlátozott hozzáféréssel rendelkeztek. A digitális olvasás egyik legnépszerűbb és leginkább elérhető platformja a digitális könyvtárak. Ezek azok a felületek, amelyek a digitális eszközök használatával lehetővé teszik a tartalmak szabad elérését.

4.2. Az olvasóközönség kiszélesedése

4.2.1. Fizikai korlátok csökkenése

A digitális könyvtárak egyik előnye, hogy nincs helyhez kötve a használatuk. Ez tehát annyit jelent, hogy azok, akik mozgásukban korlátozottak és nincs lehetőségük a hagyományos könyvtárak látogatására, ezen felületeken keresztül hozzájutnak a tartalmakhoz. Előnyt jelent a digitális könyvtárak használata a vakok és gyengén látók számára is, mivel ezen felületeken ugyanazon tartalmak több különböző formátumban is elérhetőek. A digitális eszközök használata az egyéb fogyatékkal élők, valamint az idősek számára is előny, hiszen nincs szükség a könyv megfogására, kézben tartására, fizikai birtoklására.

A digitális könyvtárak használatával megszűntek a távolságok. Egyrészt olyan tartalmakhoz is könnyedén hozzájuthatunk, amelyek fizikailag egy távoli könyvtárban találhatók, esetleg olyan ritkaságok, amelyek ugyan közel

vannak, de a nagyközönség számára nem elérhetőek. A távolságok áthidalásában nyújtanak segítséget a digitális könyvtárak a hazájukat elhagyni kényszerülők csoportjainak is. Ezen könyvtárakon keresztül mindenki hozzáférhet saját anyanyelvén a tartalmakhoz, a gyerekek hazájuktól távol is megtanulhatják, gyakorolhatják szüleik nyelvét, olvashatják szülőföldjük, őseik szülőföldjének irodalmát.

A digitális könyvtárak használata időfüggetlen. Az olvasók nincsenek korlátozva a könyvtárak, könyvesboltok nyitvatartási idejére, valamint nem jelent gondot a különböző időzónákon belüli navigáció. Minden olvasó a számára legkényelmesebb időben és körülmények között juthat hozzá a kiválasztott tartalmakhoz.

4.2.2. Soknyelvűség

Jelen keretek között természetesen nincs arra lehetőség, hogy az idegen nyelvű digitális könyvtárak teljes részletességgel bemutatásra kerüljenek. Mindenképpen fontos azonban néhányat megnevezni, amelyek kiemelt szerepet töltenek be a digitális tartalmak elérhetőségében.

A Project Gutenberg [20] mára a legnagyobb digitális könyvtárak egyike, amely 66 nyelven, 49 136 olyan művet tartalmaz [21], amely már nem tartozik a szerzői jogi szabályozás hatálya alá. A művek digitalizálását, gondozását, javítását (proof reading) önkéntesek végzik. A tartalmak elérhetőek online és letölthető, valamint szöveges és hangzó formátumokban. Nem túl nagy számban, de képi anyagokat is tartalmaz.

Az Europeana [22] egy soknyelvű portál, amelynek célja, hogy a felületen keresztül könnyen elérhetőek legyenek az európai könyvtárak, múzeumok, irattárak, galériák művei. A sokszínű tartalomnak megfelelően öt kategóriába sorolt formátumban – szöveg, hang, kép, video és 3D – érhetőek el a művek: könyvek, kéziratok, fényképek, festmények, televízió programok, filmek, szobrok, kézműves termékek, naplók, térképek, kották, hangfelvételek. Ezzel a sokszínűséggel kiemelten támogatva a digitális nemzedék téri-vizuális inger igényét.

Az International Chlidren's Digital Library (ICDL) egy egyedi elgondolású és megvalósítású digitális könyvtár, amely elsősorban azzal a céllal jött létre, hogy gyerekeknek olyan tartalmakat tegyen elérhetővé, amelyen keresztül megtanulják más kultúrák elfogadását, segítik mind az anyanyelv fejlődését, mind az idegen nyelvek tanulását [28]. A könyvtár egyik jellegzetessége a gyerekek számára tervezett tematikus kereső, amely egye-

dül álló. Kiemelt jelentőségű továbbá a tartalmi minőségre, valamint a teljes lefedettségre törekvés, melynek eredményeként a könyvtár bőségesen tartalmaz kortárs műveket is [29].

A GoogleBooks [30] jelenség mellett nem mehetünk el szó nélkül. Mindenképpen fontos megjegyezni, hogy a GoogleBooks nem egy digitális könyvtár. A könyvtár célkitűzései között megfogalmazza, hogy céljuk a felhasználók segítése abban, hogy felfedezzék, megtalálják a könyveket és segítséget nyújtsanak ezen könyvek megvásárlásához vagy könyvtári eléréséhez [20]. A GoogleBooks, véleményem szerint, legnagyobb problémája, hogy sajátságosan kezeli a szerzői jogokat, így a felületen olyan könyvek sem érhetőek el ingyenesen, amelyek már nem tartoznak a szerzői jogi védelem hatálya alá [32]. A szerzői jogok újra értelmezésével egyértelműen a kiadók támogatása az elsődleges, szemben a tartalmak átadásával.

A digitális könyvtárak nyelvi sokféleségének következtében az idegen nyelveket tanulók és használók számára soha nem látott és tapasztalt autentikus tartalmak váltak elérhetővé a digitális könyvtárakon keresztül. A digitális korszakot megelőzően komoly gondot jelentett a könyvek eredeti nyelven történő beszerzése, így az idegen nyelvek oktatása szinte kizárólag a tankönyvi tartalmakra korlátozódott. Azzal, hogy a digitális könyvtárak szinte korlátlan mennyiségben biztosítanak autentikus tartalmakat, lehetőség nyílik az idegen nyelvek oktatásának újabb megközelítésére, amelyben kiemelt szerepet kaphat az irodalmi művek olvasása a tanult nyelven. Ezzel egyrészt fejleszthető a tanulók nyelvtudás, valamint lényegesen élvezhetőbbé tehető a nyelvtanulási folyamat, mint a szemiautentikus tankönyvi szövegekkel.

4.2.3. Ritka nyelvek

A digitális könyvtárak megjelenésével a kicsi és ritka nyelvek számára is olyan új lehetőségek váltak elérhetővé, amelyek segítik a nyelvek fennmaradását, ezeken a nyelveken írott tartalmak elérhetőségét, tehát csökken az elszigeteltségük. Talán az egyik legjobb példa arra, hogy a digitális könyvtárak hogyan segítik ezen nyelvek fennmaradását és elérhetőségét világszerte a magyar nyelv. A magyar nyelv sajátosságai, a nyelv egyedisége, a nyelvet beszélők száma, az ország határain túl élő magyar vagy magyar származású közösségek mind magyarázzák és indokolják a digitális könyvtári tartalmak létrehozását és gondozását.

Két nagy magyar nyelvű digitális könyvtárat fontos megemlíteni. Az egyik a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) [23], míg a másik a Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) [24]. A MEK elsősorban a szerzői jogi szabályozás hatálya alá nem eső műveket tartalmaz, míg a DIA, kortárs szerzők teljes életművét, amelyek ingyenesen elérthetők bárki számára. A szerzők hozzájárulásával a DIA néhány műve elérhető a MEK-en is (például Lázár Ervin művei [25]), az Europeana azonban nem tartalmaz linket a DIA-ban közölt tartalmakhoz (annak ellenére, hogy az Europeana támogatja a kortárs művek elérhetőségét is, amelyre példa a [26] találat).

4.2.4. Digitális gyerekek

A digitális korszak magával hozta főként a digitális gyerekek megváltozott gondolkodás módját [18]. Megjelentek az Y, Z stb. generációs gyerekek [19], akik már nem a betűk olvasásában gondolkoznak. A számítógépek átalakították a gondolkodásmódjukat, szemben a literalitással, a térivizuális ingereket preferálják [18]. A betűk nélküli olvasás másik következménye, hogy már az iskolás kort megelőzően is elkezdik a gyerekek a digitális olvasást. Mindkét esetben a tartalmak alternatív forrása az, amely lehetőséget biztosít a nemszeretem és a nemismerem a betűket gyerekcsoportoknak, hogy hozzájussanak a literális korszak értékes tartalmaihoz. Számolnunk kell továbbá azzal, hogy ezek a gyerekcsoportok néhány éven belül felnőnek és a felnőtt korosztály tagjai ugyanezekkel az igényekkel fognak jelentkezni. A diszlexiások számára a digitális olvasás, a maga sokféleségével eljuttatja a tartalmakat olyan gyerekekhez és felnőttekhez is, akiknek a betűk olvasása nem jelent élményt. Továbbá számolnunk kell azzal, hogy a digitális eszközök terjedésével folyamatosan emelkedik a diszlexiások száma, így egyre több alternatív forrástípusra és forrásra lesz szükségünk, ezen gyerekek megváltozott igényeinek kielégítésére.

4.2.5. Olvasófelhasználók

A digitális korszakkal megjelent egy új típusú olvasó is, akiket nevezhetnénk akár olvasófelhasználónak is. Ők azok az irodalmi és nyelvészeti kutatásokkal foglalkozó tudósok, akik számára a digitalizálással elérhető nagy mennyiségű irodalom lehetőséget biztosított és jelenleg is biztosít olyan kutatások, mérések, fejlesztések elvégzésére, amelyre a nyomatatott korszakban nem volt lehetőség. Teljesen átalakult a szótárkészítés, a szótáralapú nyelvi feldolgozás, megjelentek a fordító és szótárprogramok, amelyek minden korpuszalapúak. A korpuszok összeállítása pedig hatal-

mas mennyiségű és széles skálájú vagy speciális célú szövegeket igényel. Ezen szövegek elérhetőségére a digitális korszakban nyílt először lehetőség. Megindultak továbbá olyan nyelvi elemzések és feldolgozások is, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak, mivel óriási adathalmaz feldolgozását igényelték. A számítógépek pedig kiválóan alkalmasak nagy mennyiségű adat gyors feldolgozására.

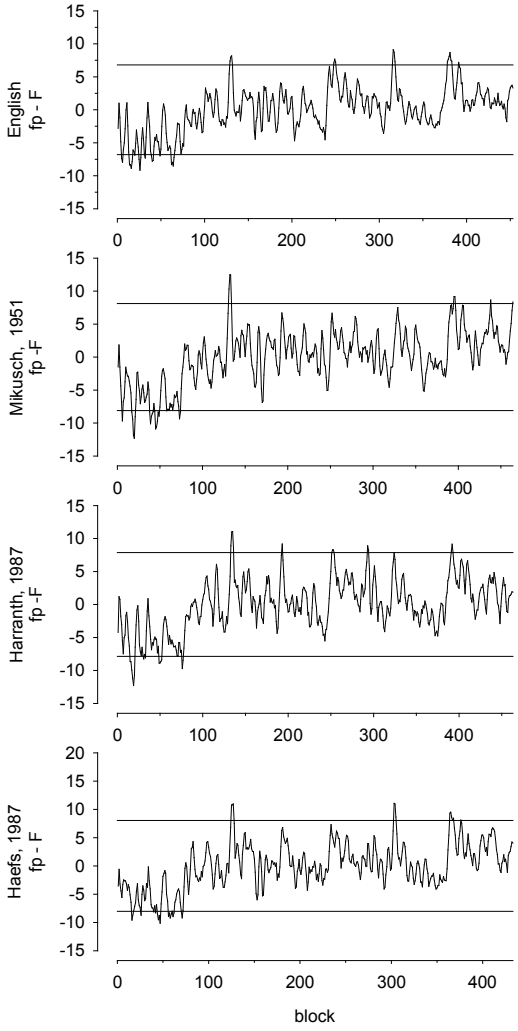

12. ábra

Szókészlet gazdagságot leíró görbék, Kipling The Jungle Book című művének német fordításaiban összehasonlítva az eredeti angol szöveggel [33]

A digitális könyvek direkt módon is kiválóan szolgálhatják a nyelvtanulókat. Erre az egyik legjobb példa az IntraText digitális könyvtár [34]. Az IntraText egyrészt szolgál hagyományos értelemben vett digitális könyvtárként, de ettől jól többet is nyújt; egy hiperlink alapú navigációt használva [35] megjeleníti a kiválasztott szóalak teljes konkordancia listáját az adott műben [36].

Hier klicken um die Links zu den Konkordanzen auszublenden

An dem großen Flusse, der eben von einem starken Regen geschwollen und übergetreten war, lag in seiner kleinen Hütte, müde von den Anstrengungen des Tages, der alte Fährmann und schlief. Mitten in der Nacht weckten ihn einige laute Stimmen; er hörte, daß Reisende übergesetzt sein wollten.

Als er vor die Tür hinaus trat, sah er zwei große Irrlichter über dem angebundenen Kahne schweben, die ihm versicherten, daß sie große Eile hätten und schon an jenem Ufer zu sein wünschten. Der Alte säumte nicht, stieß ab und fuhr, mit seiner gewöhnlichen Geschicklichkeit, quer über den Strom, indes die Fremden in einer unbekannten, sehr behenden Sprache gegeneinander zischten und mitunter in ein lautes Gelächter ausbrachen, indem sie bald auf den Rändern und Bänken, bald auf dem Boden des Kahns hin- und widerhüpften.

13. ábra

Az Intratext digitális könyvtárban Johann Wolfgang von Goethe Das Märchen című művének konkordancia listához vezető hiperlinkkel ellátott szövegrészlete

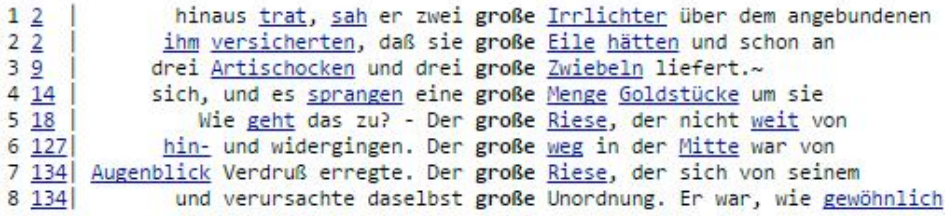
1 2 | hinaus trat, sah er zwei große Irrlichter über dem angebundenen
2 2 | ihm versicherten, daß sie große Eile hätten und schon an
3 9 | drei Artischocken und drei große Zwiebeln liefert.~
4 14 | sich, und es sprangen eine große Menge Goldstücke um sie
5 18 | Wie geht das zu? - Der große Riese, der nicht weit von
6 127| hin- und widergingen. Der große weg in der Mitte war von
7 134| Augenblick Verdruß erregte. Der große Riese, der sich von seinem
8 134| und verursachte daselbst große Unordnung. Er war, wie gewöhnlich

14. ábra

Az Intratext digitális könyvtárban Johann Wolfgang von Goethe Das Märchen című művében a große *szóalak konkordancia listája*

4.2.6. Digitális könyvek és azok állományai

A digitális tartalmak elérhetőségét nagyban meghatározza a tárolás formája és a felkínált kapcsolati módok. Az előző fejezetben említett könyvtárak értékelését a tartalmi elvárásokon túl nagyban befolyásolják ezek a technikai jellemzők is. A digitális gyerekek igénylik a szöveges formátumokon túl a hangzó és képi megjelenítést is. Ezek azok az eszközök, melyekkel a hagyományos olvasás kiterjeszthető a digitális olvasás irányába. A digitális olvasási keretek között nem feltétlenül történik betűolvasás, illetve gyakori a szöveges és a más típusú források párhuzamos használata. Ezen elvárásokat és szempontokat figyelembe véve az alábbiakban röviden összefoglaljuk az előző fejezetben említett könyvtárak digitális olvasást támogató szolgáltatásait.

A Project Gutenberg elsősorban szöveges tartalmakat kínál, melyek elérhetőek on-line és letölthető formátumban is. A könyvtár, lépést tartva a digitális eszközök fejlődésével és terjedésével, a szöveg és webalapú formátumokat kiegészítette a hordozható eszközök formátumával is. A betűalapú tartalmak mellett gazdag hangzóanyag gyűjteménnyel rendelkezik, amelyek tartalmaznak emberi és számítógép generált hangzó anyagokat. A fentebb elmondottaknak megfelelően a könyvtár önkéntesekkel dolgozik, ugyanakkor kiemelt fontosságot kap a minőség. Ezen keretek között történik az önkéntesek által előállított digitalizált tartalmak folyamatos javítása, szükség esetén fájlok cseréje.

Az Europeana a portál jellegéből adódóan „csak” az elérhetőséget kínálja az európai intézmények felé. Ennek következtében mind a fizikai elérhetőséget, mind a minőséget az eredeti intézmény biztosítja, amelynek további következménye a minőségi és formátumbeli sokszínűség. Az Europeana portálon keresztül tehát be tudjuk azonosítani a művek kategóriáját, de a minőségre vonatkozó információk nem állnak rendelkezésünkre.

Az International Chlidren’s Digital Library tartalmak on-line elérhetőek, kiemelten jó minőségben. A könyvek képként tárolva, laponként olvashatók egy tetszőleges böngészőben. Ezek a képek szükség esetén menthetőek is.

Az IntraText tartalmak is, a könyvtár jellegéből adódóan on-line érhetőek el (egyes esetekben felkínálja a letöltés lehetőségét is, de ez nem jellemző) és megvásárolható CD lemezen. A könyvtár lényege éppen az

interaktivitás, amely megvalósításához az önálló szöveges állományok nem elegendőek.

A kis nyelvek támogatására bemutatott MEK és DIA további olyan eszközöket is használ, amelyek még inkább elérhetővé teszik ezeket a nyelveket. A MEK kiváló minőségű több különböző formátumot is kínál úgy a hagyományos, mint az újonnan megjelent hordozható digitális eszközökre. Ezen túl biztosítják még a gyorsabb letöltés érdekében a művek tömörített verziójának elérhetőségét is. A szöveges formátumokon túl kiváló minőségű hangzó anyagokat is kínálnak, amelyek többségét színészek olvassák fel. A DIA-t üzemeltető Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) [37] is nyitott az utóbbi időben a nem szövegalapú megjelenítés irányába. Ezen keretek között hozta létre a PIM media felületet [38], amelyen többek között kortársak hanganyagai is megtalálhatóak [39] (például a Sorstalanság Kertész Imre felolvasásában [40]).

Ha egy szöveges állományhoz nem elérhető semmiféle hangzó anyag, akkor mindenképpen érdemes letölteni egy Text-To-Speech alkalmazást.

Felhasznált irodalom

[18] Gyarmathy, É. (2012): *Diszlexia a digitális korszakban.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

[19] Jukes, I. & Dosaj, A. (2006): *Understanding Digital Children (DKs).* Teaching & Learning in the New Digital Landscape. The InfoSavvy Group. © The InfoSavvy Group, September, 2006. Prepared for the Singapore MOE Mass Lecture. https://edorigami.wikispaces.com/file/view/Jukes+-+Understanding+Digital+Kids.pdf. Letöltve: 2015. május 8.

Felhasznált források

[20] *Project Gutenberg.* https://www.gutenberg.org/ Letöltve: 2015.06.14.

[21] *Search Project Gutenberg*. http://www.gutenberg.org/ebooks/ Letöltve: 2015.06.14.

[22] *Europeana*. http://www.europeana.eu/portal/ Letöltve: 2015.06.14.

[23] *Magyar Elektronikus Könyvtár*. http://mek.oszk.hu/ Letöltve: 2015. 06.14.

[24] *Digitális Irodalmi Akadémia*. http://pim.hu/object.d8f182da-fdfa-45ba-914f-2688ce822346.ivy. Letöltve: 2015.06.14.
[25] *Lázár Ervin (MEK találati lista)* http://mek.oszk.hu/html/vgi/kereses/keresesujgy.phtml?tip=gyors Letöltve: 2015.06.14.
[26] Beth (2015): *Doodling with a desperate sub-text*. http://blog.europeana. eu/2015/06/doodling-with-a-desperate-sub-text/ Letöltve: 2015.06.14.
[27] *International Chlidren' Digital Library. A Library for the World's Children.* http://en.childrenslibrary.org/. Letöltve: 2015.06.14.
[28] *Mission. International Chlidren' Digital Library.* http://en.childrenslibrary.org/about/mission.shtml Letöltve: 2015.06.14.
[29] *Foundation Goals. International Chlidren' Digital Library* http://en.childrenslibrary.org/about/goals.shtml. Letöltve: 2015.06.14.
[30] *GoogleBooks*. https://books.google.com/. Letöltve: 2015.06.14.
[31] *Why some books aren't available in full-text*. https://support.google.com/books/answer/43729?hl=en&ref_topic=4359344. Letöltve: 2015.05.08.
[32] *What is a public domain work?* https://support.google.com/books/answer/43736?hl=en. Letöltve: 2015.05.08.
[33] Csernoch, M. (2011): *Vocabulary Richness of Novels and Their Adaptations*. Peter Lang.
[34] *IntraText*. http://www.intratext.com/ Letöltve: 2015.05.08.
[35] Johann Wolfgang von Goethe. *Das Märchen*. IntraText CT – Text. http://www.intratext.com/IXT/DEU0344/_P1.HTM. Letöltve: 2015.05.08.
[36] Johann Wolfgang von Goethe. *Das Märchen*. IntraText – Konkordanzen. große. http://www.intratext.com/IXT/DEU0344/52.HTM. Letöltve: 2015.05.08.
[37] *Petőfi Irodalmi Múzeum*. http://www.pim.hu/. Letöltve: 2015.05.08.
[38] *PIM media*. www.pimmedia.hu. Letöltve: 2015.05.08.
[39] *Kortársak hangja*. http://www.pim.hu/object.62e02fc8-f205-492a-89cd-2eaba1e285c0.ivy. Letöltve: 2015.05.08.
[40] *Sorstalanság* – Kertész Imre felolvasása. http://www.pim.hu/object.d88f5560-f301-43f2-9369-a318c3b130b0.ivy. Letöltve: 2015.05.08.

5. FEJEZET

Német nyelvű digitális könyvtárak (5. óra)

CSERNOCH Mária

5.1. Többnyelvű könyvtárak

Német nyelvű digitális könyvtárak mellett mindenképpen érdemes látogatni a már említett többnyelvű könyvtárakat is, mivel ezek is bőségesen tartalmaznak német nyelvű irodalmi műveket, és az esetek többségében az eredeti nyelven írt vagy fordított szövegek is megtalálhatóak, ami nagyban segíti a nyelvtanulást. A Gutenberg Project könyvtárban 925 szerzőtől megközelítőleg 1700, az IntraText könyvtárban 90 szerzőtől 250 német nyelvű mű található. Az ICDL egyik sajátossága, hogy az anyanyelvi nevelésen túl arra is törekszik, hogy a nyelvet nem beszélők is hozzájussanak a tartalmakhoz. A 15. ábra mutatja, hogy a 80 német nyelvű könyvhöz hány különböző nyelvi párosítás található a könyvtár gyűjteményében [41].

15. ábra

Az ICDL német nyelvű könyveihez párosított más nyelvek

5.2. Deutsche Digitale Bibliothek. Kultur und Wissen online

A Deutsche Digitale Bibliothek (DDB) (16. ábra) [41] könyvtárat hosszú előkészítést követően 2014. március 31-én indították útjára. A könyvtár, hasonlóan az Europeanahoz, egy portál, melynek célja a német kulturális és tudományos intézmények összekapcsolása, hogy a felhasználó egyetlen helyről elérhesse a német tartalmakat. A felhasználói közönség kiszolgálásán túl a portál célja a kulturális örökség archiválása. A DDB-nek jelenleg 2298 intézménnyel van kapcsolata, melyek gyűjteményei a DDB által felkínált linkeken keresztül érhetőek el (13 853 662 tétel, 5 973 719 digitalizált tartalommal, letöltve: 2015. június 14.). A portál három adattípushoz ad elérést: szöveg, kép, hang és videó. A tartalmak elérhetőségét szabályozza továbbá a hozzájuk kötött licence, amely a tartalom kiválasztása után érhető el. A szerzői jogi védelem hatályán kívül eső digitalizált művek letölthetőek [43], [44], a dokumentum típusától függően, saját felhasználásra menthetőek [45].

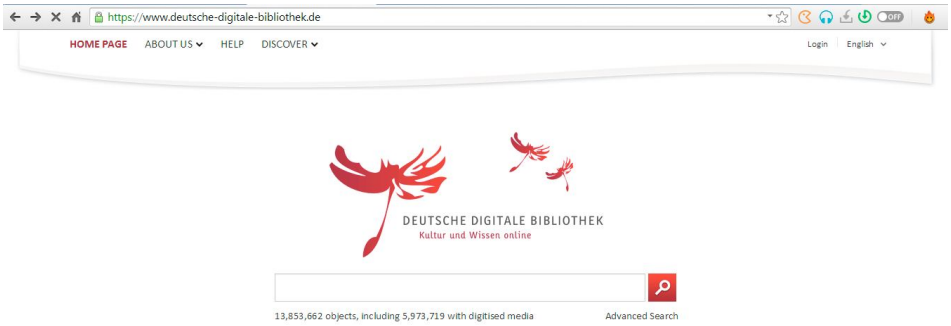

16. ábra
A Deutsche Digitale Bibliothek nyitólapja

5.3. Projekt Gutenberg-DE

Német nyelvű irodalmi művek eléréséhez a Project Gutenberg német nyelvű felülete, a Projekt Gutenberg-DE [47], az egyik legnagyobb digitális könyvtár, amelyet a Spiegel Online Kultur gondoz. A gyűjtemény a letöltés idejében 1100 szerző, 5500 művét tartalmazza (letöltve: 2015. június 14.) [48]. Szerkezetében, felépítésében eltér az eredeti Project Gutenberg könyvtártól, másrészt nagyban megnehezíti és zavarja a könyvtár használhatóságát a nagymennyiségű reklám (17. ábra). A Projekt Gutenberg-DE egyetlen, jó minőségű, szöveges html formátumot ajánl, amely

menthető [49], tehát lehetőség van arra, hogy reklámmentes környezetben olvassuk a műveket. A mentésnél, a szokásos módon, lehetőségünk van választani a teljes weblap vagy a csak HTML mentések között. A tartalmat tekintve a két mentés között nincs lényeges eltérés. A lementett weblap konvertálását részletesen a Fájlkezelés, konvertálás c. fejezetben mutatjuk be (8.3. fejezet).

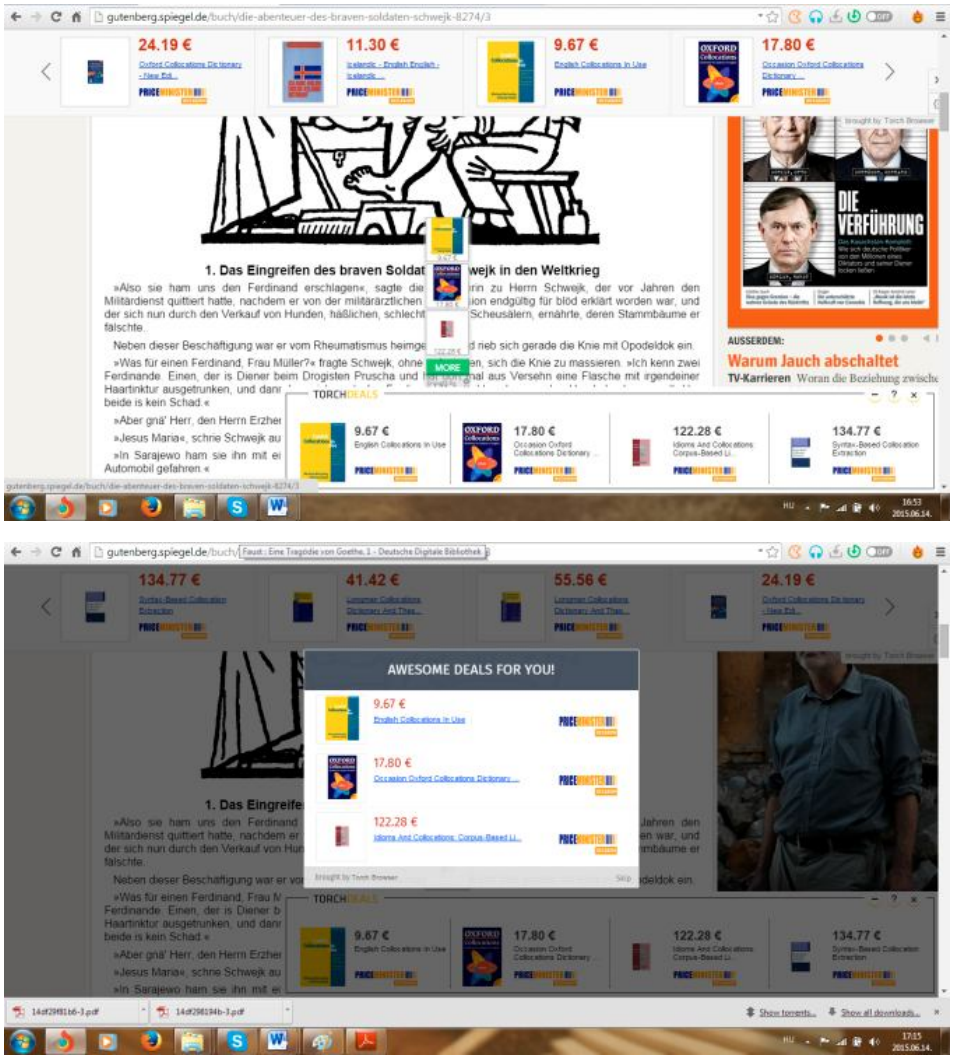

17. ábra

Projekt Gutenberg-DE digitális könyvtári felületen megjelenő reklámok, amelyek megnehezítik az online olvasást

5.4. Zeno, Ihrer Volltextbibliothek

A Zeno digitális könyvtár [50] egy átmenetet képez a Projekt Gutenberg-DE és a GoogleBooks között. A könyvtár több különböző kategóriájú szöveges dokumentumot tartalmaz (18. ábra, bal), amelyek teljes terjedelmükben elérhetőek (18. ábra, bal). Az aktuális letöltés szerint 1 045 981 kötet szerepel a gyűjteményben, melyek közül 73 101 irodalmi alkotás (letöltve: 2015. június 14.).

A teljes tartalmak ebben a könyvtárban is szöveges, html formátumban érhetőek el [51], nagy mennyiségű reklám kíséretében tehát ezen szempont alapján a Projekt Gutenberg-DE könyvtárra hasonlít. Fontos azonban megjegyezni, hogy a Zenoban a reklámok sokkal kevésbé zavaróak, mivel a weblap két szélén jelennek meg. Profitorientált továbbá abból a szempontból, hogy a művek megvásárlására kínál fel elérhetőségeket[1], valamint közvetlen linket biztosít a Google Ads lapokhoz, amely szolgáltatásában a GoogleBooks-ra hasonlít. Nem csonkítja azonban a műveket, a kiadói igényekhez igazodva.

A html formátumon túl elérhetőek a teljes művek egy további online formátumban is, amely a Lesesaal megnevezést kapta, és az *Im Buch blattern* gombon keresztül érhető el (18. ábra, jobb). Ebben a megjelenítésben az egyes lapok képként kerültek tárolásra és oldalanként érhető el a tartalom [52] (19. ábra).

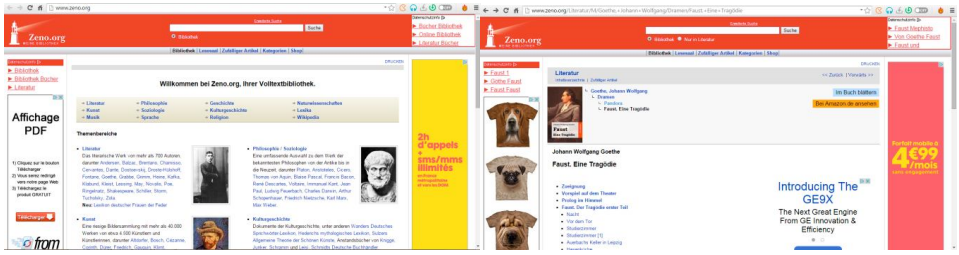

18. ábra

Zeno digitális könyvtár nyitó (bal) és találati (jobb) lapja

[1] Bitte besuchen Sie Amazon.de über diesen Link. Sie fördern dadurch die Digitalisierung weiterer Bücher, da Zeno.org eine Provision von Amazon bei einem Kauf erhält.

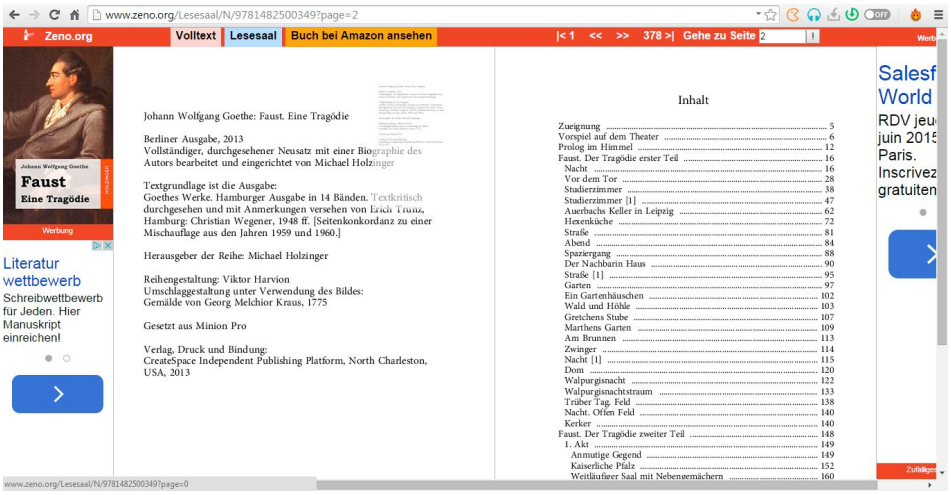

19. ábra

Zeno digitális könyvtár olvasó szobája. A bal oldali lapon látható árnyéklap egyértelműen mutatja, hogy a könyv lapjai képként kerültek tárolásra, így szöveg alapú keresés nem elérhető ebben a formátumban

Felhasznált források

[41] *ICDL. Advanced Search. Audience, Language.* http://www.childrenslibrary.org/icdl/AdvancedSearchCategory?selIds=64&viewIds=3&rnum=1&pgct=12&text=&lang=English&view=cover&sort=title&match=all&location=everywhere&ilang=English. Letöltve: 2015.06.14.

[42] *Deutsche Digitale Bibliothek.* https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/ Letöltve: 2015.06.14.

[43] Ave Maria. Bach, Johann Sebastian; Gounod, Charles; Campagnola, Léon (1910). SLUB Dresden / Mediathek. https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/item/Q2GHINFCNG63YETHAPQWSU6R2Q5QQASJ?query=johann+sebastian+bach&facetValues%5B%5D=type_fct%3Dmediatype_001&reqType=ajax&_=1434292418556&offset=0&rows=20&viewType=list&firstHit=HNJQBOEIV3RR3JG7IIGWHVM7ACA4VEWW&lastHit=lasthit&hitNumber=4. Letöltve: 2015.06.14.

[44] Faust Lied des Türmers / [Text:] Goethe. Goethe, Johann Wolfgang von; Frick, Gottlob; Langhoff, Wolfgang (1949). SLUB Dresden / Mediathek.
https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/item/P3NZLERVUV4KVDKDW2NLYSIB7RNFRIII?viewType=list&query=goethe+faust&rows=20&offset=0&firstHit=WXAZ37W57DS67NCHT6F2NV5JERQDQYVQ&lastHit=lasthit&hitNumber=12. Letöltve: 2015.06.14.
[45] Goethe, Johann Wolfgang von: Faust Eine Tragödie von Goethe Stuttgart 1833.
https://download.digitale-sammlungen.de/pdf/1434292131bsb10109183.pdf. Letöltve: 2015.06.14.
[46] Zöllner, Heinrich & Goethe, Johann Wolfgang von. *Faust*.
http://archive.thulb.uni-jena.de/hisbest/receive/HisBest_cbu_00007053
http://archive.thulb.uni-jena.de/hisbest/rsc/viewer/HisBest_derivate_00000818/HFM_0202_0003.tif. Letöltve: 2015.06.14.
[47] *Projekt Gutenberg-DE.*
http://gutenberg.spiegel.de/. Letöltve: 2015.06.14.
[48] *Information. Kurze Hinweise zur Benutzung.*
http://gutenberg.spiegel.de/information. Letöltve: 2015.06.14.
[49] Jaroslav Hašek: *Die Abenteuer des braven Soldaten Schwejk* – Kapitel 3.1. Das Eingreifen des braven Soldaten Schwejk in den Weltkrieg.
http://gutenberg.spiegel.de/buch/die-abenteuer-des-braven-soldaten-schwejk-8274/3. Letöltve: 2015.0614.
[50] *Zeno*. http://www.zeno.org/. Letöltve: 2015.06.14.
[51] Johann Wolfgang Goethe. *Faust*. Eine Tragödie.
http://www.zeno.org/Literatur/M/Goethe,+Johann+Wolfgang/Dramen/Faust.+Eine+Trag%C3%B6die. Letöltve: 2015.06.14.
[52] Johann Wolfgang Goethe. *Faust*. Eine Tragödie.
http://www.zeno.org/Lesesaal/N/9781482500349?page=2.
Letöltve: 2015.06.14.

6. FEJEZET

Digitális szótárak (6. óra)

GOMBOS Eszter

Mára az idegennyelvek tanításának egyik, sokakat megosztó kérdése, hogy kell-e szótárt használni, és ha igen, akkor egy-, vagy kétnyelvű szótár legyen az, amit a tanulók kezébe adunk [67]. Illetve már nem is kell adnunk, mert ott van a mobiltelefonjukon mobilalkalmazásként, vagy a számítógép előtt ülve tanulás közben egy online szótárban is megnézhetik a számukra ismeretlen szavakat.

Pedig a szótárhasználatnak számtalan hozadéka van, ezért talán nem kellene a megváltozott körülmények között sem száműzni. Rampillon a szótárhasználaton alapuló tanulási technikákról a következőket írja:

A szótárak hozzájárulnak az önállósághoz és a magabiztos nyelvhasználathoz, mert az idegen nyelv tanulását maga nyelvtanuló szervezi, vagyis készíti elő, irányítja és ellenőrzi is, amit csinált. Mindez történhet például szótár segítségével iskolai keretek között, vagy akár tanórán kívül is, sőt az igény a szótárhasználatra az iskolai tanulmányok befejezése után is megmarad. Segítenek abban, hogy a tanulás gyorsabb és eredményesebb legyen, mert a tanulók a tanulásra szánt idejüket hatékonyabban tudják kihasználni. A szótárak segítenek a tanulóknak abban, hogy eligazodjanak az egyre növekvő mennyiségű ismerethalmazban.

Segítik a life long learning elterjedését is. Különös tekintettel arra, hogy a tudás és az információ folyamatos változásban van, a tanulóknak az iskolai hétköznapokban recenziókat kell készíteniük, vagy idegen nyelven szerzett ismeretekre építve kell valamilyen outputot előállítani.

Segítenek a tanulási folyamat individualizálásában. Mivel az új ismeretek megszerzésének módjai egy tanulócsoporton belül nem azonosak mindenki számára, mert a tanulók érdeklődése és a képességeik is eltérőek, de a szótárak segítségével mindenkinek meg van az a szabadsága, hogy azoknak a szavaknak nézzen utána, amelyek hozzásegítik a szöveg megértéséhez, vagy megírásához.

A tanulási nehézségek leküzdésében is fontos szerepet játszanak. Ebben az esetben a tanárnak kell megismertetnie a tanulót azokkal a technikákkal, amelyek segítségével a tanuló eredményesen tudja használni a szótárat.

Az alkalmazott tanulási technikák során a tanulók a tanulás orientált oktatás (tanulás tanulása) során megtanulják, hogyan kell a saját tevékenységüket szervezni, kivitelezni és felülvizsgálni.

Segítenek abban, hogy a tanulás során fellépő stresszt és a tanulókra nehezedő a követelmények okozta nyomást, csökkenteni lehessen, mert a tanulók a tanulás ütemét a saját egyéniségükre szabott keretek között szabályozhatják, és a hiányosságaikat pótolhatják. (IN: [53] [69])

A szótár használata azért is fontos, mert köré számtalan tevékenység sorakoztatható fel, ezt mutatja a 20. ábra.

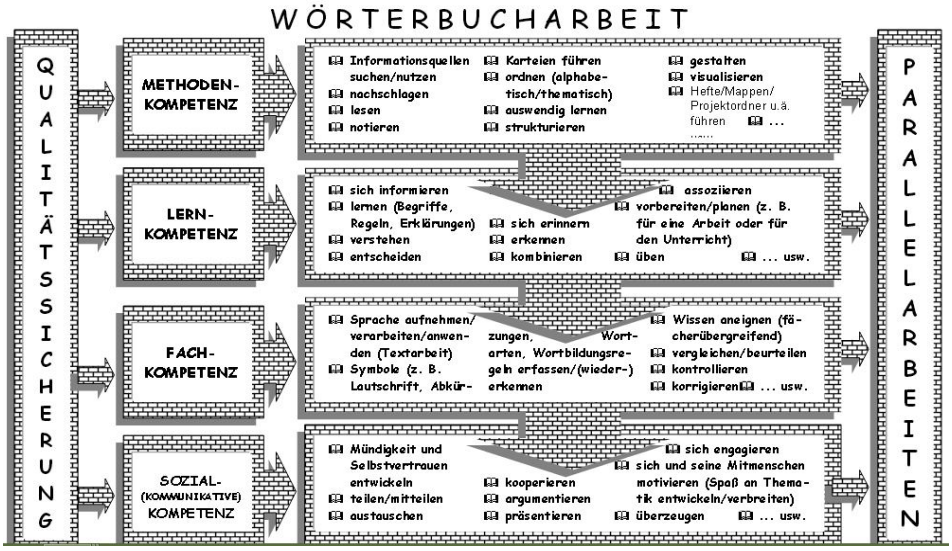

20. ábra

A szótár használat komplex tevékenységköre ([53]; 44.)

Bár a paletta igen széles, a szótározás mégis a nyelvoktatás mostohagyermeke. Tanórán a tanár a szavak jelentésének a kiderítésénél elsősorban a már meglévő ismeretekből kiindulva igyekszik rávezetni a tanulókat az új szó jelentésére. A szemantizálás során lehet a kiindulópont a hasonlóság az anyanyelvvel (pl. maszk, Maske) vagy valamilyen érzékszervi input (pl. kép, hangutánzás), vagy már megszerezett tudás (pl. képzési

szabályok, másik tanult nyelv). Nem is szólva a legegyszerűbb megoldásról, a fordításról, amikor a tanár az idegen szó előfordulásával egy időben megmondja a magyar megfelelőjét is.

Míg a tanórán tanárként többnyire mellőzzük a szótárak használatát, éppen a kézenfekvő lehetőség, a mobiltelefon, csábítja a tanulókat arra, hogy gyorsan utánanézzenek egy szónak, ami a szótárukból hiányzik. Ezt lehet tiltani, de éppen úgy meg is lehet engedni, netalán segíteni a tanulókat, és például a helyes jelentés kiválasztásánál megmutatni nekik, hogy ne elégedjenek meg azzal, hogy megtalálták a szó egy jelentését, hanem alaposabban nézzenek utána, hátha ez a találat éppen nem illik a kontextusba. Otthon oda-vissza fordítással ellenőrizzék a kapott jelentést, és ha a szó jelentése engedi, akkor a Google keresőben a képeket választva meggyőződhetek a választásuk helyességéről, vagy találatok számánál ellenőrizhetik, mennyire gyakran használatos a szó.

A szemantika és a szintaktika szavak ebben a témában meghatározó jelentésűek. A diákok többsége meg is áll azon a ponton, hogy kiderítette a szó jelentését (szemantikai sík). Az aha-élményen túl a tanárnak lehetősége van arra, hogy megmutassa, mi mindent hasznosíthat még a tanuló a szótárban elérhető információkból (szintaktikai szint). A diák egy szó „kibontásával" (én „felöltöztetésnek" szoktam nevezni) hogyan építhet fel egy egész „szóuniverzumot", vagy például egy igekötő megváltoztatásával, hány jelentésváltozatot vehet fel egy-egy szó. Azt is hasznos megtanítani, hogyan jut el a diák a keresett szóhoz (pl. erős igék esetében, vagy összetett szavak esetében). (Aufgabe 1,3,4), vagy mit tegyen, ha nem ismeri pontosan a szó helyesírását.

Egy kis ötlettel kapcsolatot teremthetünk a művészetekkel is, segítve ezzel a művészeteket oktató tárgyak tanárait abban, hogy műértő fiatalságot nevelhessünk. A nyelvi feladat egyszerű szógyűjtés. De kiegészíthetjük egy további, már a nyelvoktatás keretein túl mutató kérdéssel vagy kérdésekkel a művészettörténet köréből (Aufgabe 6).

Sajnos az online szótárak ritkán kínálnak fel szövegkörnyezetet, vagy példamondatokat, amiből a keresett szó könnyebben megjegyezhető lenne (Linguee [54], Duden [55]) (21., 22. ábra). Pedig érdekes kaland lehet, ha kiderül egy szóról, hogy sokkal több arca van, mintsem elsőre gondoltuk volna. Lehet játszani a névelőkkel, és például kezdő nyelvtanulók esetében egy ilyen példán könnyebben megértik, miért tartozik hozzá a németben a főnevekhez a névelő (Aufgabe 5).

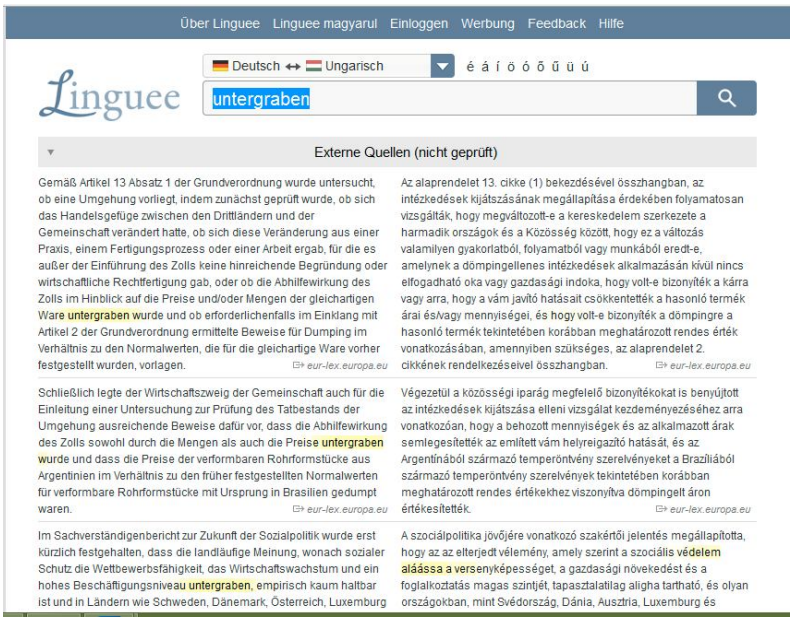

21. ábra: *Az* untergraben[1] *szó megjelenése a Lingee szótárban*

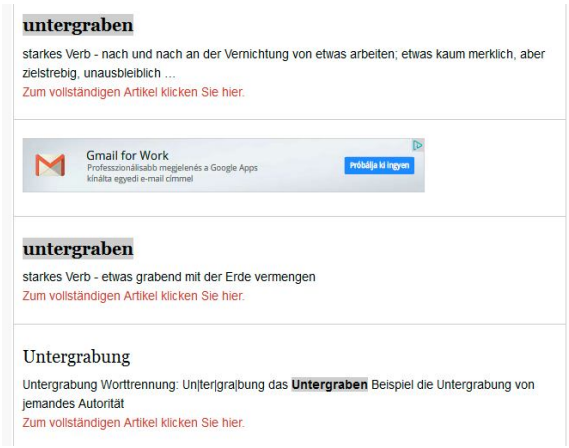

22. ábra: *Az untergraben szó jelentése a Duden online szótárban*

[1] Az általam bemutatott példák mindegyikén az *untergraben* ige szerepel. A választással egy olyan szót szerettem volna bemutatni, ahol az igekötő használatának módja, elválik vagy sem, jelentősen befolyásolja a szó jelentését. Mindkét szinten, a jelentés és a használat szintjén is fontos, hogy a szótár tartalmaz-e elégséges információt.

Vannak olyan szótárak, ahol, amellett hogy elolvassuk, meg is hallgathatjuk a szót. Ez a funkció különösen kezdő nyelvtanulók esetében lehet hasznos. A következő két példa ilyen szótárat mutat be (23., 24. ábra).

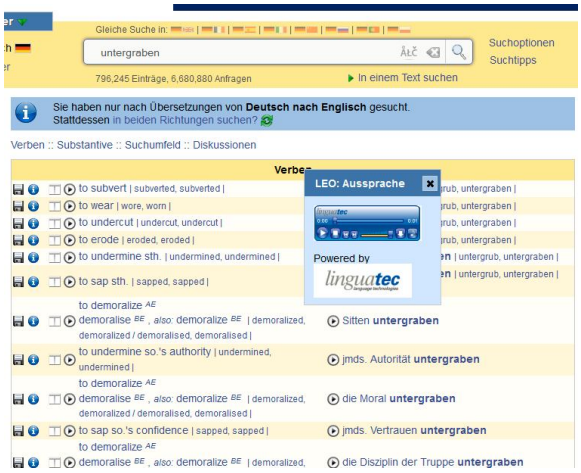

23. ábra

az untergraben *szó jelentése a Leo online szótárban*

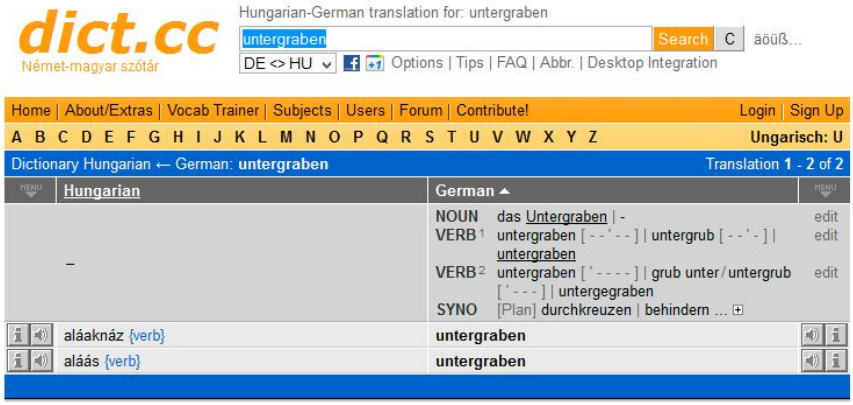

24. ábra

az untergraben *szó jelentése a dict.cc online szótárban*

Bár nyelvtanulóink közül csak a legmotiváltabbak „olvassák” a szótárakat, hogy pontosítsák, árnyaltabbá tegyék a mondandójukat, vagy csiszolják a stílusukat, a nyelvtanároknak azonban folyamatosan szükségük van olyan információkra, melyeket a tanítás során, vagy a nyelv

használatának más szegmenseiben alkalmazhatnak. Mert ki ne agyalt volna már példamondatokon, amikor már minden eszünkbe jutott, csak a megfelelő kifejezés nem. A következőben bemutatott szótár ennek az igénynek felel meg. Az itt bemutatott információk értéséhez már magabiztos szintű nyelvtudás szükséges [58] (25., 26. ábra).

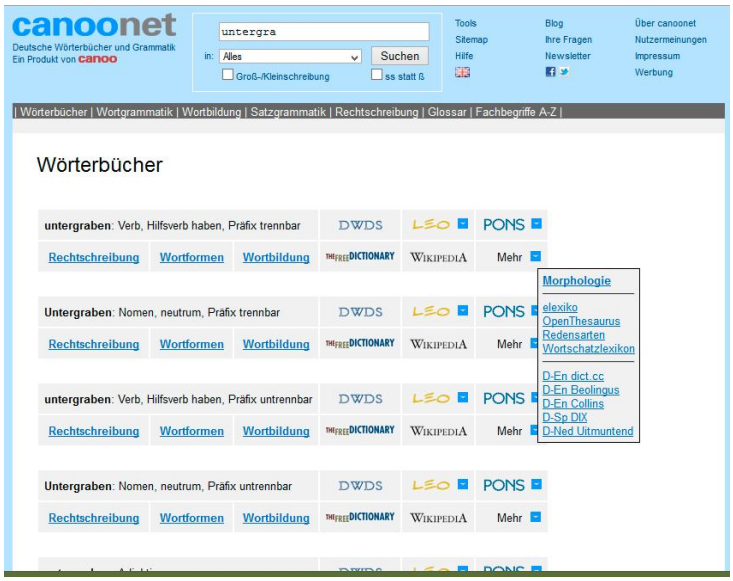

25. ábra
cannoonet nyitóoldal

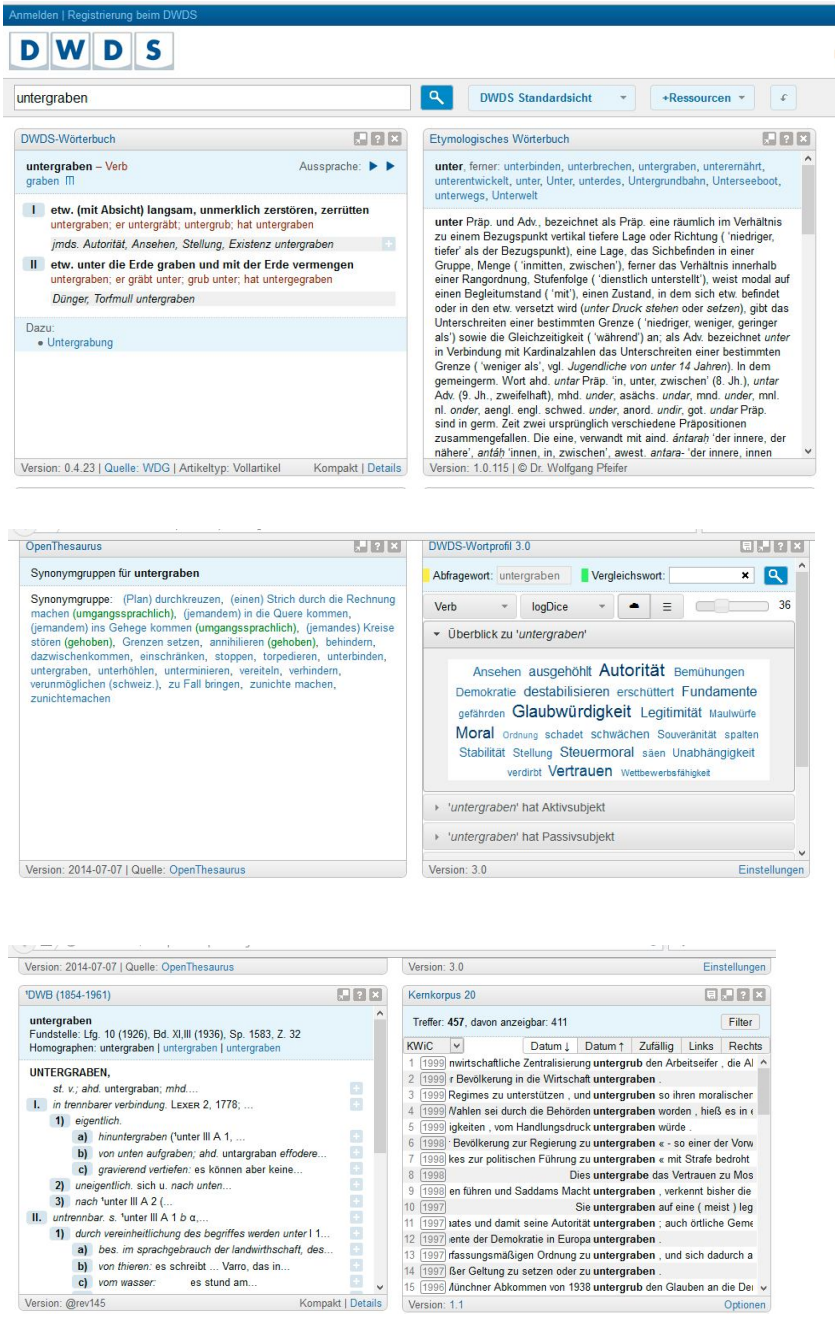
Anmelden | Registrierung beim DWDS
D W D S
untergraben
DWDS Standardsicht
+Ressourcen
DWDS-Wörterbuch
untergraben – Verb
Aussprache:
graben
I etw. (mit Absicht) langsam, unmerklich zerstören, zerrütten
untergraben; er untergräbt; untergrub; hat untergraben
jmds. Autorität, Ansehen, Stellung, Existenz untergraben
II etw. unter die Erde graben und mit der Erde vermengen
untergraben; er gräbt unter; grub unter; hat untergegraben
Dünger, Torfmull untergraben
Dazu:
• Untergrabung
Version: 0.4.23 | Quelle: WDG | Artikeltyp: Vollartikel
Kompakt | Details
Etymologisches Wörterbuch
unter, ferner: unterbinden, unterbrechen, untergraben, unterernährt, unterentwickelt, unter, Unter, unterdes, Untergrundbahn, Unterseeboot, unterwegs, Unterwelt
unter Präp. und Adv., bezeichnet als Präp. eine räumlich im Verhältnis zu einem Bezugspunkt vertikal tiefere Lage oder Richtung ('niedriger, tiefer' als der Bezugspunkt), eine Lage, das Sichbefinden in einer Gruppe, Menge ('inmitten, zwischen'), ferner das Verhältnis innerhalb einer Rangordnung, Stufenfolge ('dienstlich unterstellt'), weist modal auf einen Begleitumstand ('mit'), einen Zustand, in dem sich etw. befindet oder in den etw. versetzt wird (unter Druck stehen oder setzen), gibt das Unterschreiten einer bestimmten Grenze ('niedriger, weniger, geringer als') sowie die Gleichzeitigkeit ('während') an; als Adv. bezeichnet unter in Verbindung mit Kardinalzahlen das Unterschreiten einer bestimmten Grenze ('weniger als', vgl. Jugendliche von unter 14 Jahren). In dem gemeingerm. Wort ahd. untar Präp. 'in, unter, zwischen' (8. Jh.), untar Adv. (9. Jh., zweifelhaft), mhd. under, asächs. undar, mnd. under, mnl. nl. onder, aengl. engl. schwed. under, anord. undir, got. undar Präp. sind in germ. Zeit zwei ursprünglich verschiedene Präpositionen zusammengefallen. Die eine, verwandt mit aind. ántarah 'der innere, der nähere', antáh 'innen, in, zwischen', awest. antara- 'der innere, innen
Version: 1.0.115 | © Dr. Wolfgang Pfeifer
OpenThesaurus
Synonymgruppen für untergraben
Synonymgruppe: (Plan) durchkreuzen, (einen) Strich durch die Rechnung machen (umgangssprachlich), (jemandem) in die Quere kommen, (jemandem) ins Gehege kommen (umgangssprachlich), (jemandes) Kreise stören (gehoben), Grenzen setzen, annihilieren (gehoben), behindern, dazwischenkommen, einschränken, stoppen, torpedieren, unterbinden, untergraben, unterhöhlen, unterminieren, vereiteln, verhindern, verunmöglichen (schweiz.), zu Fall bringen, zunichte machen, zunichtemachen
Version: 2014-07-07 | Quelle: OpenThesaurus
DWDS-Wortprofil 3.0
Abfragewort: untergraben
Vergleichswort:
Verb
logDice
36
Überblick zu 'untergraben'
Ansehen ausgehöhlt Autorität Bemühungen
Demokratie destabilisieren erschüttert Fundamente
gefährden Glaubwürdigkeit Legitimität Maulwürfe
Moral Ordnung schadet schwächen Souveränität spalten
Stabilität Stellung Steuermoral säen Unabhängigkeit
verdirbt Vertrauen Wettbewerbsfähigkeit
'untergraben' hat Aktivsubjekt
'untergraben' hat Passivsubjekt
Version: 3.0
Einstellungen
Version: 2014-07-07 | Quelle: OpenThesaurus
Version: 3.0
Einstellungen
DWB (1854-1961)
untergraben
Fundstelle: Lfg. 10 (1926), Bd. XI,III (1936), Sp. 1583, Z. 32
Homographen: untergraben | untergraben | untergraben
UNTERGRABEN,
st. v.; ahd. untergraban; mhd....
I. in trennbarer verbindung. Lexer 2, 1778; ...
1) eigentlich.
a) hinuntergraben ('unter III A 1, ...
b) von unten aufgraben; ahd. untargraban effodere...
c) gravierend vertiefen: es können aber keine...
2) uneigentlich. sich u. nach unten...
3) nach 'unter III A 2 (...
II. untrennbar. s. 'unter III A 1 b α,...
1) durch vereinheitlichung des begriffes werden unter I 1...
a) bes. im sprachgebrauch der landwirthschaft, des...
b) von thieren: es schreibt ... Varro, das in...
c) vom wasser: es stund am...
Version: @rev145
Kompakt | Details
Kernkorpus 20
Treffer: 457, davon anzeigbar: 411
Filter
KWiC
Datum ↓
Datum ↑
Zufällig
Links
Rechts
1 1999 nwirtschaftliche Zentralisierung untergrub den Arbeitseifer , die Al
2 1999 r Bevölkerung in die Wirtschaft untergraben .
3 1999 Regimes zu unterstützen , und untergruben so ihren moralischer
4 1999 Wahlen sei durch die Behörden untergraben worden , hieß es in
5 1999 igkeiten , vom Handlungsdruck untergraben würde .
6 1998 Bevölkerung zur Regierung zu untergraben « - so einer der Vorw
7 1998 kes zur politischen Führung zu untergraben « mit Strafe bedroht
8 1998 Dies untergrabe das Vertrauen zu Mos
9 1998 en führen und Saddams Macht untergraben , verkennt bisher die
10 1997 Sie untergraben auf eine (meist) leg
11 1997 ates und damit seine Autorität untergraben ; auch örtliche Geme
12 1997 ente der Demokratie in Europa untergraben .
13 1997 rfassungsmäßigen Ordnung zu untergraben , und sich dadurch a
14 1997 ßer Geltung zu setzen oder zu untergraben .
15 1996 Münchner Abkommen von 1938 untergrub den Glauben an die Dei
Version: 1.1
Optionen

26. ábra

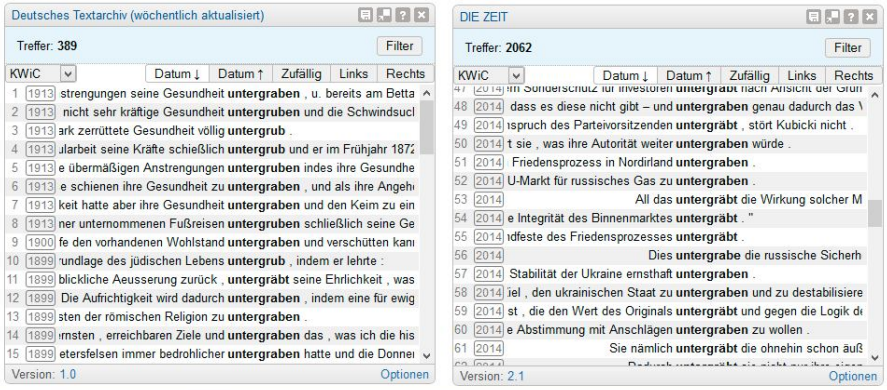

26. ábra

A keresett szóhoz tartozó információs adatbázis

Mindent, amit a szóról röviden tudni kell. Ezt kínálja aThe Free Dictionary [59]. Gyors segítség kételyek esetén (27. ábra).

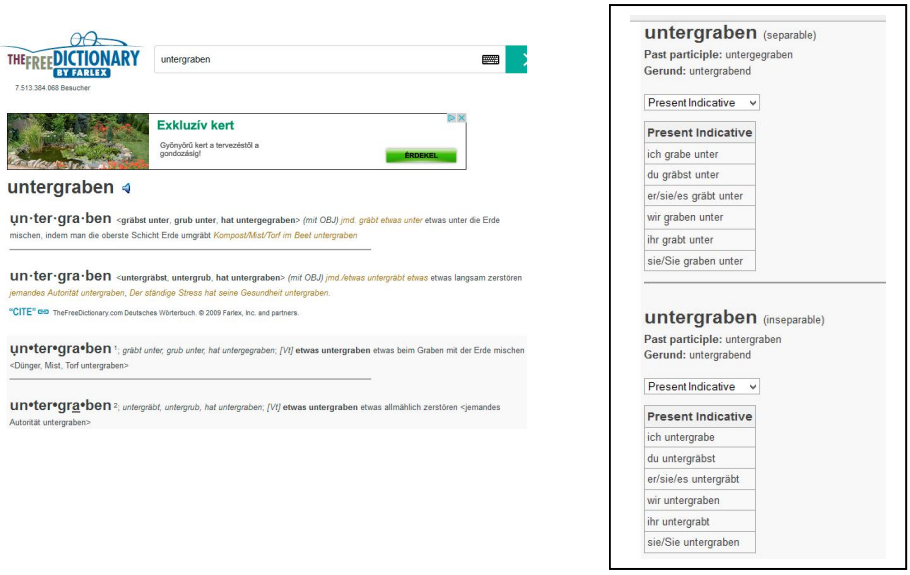

27. ábra

The Free Dictionary online szótár

Ha szavak szinonimáira van szükségünk, akkor tájékozódhatunk a openthesaurus [60] vagy a woxikon szótárakban [61] (28. ábra), amelyekben számtalan jelentésváltozatot találunk. Különösen a második segít bennünket a tájékozódásban, mert megadja az adott szó pontos jelentését is.

openthesaurus

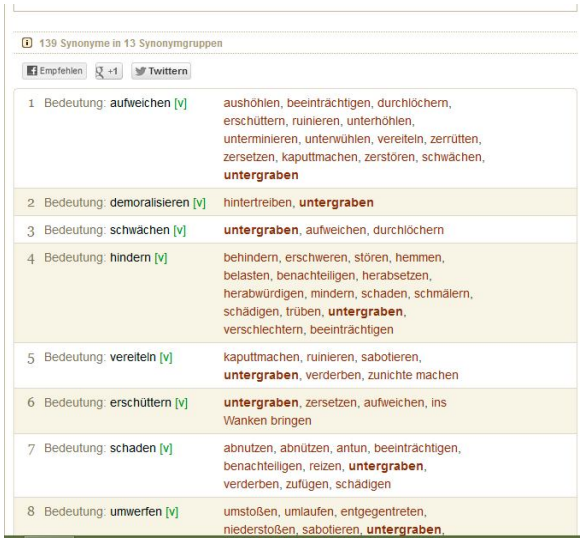

woxikon

28. ábra

A két szinonimaszótár összehasonlítása

A tanulók körében a legkedveltebbek azok az oldalak, ahol lehetőség van a szavak magyar jelentését is megtudni, mert ez a szótárazás legkényelmesebb módja (Aufgabe 2). A dict.cc szótár [57] (24. ábra) is felkínálja a fordítást, de magyar szótárakat is böngészhetünk. Ezek közül most kettő szerepel a felsorolásban [63] (29. ábra). Ezeknél a legtöbb esetben le kell mondanunk a finom árnyalatokról, a példákról. A szavak jelentésének előfordulási gyakorisága sem tükröződik a sorrendben, ezért nem biztos, hogy mindig a legoptimálisabb keresési eredményhez jutunk.

De itt is meg kell megemlítenünk a gyorsan elérhető google fordítót [64] is, amelyik bár komfortos, de talán nem mindig a legjobban használható (21. ábra). Erről azonban a következő fejezetben lesz szó.

29. ábra
magyar szótárprogramok

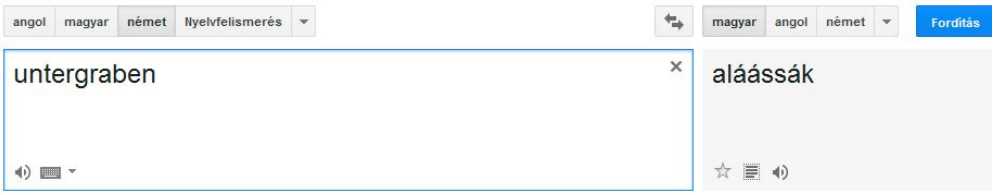

30. ábra
google fordító

Bár érthető marketing okokból a nyomtatott verzió töredékét tartalmazza csak, de néhány keresés esetében jól használható a PONS képes szótára [65] (31. ábra). Ha vizuális inputot szeretnénk, akkor gyakran jó

segítség, ha a böngészőjébe beírjuk a keresett szót és a képeket kérjük. Az ilyen típusú „szófelfedezés” tanulók számára is szórakoztató lehet.

31. ábra

Pons képes online szótár

Sajnos azzal is számolnunk, kell, hogy a keresett szó nem található meg a szótárban. Kevésbé szerencsés esetben egyszerűen nem a keresett szót kapjuk vissza találatként (32. ábra). Vagy a szótár támpontot ad arra, hogy milyen irányban érdemes elindulnunk, hogyan juthatunk közelebb a jelentéshez (33. ábra).

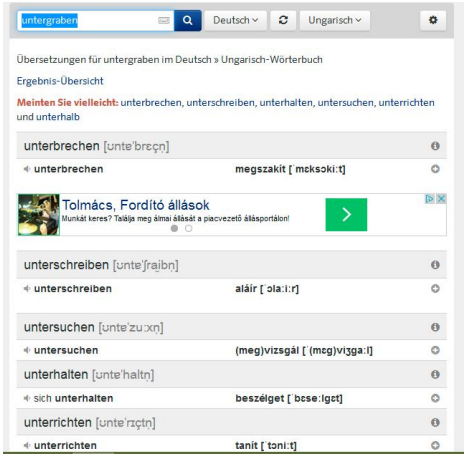

32. ábra

Pons hibás találat

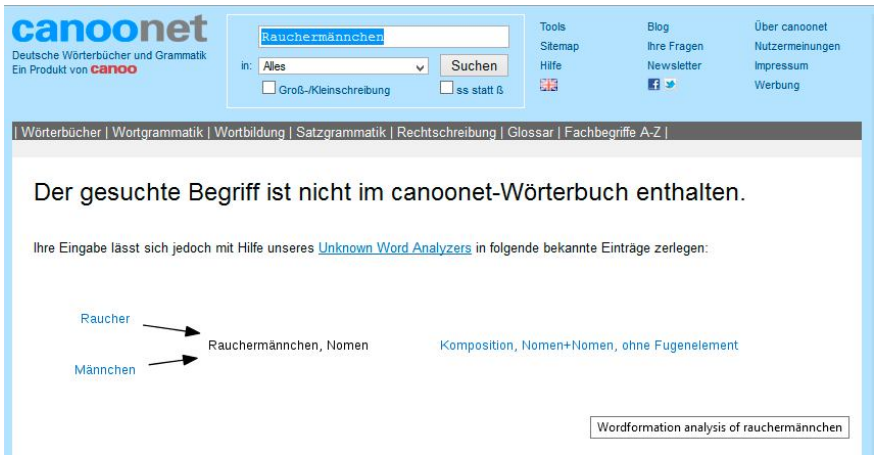

33. ábra
cannoonet keresési segítség

A gyakori előfordulásuk miatt nem mehetünk el a mobil alkalmazások mellett sem. Az alább bemutatott példa korrekt gyorssegély lehet, melyet a tanulók is elérhetnem akár az órán is, ha erre van szükségük (34. ábra).

34. ábra
Magyar-német Mobil Szótár[2]

[2] http://m.magyarnemet.hu/szotar/magyar-nemet/megold%25C3%25A1s Letöltve: 2015.06.10.

6.1. Feladatlapok a szótárak fejezethez

6.1.1. Aufgabe 1:
Welches Wort passt nicht und warum?
Obst, Obstbaum, Obstgarten, Obsthändler, Obsthändlerin, Obstipation, Obstsaft, Ostsalat, Obstsuppe, Obstwein

6.1.2. Aufgabe 2:
Wie übersetzt man das Wort „gehen" ins Ungarische?

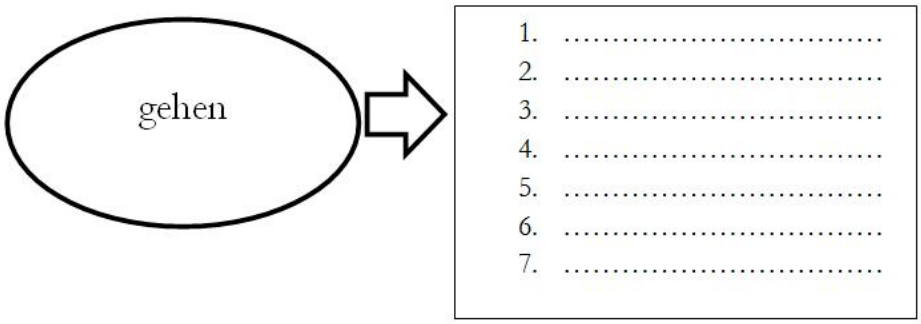

6.1.3. Aufgabe 3:
Wir haben als Beispiel: einkaufen gehen. Findet ähnliche Strukturen.

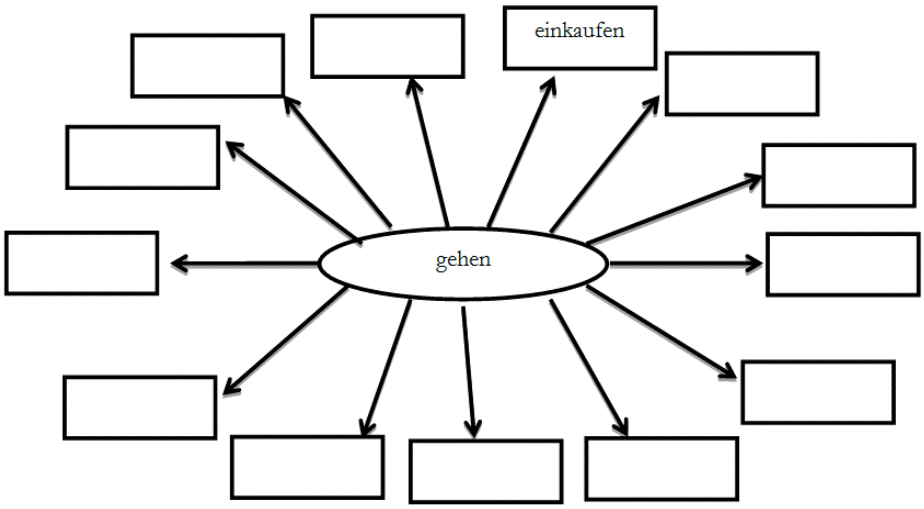

35. ábra
Csoportba foglalás

Amikor ezt az ábrát (35. ábra) elkészítjük, akkor gondoljunk arra, hogy mit mondtuk a digitális technikák részben a csoportba foglalásról. Ismétlésként képzeljünk le magunkban egy táblát, amelyre kis cetliket helyezünk el. Külön lapocskák vannak a szavaknak, a nyilaknak, tehát minden egyes objektumnak. Ameddig nem mozdítjuk el őket, addig nincs gond, de ha arrébb szeretnénk tenni, akkor egy mozgatással csak egy elem helyét változtathatjuk meg, és hamar összecsúsznak az ábra elemei. Ha csoportba foglaljuk, akkor úgy képzeljük el, mintha a táblára egy nagy papírlapot tennénk, és erre ragasztanánk a kis cetliket. Ha arrébb szeretnénk tenni, akkor egyetlen mozdulattal fogjuk a lapot (és rajta a cetliket) és elmozgatjuk.

6.1.4. Aufgabe 4

Mit welchen Präfixen kann das Verb „gehen” stehen, und was bedeutet das neue Wort?

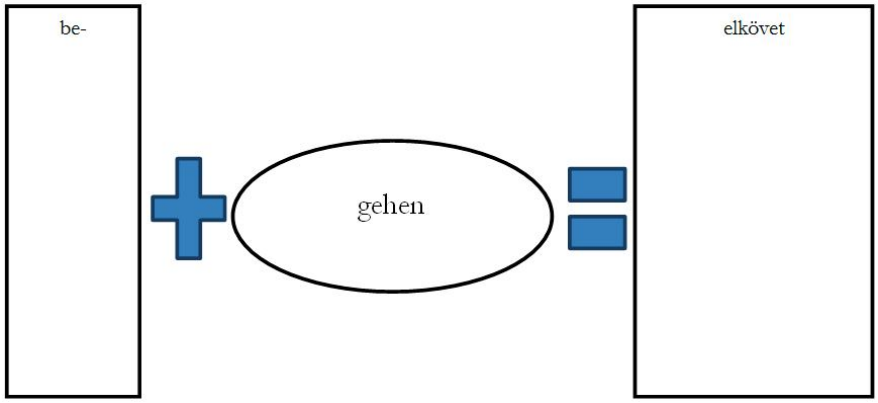

6.1.5. Aufgabe 5

Was bedeutet das Wort Müsli? (Tipp: A Dudenben nézzünk utána.)

6.1.6. Aufgabe 6

Klaus Enrique Gerdes fotója és az eredeti kép 1590-ből.[3]

Sucht im Wörterbuch nach! Wie viele Obst– und Gemüsesorten kannst du benennen?

Gratisfrage: Von wem stammt das Originalbild?

(válasz: Giuseppe Archimboldo)

Felhasznált irodalom

[53] Gerke, Bettina (szerk.) (2001): *Qualitätsentwicklung und Qualitätssicherung im Unterricht in der Sekundarstufe I.* Landesinstitut für Schule und Weiterbildung. https://www.standardsicherung.schulministerium.nrw.de/cms/upload/ue-englisch/weitere_materialien/e-umgangwbuch.pdf Letöltés: 2015.06.13.

[54] *Lingee online szótár*: http://www.linguee.de/ Letöltés: 2015.06.13.

[55] *Duden online szótár*: http://www.duden.de/ Letöltés: 2015.06.13.

[56] *Leo online szótár*: https://dict.leo.org/ Letöltés: 2015.06.13.

[3] http://www.dailymail.co.uk/news/article-2217154/Klaus-Enrique-Gerdes-Photographer-recreates-portraits-16th-Century-painter-fruit-vegetables.html. Letöltés: 2015.06.13.

[57] *dict.cc Német-magyar szótár*: http://dehu.dict.cc/
Letöltés: 2015.06.13.
[58] cannoonet online szótár: http://www.canoo.net/
Letöltés: 2015.06.13.
[59] *The Free Dictionary online szótár*:
http://www.thefreedictionary.com/ Letöltés: 2015.06.13.
[60] *openthesaurus online szótár*:
http://www.openthesaurus.de/ Letöltés: 2015.06.13.
[61] *woxikon online szótár*:
http://synonyme.woxikon.de/synonyme/untergraben.php
Letöltés: 2015.06.13.
[62] *Magyar–Német szótár*:
http://nemet-magyar-szotar.hu/ Letöltés: 2015.06.13.
[63] *Sztaki szótár*:
http://szotar.sztaki.hu/search?searchWord= Letöltés: 2015.06.13.
[64] *Google fordító*: https://translate.google.hu/?oe=utf-8&ie=UTF-8&hl=hu&client=tw-ob#de/hu/ Letöltés: 2015.06.13.
[65] *Pons online szótár*:
http://bildwoerterbuch.pons.com/ Letöltés: 2015.06.13.
[66] Magyar–német Mobil Szótár
http://m.magyarnemet.hu/szotar/magyar-nemet/megold%25C3%25A1s. Letöltés: 2015.06.13.
[67] Dorota Swiatkiewicz & Siklucka (2006): *Zum Wörterbuchbenutzung im Fremdsprachenunterricht/beim Fremdsprachenlernen.*
http://www2.rz.hu-berlin.de/linguistik/institut/syntax/krakau2006/beitraege/swiatkiewicz_siklucka.pdf Letöltés: 2015. április 3.
[68] http://www.sharp.de/cps/rde/xchg/de/hs.xsl/-/html/6026_einsatz-im-unterricht.htm Letöltés: 2015. április 3.
[69] Rampillon, Ute & Reisener, Helmut (1995): *Kreative Wortschatzarbeit: Words – Words – Words. Text and Tasks*. In: Der fremdsprachliche Unterricht/Englisch 17: 25 – 40.

7. FEJEZET

Gépi fordítás (7. óra)

GOMBOS Eszter

Az előző téma továbbgondolásából született meg a fejezet, hiszen a szótárak témájához szorosan kapcsolódik a fordítás, és ha már a 21. század következő évtizedeibe tekintünk előre, akkor legyen szó a fordítás egy fajtájáról, a gépi fordításról. A dolgok jelenlegi állása szerint találó a megállapítás, miszerint:

> *„Wenn der Computer übersetzt, hat der Mensch was zu lachen - die Programme liefern manchmal verständliche, selten korrekte Texte. Google-Programmierer tüfteln nun an einem neuen Konzept. Sie füttern die Festplatte mit Unmengen übersetzter Texte und lassen den Computer tun, was er nun einmal am besten kann: rechnen."* ([70])

Arra az esetre szeretnék pédát hozni, hogy mi történik akkor, ha nem csak egy szó vagy kifejezés jelentésében szorulunk segítségre, hanem egy szöveg megértésével kell megbírkóznunk. Mivel az igényes fordítás pénzbe kerül, ezért ilyen helyezetekben az ingyenes fordítók segítségét kérjük. Sajnos előnytelen helyzetből indulunk, mert a magyar nyelv unikum jellege nem kedvez a gépi fordításnak. Ha az itranslate4.eu[1] oldalon (37. ábra) megnézzük az oldal által lekérdezett fordítókat és a sávok alatt figyelmesen elolvassuk mekkora utat is járt be a szövegünk, bizony nincs mit csodálkoznunk.

Mivel diákjaink az egyszerűbb házi feladatok megoldásánál – pl. írj 5 mondatot magadról és a családodról – igen találékonyan beírják a magyar mondatokat egy fordítóba, ezért nem válik kárunkra, ha magunk is megismerkedünk ezzel a lehetőséggel. A mai házi feladatunk:

7.1. Példa 1

Kovács Péter vagyok. 16 éves. A szüleimmel és a bátyámmal élek együtt. Halmajugrán lakunk. A nagyszüleim is itt élnek. Gimnáziuma járok és kilencedikes vagyok.

[1] http://itranslate4.eu/en/ Letöltés ideje: 2015. július 1.

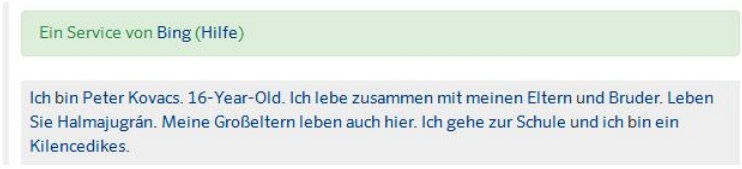

36. ábra
PONS [65] fordítás

37. ábra
itranslate4.eu fordításváltozatok

Tehát nézzük a végeredményt összesítsük a kapott fordításokat. Meg tudjuk-e belőle szerkeszteni a házi feladatunkat?

Kovács Péter vagyok. – Ich bin Peter Kovacs. (PONS, 36. ábra)
16 éves. – Sajnos erre a mondatra nem kaptunk használható fordítást.
A szüleimmel és a bátyámmal élek együtt. – Ich lebe mit meinen Eltern und meinem älteren Bruder zusammen. (lingenio, 37. ábra)
Halmajugrán lakunk. — Wir leben auf Halmajugra áll a legközelebb (lingenio, 37. ábra)
A nagyszüleim is itt élnek. – Meine Großeltern leben auch hier. (PONS, 36. ábra)
Gimnáziuma járok és kilencedikes vagyok. – Ich gehe zur Schule und ich bin ein … (PONS, 36. ábra)

Hányast is kapnánk erre diákként? Mondjuk,esetleg ha egy kicsit még belejavítanánk? – kérdezhetik a diákjaink. És még mielőtt felháborodnánk diákjaink találékonyságán, mit szólnának hozzá, ha mi magunk adnánk nekik ezt a feladatot. Lehet, hogy nagyobb kedvvel látnának hozzá a rutinmondatokhoz. Közben ellenőríznének, javítanának, egyszóval használnák a nyelvet. Ha a tanulócsoport első nyelve az angol esetleg megpróbálkozhatnak a magyar helyett az angol nyelvvel és összehasonlíthatják az eredményt. Erre a kísérletre itt terjedelmi okokból nem térek ki részletesen, de az áttétek száma lényegesen lecsökken, ezért az output közelebb áll az inputhoz. De miért is nem működött már ez az egyszerűnek látszó rövid szöveg sem.

A fordíthatóság kritériuma, a a fordítókjavasolata szerint, az ellenőrzött nyelv (kontrollierte Sprache) [71] használata. Az ilyen nyelv szabályait a következőkben fogalmazzák meg:

– Legyen a mondat 25 szónál rövidebb.
– Egy mondatban csak egy dologról essék szó.
– Hasonló tartalmat hasonló szerkezetekkel fejezzünk ki.
– Csak egész mondatokat használjunk. (ld. 16 éves)
– Csak aktív szemléletű mondatokat használjunk.
– Főnevek helyett ne használjunk névmásokat.
– Egyszerű nyelvtani szerkezeteket használjunk.
– A német főnevek előtt használjunk névelőt.
– Csak a hétköznapi szóhasználatban használatos szavakat alkalmazzuk.
– Ügyeljünk a helyesírásra.

7.2. Példa 2

Haladó csoportokban már összetettebb szövegekkel is próbálkozhatunk. Olyan szöveget válasszunk, ahol fontos, hogy a fordításunk pontos legyen, mert különben nem tudjuk végrehajatani az utasítást. A bemutatott példa egy B2 szintű Goethe nyelvvizsga utasításában szerepel.

Az eredeti szöveg: Das wachsende ökologische Bewusstsein hat in Deutschland zur Gründung der verschiedensten Natur- und Umweltschutzvereine geführt. Interessierte Bürger finden Zugang zu solchen Organisationen, sei es, um sich beraten zu lassen oder weil sie dort aktiv werden möchten. Was glauben Sie, für welche der acht Organisationen (A–H) würden sich

die einzelnen Personen (1–5) interessieren? Es gibt jeweils nur eine richtige Lösung.[2]

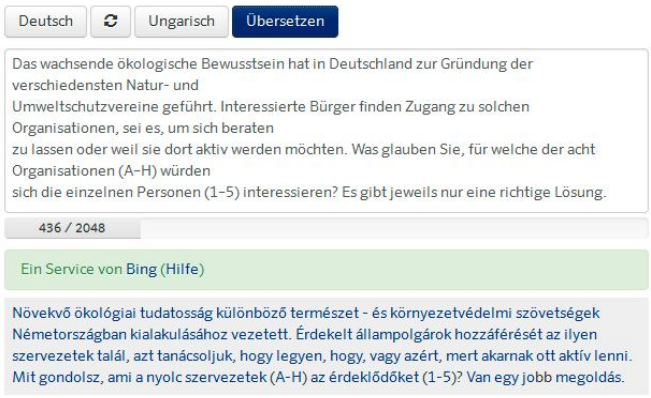

38. ábra:
Pons fordításváltozat[3]

39. ábra:
itranslate4.eu fordításváltozata[4]

[2] http://www.goethe.de/lrn/pro/gb2/B2_Modellsatz_04.pdf Letöltés: 2015. június 14.
[3] http://de.pons.com/text-%C3%BCbersetzung# Letöltés: 2015. június 14.
[4] http://itranslate4.eu/hu/ Letöltés: 2015. június 14.

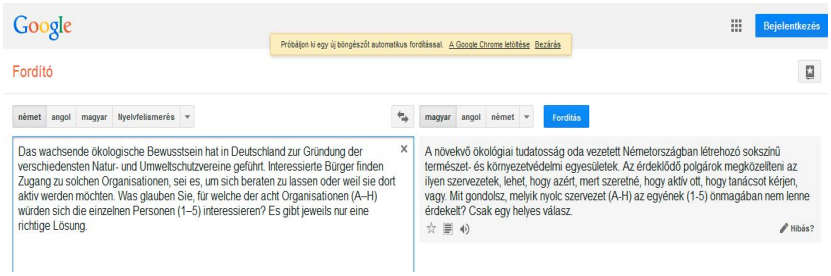

40. ábra: *a Google fordító fordításváltozata*

41. ábra: *A Babylon 10 fordításváltozata*

Ha órai feladattá akarjuk alakítani, akkor kis csoportok csak egy-egy fordítást kapnak meg, és ebből ki kell találniuk mi lehetett az eredeti szöveg.

7.3. Példa 3

Érdekes helyzet áll elő, amikor matematikai feladatokat fordítunk gépi fordító segítségével egyik nyelvről a másikra. Itt is eljátszhatunk azzal, hogy meg tudjuk–e csak a fordítások alapján oldani a feladatot.

Ein allseits beliebter Araber stirbt und hinterlässt seinen 3 Söhnen eine Kamelherde, die aus 17 Tieren besteht. Er hat verfügt, dass der älteste

Sohn die Hälfte der Tiere bekommt, der mittlere ein Drittel, und der jüngste ein Neuntel der Tiere.[5]

Ezt nem hagyhatjuk ki (42. ábra)!

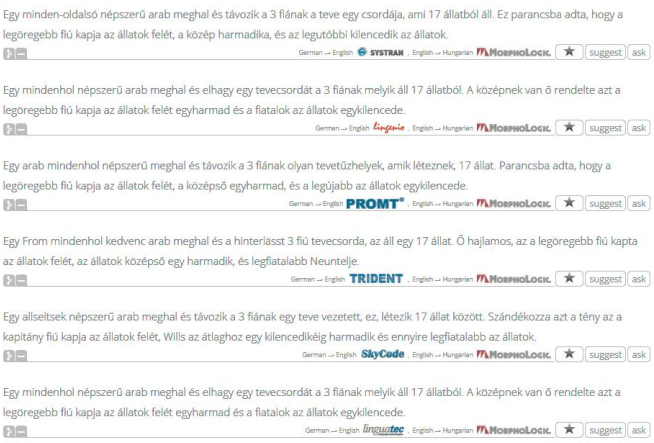

42. ábra

itranslate4.eu, matematikai szöveg

Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy a diákjaink már egy lépéssel előttük járnak. Míg a gépi fordításnál az angol mint közvetítő nyelv gátja a fordításnak, addig az internetes társalgás univerzális nyelvére két különböző anyanyelvű diák, akik jól beszélnek angolul, szívesen lefordítja anyanyelvükön a társuknak a házi feladatát.

Felhasznált irodalom

[53] Lemm, Karsten (2006. január. 08.): *Verloren in Übersetzung. Zeit online Wissen*. http://www.zeit.de/zeit-wissen/2006/03/Maschinelle_Uebersetzung.xml Letöltés: 2015.04.03.

[54] Uwe Muegge (2008): *Kontrollierte Sprache*. http://www.muegge.cc/kontrollierte-sprache.htm Letöltés: 2015.06.13.

[5] http://www.gute-mathe-fragen.de/37944/spassaufgabe-das-erbe-des-arabers-17-kamele Letöltés: 2015. június 14.

8. FEJEZET

Fájlkezelés, konvertálás (8. óra)

CSERNOCH Mária

A fájlok felhasználói szinten két nagy csoportba sorolhatóak: futtatható vagy programfájlok és adatfájlok. Ha aktivitás alapján össze akarnánk hasonlítani a fájloknak ezt a két nagy csoportját, akkor azt mondhatnánk, hogy a futtatható állományok az aktív résztvevői a folyamatoknak, míg az adatfájlok csak passzív szereplőként vannak jelen. A programok önállóan végrehajtanak egy előre megtervezett műveletsort, míg az adatfájlok tartalmának megtekintéséhez szükség van egy programra, amely képes annak tartalmát olvasni. A fájlok egyediek, tehát azonosításukhoz szükség van a fájl pontos helyének és nevének megadására. Ezen két információ birtokában lehet egy tárolt állományt egyértelműen azonosítani.

A fájlnevek képzésének szabályait követve egy fájlnév akkor teljes, ha tartalmazza a nevet és a kiterjesztést, és ezek egy ponttal vannak elválasztva: név.kiterjesztés alakban. A név legalább egy karakter hosszúságú kell legyen, míg a kiterjesztés és az elválasztó pont elhagyható. A fájlnév azonban nem befolyásolja a fájl tartalmát. Irányvonalat esetleg mutathat a tartalomra vonatkozóan, de mindenképpen fontos megjegyezni, hogy a kiterjesztés nem feltétlenül árulja el a fájl formátumát.

A grafikus felületeken (Graphical User Interface, GUI) megjelent egy, az adatfájlokhoz köthető újabb fogalom a dokumentumfájl. Ezen fogalom alapján tehát az adatfájlokat további két csoportba sorolhatjuk. Az egyik csoportot alkotják a dokumentumfájlok, a másikat pedig minden olyan adatfájl, amely nem sorolható a dokumentumfájl kategóriába.

8.1. Dokumentumfájl

A dokumentumfájl nem más, mint egy olyan adatfájl, amelyhez egy program van társítva. A társítás a Windows operációs rendszerekben a kiterjesztés alapján történik, teljesen független a fájl tartalmától. Az ilyen

típusú társításnak megvannak a maga előnyei és hátrányai is, amelyekre a későbbiekben nézünk példát (8. fejezet).

A tévhitekkel ellentétben, a dokumentumfájlok alatt nemcsak a szöveges dokumentumokat értjük, hanem az előző definíció alapján, minden olyan adatfájlt, amelyhez egy program van társítva. Tehát léteznek szöveg, táblázat, kép, hang, videó stb. alapú dokumentumfájlok is. Ezek a fájl kategóriák megfelelnek az Europeana média típusainak (4.2.2. fejezet).

A dokumentumfájlok alapértelmezett használati módja rendkívül egyszerű. A felhasználónak semmi más teendője nincs, mint duplán kattintani a fájl nevére. Innentől kezdve az operációs rendszer veszi át a vezérlést. Megnézi, hogy a kiterjesztés alapján mi a dokumentumfájlhoz társított program, elindítja a programot, majd ezen alkalmazáson belül megnyitja a fájlt.

Mindaddig, amíg a társítás tökéletesen működik ez egy kényelmes megoldás. Vannak azonban esetek, amikor nem történik meg a társítás, illetve vannak olyan esetek, amikor a fájlt nem a hozzátársított programmal szeretnénk megnyitni.

Mikor fordulhat elő, hogy az adatfájlhoz nincsen hozzátársított program?

A legegyszerűbb eset, amikor az adatfájlnak nincsen kiterjesztése, tehát a társítás nem valósítható meg. Az ilyen esetekben kérdés, hogy miért nincsen a fájlnak kiterjesztése. Az egyik lehetséges válasz, hogy szándékosan töröltük ki a kiterjesztést, míg egy másik nagyon gyakori eset, hogy a csatolmányként küldött fájl ékezetes karaktereket és/vagy szóközöket vagy egyéb különleges karaktereket tartalmazott és a levelező rendszer az első nem ASCII karaktertől kezdődően a fájlnév végéig levágta az összes karaktert. A következmény tehát egy olyan csatolmányként érkezett dokumentum, amelynek nem ismerjük a típusát és nincsen kiterjesztése. Ilyen esetekben ki kell deríteni, hogy milyen típusú a fájl és érdemes egy megfelelő alkalmazás segítségével elmenteni. A Windows operációs rendszer nagyon megengedő a nem ASCII karakterek használatával, fontos azonban szem előtt tartani, hogy továbbra is érdemes az angol ábécé betűit használni a fájlnevek képzésekor, a szóköz helyett pedig aláhúzás karaktert.

Az elmondottak alapján már egyértelmű, hogy a társítás nem egy abszolút tulajdonsága egy adatfájlnak. Különböző szoftveres környezetek-

ben egy adott kiterjesztéshez más program is társítható, és a kiterjesztés nélküli vagy automatikusan nem azonosítható kiterjesztéseknek is megvan a létjogosultsága.

A dokumentumfájlokkal kapcsolatos egyik leggyakrabban hallható tévhit, hogy az a program van az adatfájlhoz hozzátársítva, amelyikkel készült. Mondhatjuk, hogy az esetek többségében ez valóban így van, de nem feltétlenül. Ennek szemléltetésére kiválóan alkalmasak a weblapok. A weblapokhoz rendszerint valamelyik böngésző van társítva, ugyanakkor egészen biztos, hogy nem böngészővel készültek a weblapok, hanem valamiféle erre alkalmas szerkesztő programmal. A .pdf fájlok esetében is hasonló a helyzet. A hozzájuk társított program leggyakrabban egy olvasó program, jellemzően Acrobat Reader, de a .pdf fájlok nem ezzel készülnek, hanem valami szerkesztő programmal.

A társítást a Windows operációs rendszer automatikusan végzi, mindaddig, amíg képes felismerni a kiterjesztést. Az automatikus társítást azonban a felhasználó bármikor felülbírálhatja. Az automatikus társítás felülbírálatára is az egyik leggyakoribb példa a weblapok, az alapértelmezett böngésző, ami a Windows Explorer, és az adatfájlok közötti kapcsolat megszűntetése. A felhasználók többsége nem a Windows Explorert használja a weblapok társított böngésző programjaként, hanem egy olyan böngészőt, amit jobban kedvel. Hasonló módon, a hang és video fájlok esetében sem feltétlenül az alapértelmezett lejátszó programot használjuk társított programként, hanem be lehet állítani a kedvenc lejátszónkat vagy egy szerkesztő programot is. Képek esetén is átállíthatjuk, hogy egy képszerkesztő program legyen a képi kiterjesztésekhez társított program.

8.2. Fájlkiterjesztés módosítása

Fontos felhívni a figyelmet, hogy a kiterjesztés módosítását csak indokolt esetben végezzük el. A kiterjesztés módosításakor a fájl nem sérül, tehát továbbra is használható lesz, viszont megszűnik az eddig alkalmazott társítás. A kiterjesztés módosításának egyik oka lehet tehát, hogy „el akarjuk dugni a fájlt”, nem akarjuk, hogy továbbra is érvényben legyen az eddigi társítás. Egy másik nagyon gyakori ok, ami indokolhatja a kiterjesztés módosítását ismét a levelező rendszerekben keresendő. Vannak olyan levelező rendszerek, amelyek bizonyos kiterjesztésű fájlokat nem engednek csatolni. Ilyenkor a legegyszerűbb, hogy átírjuk vagy letöröljük

a kiterjesztést. Ezt a műveletet éppen azért tudjuk megtenni, mert a kiterjesztés átírásával nem módosítjuk a fájlt, tehát biztosan nem sérül, megmarad eredeti formátumában.

A kiterjesztések módosításához köthető az a Windows üzenet is, amely félrevezető módon azt sugallja, hogy a kiterjesztés módosításával sérülhet a fájl (43. ábra). Ez biztosan nem így van.

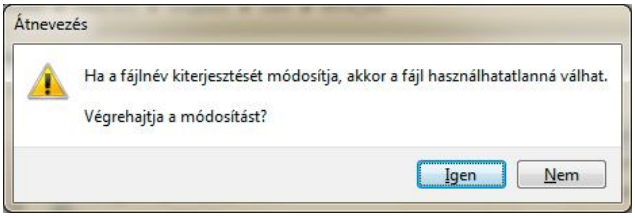

43. ábra

A fájlok kiterjesztésének módosításakor megjelenő félrevezető Windows üzenet. A kiterjesztés módosítása biztosan nem vonja maga után, hogy a fájl használhatatlan lesz.

8.3. Fájlok kezelése nem a társított programmal

Egy dokumentumfájl bármikor megnyitható függetlenül a fájl kiterjesztésétől és a hozzátársított programtól. A Projekt Gutenberg-DE weblapok kapcsán említettük, hogy a szövegek olvasását nagyban megnehezíti a rendkívül sok reklám és azok elhelyezkedése a szöveg előtt (5.3. fejezet). Ilyen esetekben érdemes a weblapot lementeni, majd a lementett weblapot megnyitni. Ha csak a reklámoktól szeretnénk megszabadulni, akkor már a lementett, csak HTML formátum már segíthet. Adódhatnak azonban olyan esetek is, amikor további szerkesztéseket akarunk a szövegen elvégezni. Ilyenkor a weblapot egy szövegkezelő programban célszerű megnyitni.

A weblapok mentését .html formátumban tudjuk elvégezni, amelyhez a társított program rendszerint egy böngésző. Abban az esetben, amikor egy weblapot egy szövegkezelő programban akarunk megnyitni a dupla kattintás nem használható. Ilyen esetekben elindítjuk első lépésként a szövegkezelő programot, majd ezt követően kiadjuk a megnyitás parancsot és megnyitjuk a fájlt. A következő lépések a felhasználói döntést függvényei. Érdemes azonban a fájlt elmenteni a szövegkezelő program saját formátumában és ezzel dolgozni a folytatásban.

A Word szövegszerkesztő programot használva a weblapok alapértelmezett nézete a *Webes elrendezés*. A könnyebb szerkeszthetőség érdekében érdemes a nézetet átállítani *Nyomtatási elrendezés* nézetre, ami a *Nézet → Nyomtatási* elrendezés útvonalon érhető el legegyszerűbben.

Fájlformátum módosítása

A weblapok esetében is, amennyiben úgy döntünk, hogy megváltoztatjuk a fájl típusát, a szokásos eljárást kell követnünk. A *Mentés másként* paranccsal indítjuk a műveletsort, a megjelenő párbeszédablakon kiválasztjuk a megfelelő mappát, szükség esetén még a nevet is módosíthatjuk, majd ezt követi a legfontosabb lépés a típus átállítása.

Fontos megjegyezni, hogy a fájl típusa gépeléssel nem módosítható. Csak egyetlen módja van a típus módosításának, hogy a *Fájl típusa* mezőben lenyitjuk a hozzárendelt listát és a listából kiválasztjuk a kívánt formátumot.

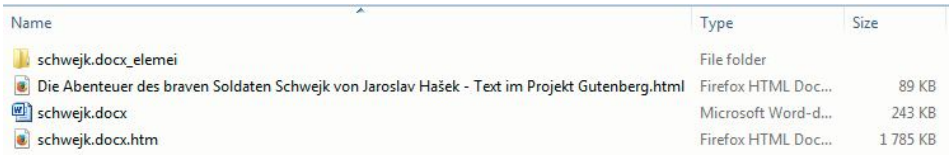

44. ábra

Az eredeti fájl módosítására tett kísérletek eredménye

Az eredeti fájlnév név részének – a ponttól balra elhelyezkedő rész – módosítása a hosszú fájl név miatt indokolt. A kiterjesztés módosítását pedig a szövegszerkesztő programon belül tudjuk elvégezni, az előző fejezetben leírtaknak megfelelően. Erre mutat példát a 44. ábra, melyen helyesen a *Die Abenteuer des braven Soldaten Schwejk von Jaroslav Hašek – Text im Projekt Gutenberg.html* fájlnevet módosítottuk *schwejk.docx* fájlnévre. Ezzel szemben, ha a név megadásánál gépeljük az elválasztó pontot és a kiterjesztést is, de nem állítjuk át a fájl típusát, akkor a formátum marad az eredeti. Erre a hibás megoldásra példa a *schwejk.docx.htm*, amelyhez még egy extra mappát is kaptunk a weblap elemeinek mentésére. A hibás mentés esetén a dokumentum továbbra is html típusú maradt, csak a nevet cifráztuk teljesen feleslegesen egy extra ponttal és a *docx* szöveggel.

9. FEJEZET

Egy német irodalmi mű fordításvariánsai (9. óra)

GOMBOS Eszter

9.1. A műfordítás

Klasszikus vizekre evezve a következőkben egy irodalmi mű feldolgozásán keresztül arra szeretnék rávilágítani, hogy milyen lehetőségeink vannak arra, hogy egy irodalmi mű feldolgozása közös élménnyé formálódjon. A választásom J. W. Goethe: Erlkönig című versére esett. A feldolgozáshoz a csoportmunkát tartom a legmegfelelőbbnek, mert a diákok így kölcsönösen segíthetik egymást a munka során, és a kreatív részeknél nincs túl sok kimenet, ezért az ellenőrzésre nem kell aránytalanul sok időt szánni.

Már a cím is alkalmat ad arra, hogy felfedező útra indítsuk a diákjainkat, és véleményt formáljanak arról, vajon mit is jelent a vers címe.

Mit jelent az Erlkönig név?

A diákoknak fordításváltozatokat osztunk ki, csoportonként egyet-egyet. Minden csoport elolvassa a kapott verset és utána a tanár utasításinak megfelelően elvégzi a feladatot. Ehhez használhatjuk Farkas Nóra [72]: Goethe lírája magyarul–az Erlkönig fordításai című cikkét. A műfordítás elemzése végén teljes versfordításokat közök magyar nyelven a különböző korszakokból és fordítóktól, költőktől (2. táblázat).

Fordító	cím
Farkas Nóra	A Tünde-király
Pap Endre, Thaly Kálmán	Tündérkirály
Dóczi Lajos	A cserfa-király
Szigethy Lajos	A lidérckirály
Szász Károly	A villi–király
Závodszky Zoltán	A rémkirály
Képes Géza	A Tündérkirály
Vas István	A villikirály

2. táblázat
Fordítók és verscímek

A villi szó a korabeli elf-mondakörben használatos kifejezés volt, mára már kiment a divatból. A Gyűrűk Ura óta a Tünde szó használata ívódott be a köztudatba. A legkirívóbb a cserfakirály fordítás, amely nem illeszkedik a többi cím sorába. Az Erlkönig kifejezés a dán Ellerkonge szóból származik, melyet mai szóval Elfenkönignek mondanánk.

Utána olvassuk fel a verset német nyelven, hogy érezzék a diákok a hangulatát. A diákok azt a feladatot kapják, hogy rajzolják meg a Tündekirályt. Lehetőleg törekedjünk arra, hogy a versben leírtakra támaszkodjanak és ne a más mondákban megismert figurákat kreálják meg. A rajzok elkészülte után, a falon, vagy a táblán helyezzük el kiállításszerűen rajzokat, hogy azokat mindenki láthassa. Ha lehetőségünk van rá, akkor olyan felületet válasszunk, ahol hosszabb ideig is láthatóak lehetnek a munkák. Minden diákcsoport fogalmazza is meg, hogy milyennek ábrázolták a királyt. A jelzőket kigyűjthetjük egy táblára, és a végén összefoglalóan még egyszer közösen jellemezhetjük a vers egyik főszereplőjét. A leírások során a külső tulajdonságok többnyire túlsúlyban vannak, ennek ellensúlyozására kérjük meg a diákokat, hogy közösen gyűjtsenek jelzőket, melyek alkalmasak a belső jellemvonások ábrázolására.

A diákok rajzait vessük össze jeles művészek versábrázolásaival. Példaként itt két ábrázolás szerepel (45., 46. ábra). Miben látnak hasonlóságot a saját és a művészek ábrázolásai között és milyen eltéréseket tapasztalnak. Mely motívumok hangsúlyosak, mennyire antropomorf az ábrázolás, hová, milyen környezetbe helyezik a jelenetet az egyes értelmezések.

45. ábra
Bernhard Neher: Erlkönig[1]

[1] Mindkét kép forrása: http://myweb.dal.ca/waue/Trans/Goethe-Erlkoenig.html Letöltés: 2015. június 14.

46. ábra
Moritz von Schwind: Erlkönig

A következő részben a vers újraolvasása után minden csoport készítsen rajzot arról, milyennek képzelik el a helyszínt. Az elkészült alkotások kiértékelése ugyanúgy történik mint az első részben. A legfontosabb jellemzőket írjuk fel a táblára.

Az eddig elkészült táblaképet most egészítsük ki a szereplőkkel és írjuk melléjük, hogy mi a versbeli szerepük. Pl. Sohn: liegt im Arm des Vaters, birgt bang sein Gesicht, hat Todesangst, stirbt.

Hallgassunk meg két Schubert feldolgozást. Válasszuk az Anne Sophie von Otter és a Dietrich Fischer által előadott változatokat. Két, egymástól igen eltérő művészi előadást hallhatunk, amelyek alkalmasak arra, hogy állfoglalásra késztessék a diákokat, hogy melyik áll hozzájukközelebb.

Felhasznált irodalom

[72] Farkas Nóra (2007): *Goethe lírája magyarul – az Erlkönig fordításai*. http://epa.oszk.hu/00000/00011/00117/pdf/iskolakultura_EPA00011_2007_08_10_133-142.pdf. Letöltés: 2015. június 13.

10. FEJEZET

Videomegosztókról letölthető tartalmak integrálása (10. óra)

GOMBOS Eszter

Miután végigvettük a vers egészét, a hang és a látvány egységét egy levetített videón közvetíthetjük a diákoknak.

Több, egymástól nagyon is eltérő változat közül választhatunk. Néhány példa:

– Georg Weidenbach, Oxford Lieder
https://www.youtube.com/watch?v=JS91p-vmSf0,
– https://www.youtube.com/watch?v=JuG7Y6wiPL8.

A vershez készülhet feladatlap is, melyhez néhány ötletet adnak az alábbi feladatok:

Was gehört zusammen?

Erlkönig	hat Visionen
Vater	ist besorgt um sein Kind
Kind	ist der Tod selbst

Sind die nachstehenden Aussagen richtig oder falsch?

□ Der Vater verliert sein Kind.
□ Erlkönig hat den Vater besiegt.
□ Der Vater erreicht den Hof und rettet das Kind.
□ Die Mutter von Erlkönig ist arm.

Welcher Person kannst du die folgenden Adjektive zuordnen?

besorgt, grausam, ängstlich, jung, schön, hoffnungsvoll, bang, erfreut, hoffnungslos, sterbenskrank

Was ist die richtige Reihenfolge?

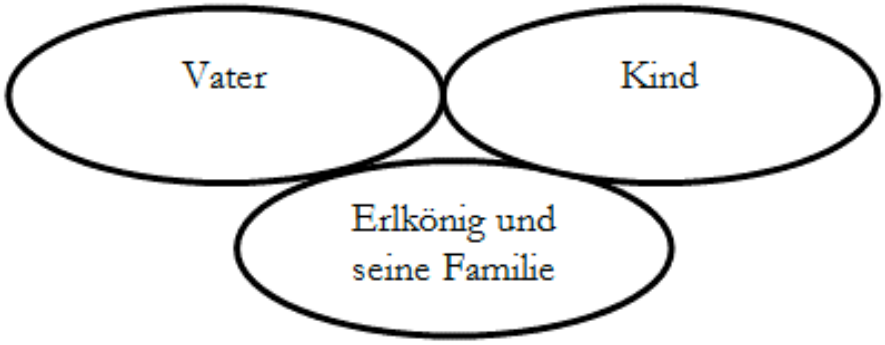

□ Das Kind ist erkrankt.
□ Der Vater weiß, dass er das Kind in aller Wahrscheinlichkeit nicht mehr retten kann, gibt trotzdem nicht auf.
□ Sie reiten in den dunklen Wald hinein.
□ Der Vater bringt das sterbenskranke Kind zum Arzt.
□ Das Kind liegt am Sterben und hat immer düstere Visionen.
□ Erlkönig ergreift das Kind.
□ Es muss zum Arzt.
□ Vater und Kind kommen an, aber es ist schon zu spät.

11. FEJEZET

Videoanyagok többcélú felhasználása (11. óra)

GOMBOS Eszter

11.1. Videók helye és szerepe

Haladó csoportokban elvárásként jelenik meg, hogy a tananyagban lehetőleg minél nagyobb részt kapjon az autentikus szövegek feldolgozása, melyeket elsősorban az internetről szerzünk be. Gimnáziumi osztályok esetében hasznos forrás a Welt der Wunder, ahogyan magát nevezi egy „renommierte Wissensmarke und multimediale Plattform” (47. ábra) naponta megújuló tartalmakkal és archívval.[1]

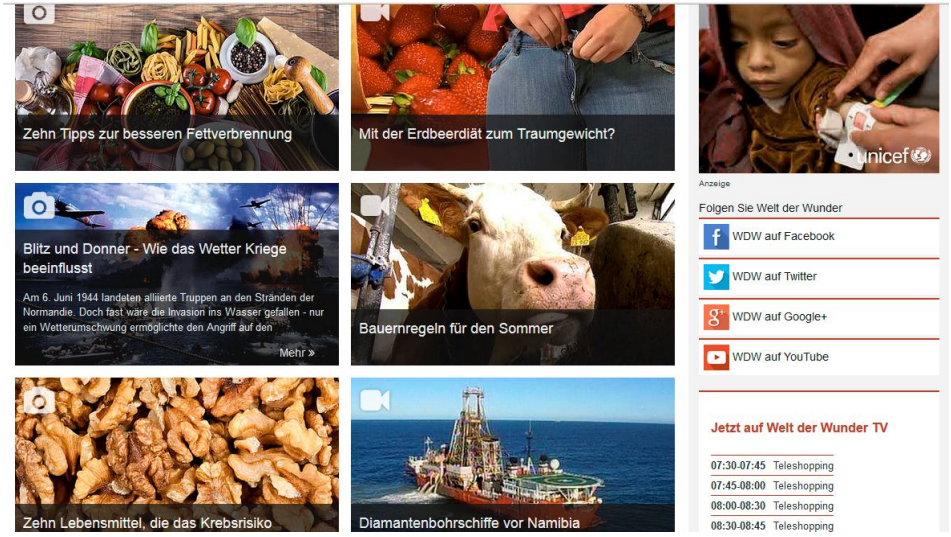

47. ábra
Welt der Wunder, nyitóoldal[2]

[1] https://www.google.hu/search?q=Welt+der+Wunder&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=2Xt2VYy2N-rD7gbv1IKwDA Letöltés: 2015. június 14.
[2] http://www.weltderwunder.de/ Letöltés: 2015. június 14.

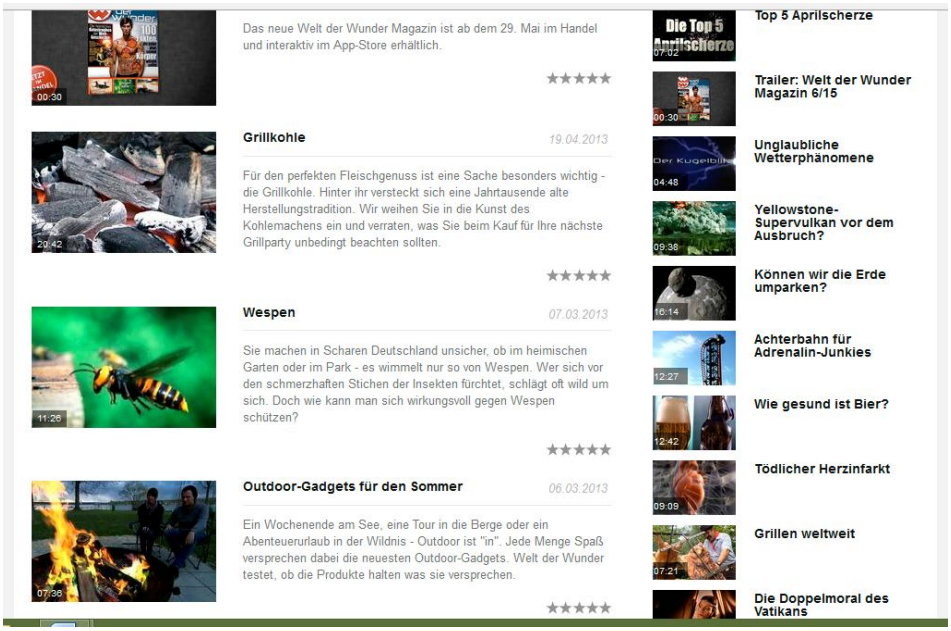

48. ábra

Welt der Wunder videók[3]

Néha a keresést kissé elnyújthatja, hogy egy–egy témánál magunk is szívesen elidőzünk, mert sajnos a többségünkre igaz, hogy a természettudományos ismereteink frissítése a tanórai felkészüléskor történik meg. Mivel „élő" oldalról van szó, ezért ne feledjük, hogy nem elegendő csak a linket megjegyeznünk, hanem gondoskodnunk kell arról, hogy a tanítási óra napján is megtaláljuk a feldolgozásra kiválasztott anyagot.

A bemutatásra szánt anyag eredetileg a WW-TV adásában szerepelt, mostmár a YouTube közösségi megosztó oldalról tölthető le[4]. A Tricks der Werbung név alatt egy közel kilenc perces kisfilmet találunk arról, hogy hogyan készülnek a reklámok. A bemutatott kisfilm látványosan szemlélteti a trükkök világát, a megértéshez szükséges szókincs viszonylag egyszerű, ezért az előkészítésére nem kell túl sok idő, így egy tanítási óra alatt fel lehet dolgozni.

A téma a média és a bevásárlás témák határterületén helyezkedik el, mindkettőbe integrálható. Reklámokkal mindenki találkozik. A témakör fel-

[3] http://video.weltderwunder.de/aktuell.html Letöltés ideje: 2015. június 14.
[4] https://www.youtube.com/watch?v=2ug36E3xO4E Letöltés ideje: 2015. június 14.

dolgozása során már szó esik arról, hogyan viszonyulnak a tanulók a reklámokhoz, találkoztak-e olyanokkal, amelyek tetszenek, és miért, stb. A ráhangoló beszélgetés során indíthatunk a korábbi órákon használt képekkel, így a tanulók figyelmét és gondolatait már ezekre a csomópontokra összpontosíthatjuk. Ebben a videóban a kávé, pizza, fagylalt, jégkocka és az italok reklámfilmjeinek készítésekor használatos trükkökbe pillanthatunk be. A tanulókat csoportokba osztjuk, és mindegyik csoport kap egy feladatot. A jegyzeteiket saját maguk készítik, de utána a saját csoportjukon belül közösen megbeszélhetik, hogy ki, mit értett meg, vagy tartott fontosnak. Ezzel a közös tudással fognak a csoportok a későbbiekben tovább dolgozni. Az első feladatban a megadott témákban kell a csoportoknak a kapott megfigyelési szempontok szerint információkat gyűjteniük.

Ilyen szempontok lehetnek a felhasznált anyagok, jelzők gyűjtése, hogy milyenek voltak és milyenné kellett válniuk a termékeknek. Mit találtak meglepőnek, mi az, amit eddig nem tudtak. Az adatgyűjtés után közzétesszük az eredményeket, az is lehetséges, hogy digitális formában osztják meg egymás között az információkat, ebben az esetben megspórolhatjuk a közös jegyzetelésre szánt időt. Majd a csoportok rövid szöveget állítanak össze a saját jegyzeteikből és ezt mutatják be a társaiknak.

Végül, ha van idő, a legfontosabb benyomásokat emeljük ki. Minden esetben sikerült a diákokat néhány megdöbbentő részlet kapcsán véleménynyilvánításra bírni, hiszen nem mindennapi dolog, hogy az ínycsiklandó kávé tetején borotvahab virít.

Ha nyelvtani feladatot is szeretnék kapcsolni a témához, akkor a bemutatásnál a szenvedő szerkezet használatát kérhetjük a tanulóinktól.

12. FEJEZET

Kreatív kimenet tervezése (12. óra)

GOMBOS Eszter

Legyen szó bármilyen feladatról, a tanulók csak akkor fogják magukénak érezni, és motiváltan megoldani, ha kreatívak lehetnek. Hogyan lehet a megszokásból kizökkenteni a tanulókat? Mindennel, ami a „rendzavarásra alkalmas", tehát nem szokványos.

12.1. Képi input

12.1.1. Bemutató feladat 1

1. színek, 2. számok gyakorlása

1. Az első feladathoz a [1] http://www.artsumo.com/blog/post/4/They_Paid_What_Top_10_Absurd_Paintings_that_Sold_for_Millions oldalról hozhatunk képeket. Továbbiak, frissebbek a nagy aukciós házak pl. Sotheby oldalán találhatóak, tehát viszonylag könnyen hozzáférhetőek. Kezdő szinten a színek tanításánál jó szolgálatot tesznek, hiszen az elmúlt időszakban neves művészek sora egy illetve két színnel dolgozik a vásznon.
2. „Wer bietet mehr?" – azaz, ki ad többet? A diákokat megkérhetjük, hogy úgy nézzék a képeket, mintha egy tárlaton lennének. A képek megvásárolhatóak egy aukció keretében. A kérdés, mennyit adnának a festményekért. A végén megtudják a valós árat, amennyiért a kép a legutóbbi aukció alkalmával elkelt.

Az aukciókon elkelt festményekkel (49., 50., 51. ábra) azért lehet jól dolgozni, mert a leütési ár már jócskán eltávolodott a realitásoktól, és néhol képtelen magasságokban szárnyal. Nagy a valószínűsége, hogy a tanulóink fel fogják tenni a kérdést, hogy mi is az oka ennek az ár-értékarány torzulásnak.

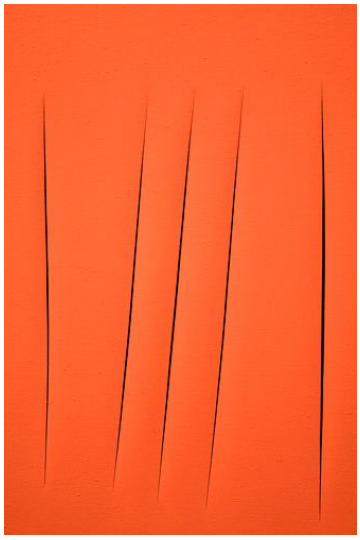

49. ábra
Concetto spaziale, Attese by Lucio Fontana – $1.5 Million

50. ábra
Blood Red Mirror by Gerhard Richter – $1.1 Million

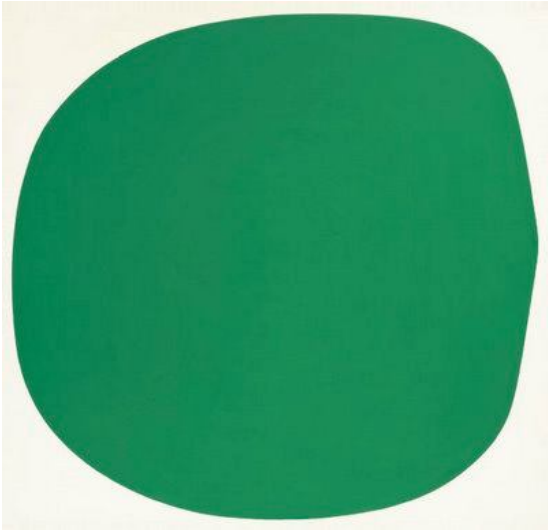

51. ábra
Green White by Ellsworth Kelly – $1.6 Million

12.1.2. Bemutató 2

Feladat: egyszerű véleményalkotás

Egy kiállításra hívjuk meg a diákokat a természetbe. A témáink között ott szerepel a környezetvédelem és a környezettudatos magatartás kialakítása is. Számtalan képet találunk, ezeket használhatjuk motivációként (52. ábra). „Was sehen wir auf dem Bild?" „Auf dem Bild sehen wir einen Stuhl und ein Herz." Egyszerű a válasz. Mégsem a szokványos szék és szív formákkal találkozik a tanuló és éppen a találkozás különössége kínálja a lehetőséget, hogy megkérjük a őket arra, hogy gyűjtsenek hasonló képeket és mutassák be azokat a társaiknak. Egyszerű szavakat kell használniuk egész mondatokban, ha lehetséges, akkor azt is megmondhatják, hogy hol található. A hozott példákat mindenki számára láthatóvá téve, előre megadott kifejezés sablonok alapján véleményeket írhatnak a képek mellé, hogy melyik tetszett a legjobban. „Am meisten gefällt mir das Bild mit [dem Stuhl]." „Ich finde das Foto mit [dem Stuhl] am schönsten/interessantesten." (Fiatalabbak esetében lehet szmájlikkal is jutalmazni). A győztes képet, amelyik a legtöbb like-ot kapta a végén kiemeljük (pl. bekeretezzük egy másik színnel). Ugyanez a feladat működhet úgy is, ha a tanulók a tanárral közös Facebook cso-

portba teszik fel a képeket és ott értékelik egymás munkáját és az eredményt.

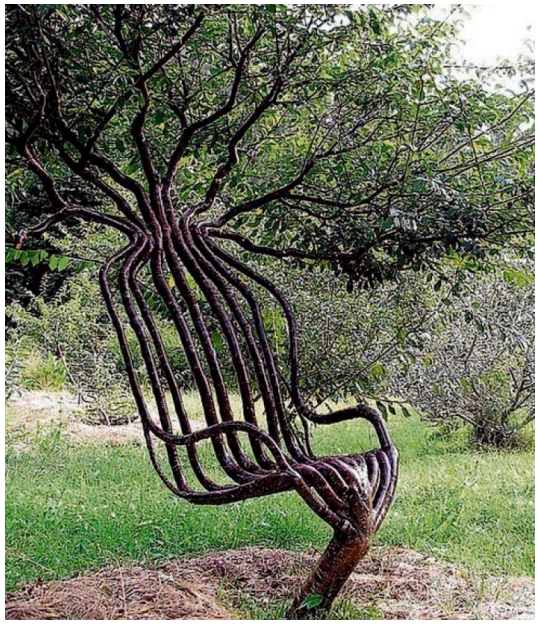

52. ábra

Axel Erlandson: Baum-Zirkus, „Bonfante Garden”[1]

[1] http://www.baumwunder.de/informationen/tree-circus.html Letöltés: 2015. június 14.

12.1.3. Bemutató 3

Obst und Gemüse – Feladat: szókincs bővítése

Ha zöldség és gyümölcs, akkor piac, bevásárlás, egészséges életmód. Ezt már minden diák betéve tudja, éppen ezért kissé unalommal várják tőlünk a folytatást. És ha ma nem a piacra megyünk? (53. ábra)

53. ábra
zöldség- és gyümölcsszobrok[2]

Miközben ugyanúgy zöldségekkel és gyümölcsökkel van dolgunk szemet gyönyörködtető látványban van részünk. Egy olyan művészetet mutathatunk be, ami valószínűleg még nem unalomig ismert.

Ha sikerült felkeltenünk a tanulók érdeklődését, akkor az első példában leírt módon járhatunk el.

[2] http://naplo.blog.hu/2010/06/20/zoldseg_szobrok Letöltés: 2015. június 14.

12.1.4. Bemutató 4

Traue deinen Augen (nicht)! – Feladat: érvelés

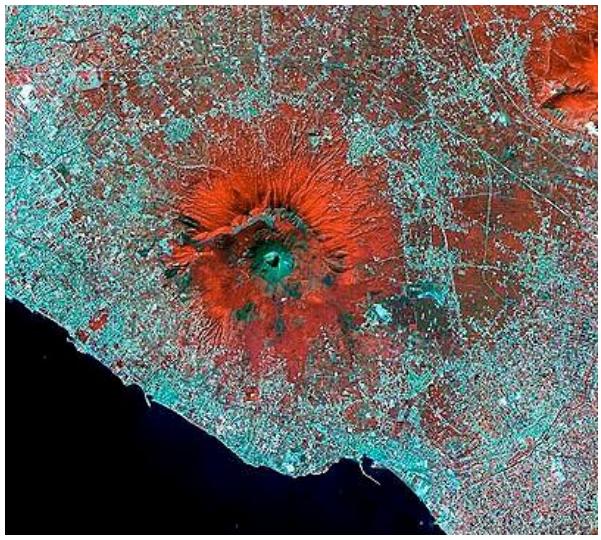

54. ábra

Műhold felvétel a Vezúvról[3]

55. ábra

Beaumont/Ausztrália: Sós vízű pocsolyák pettyezte, hatalmas szántóföldek Ausztrália délnyugati részén. Az algák különböző színüre festik a pocsolyákat, így más-más színü sókéreg marad utánuk a víz elpárolgása után.©eoVision/GeoEye, 2014, distributed by e-GEOS

[3] http://www.ng.hu/Fold/2004/08/A_Vezuv_a_vilag_legveszelyesebb_vulkanja Letöltés: 2015. június 14.

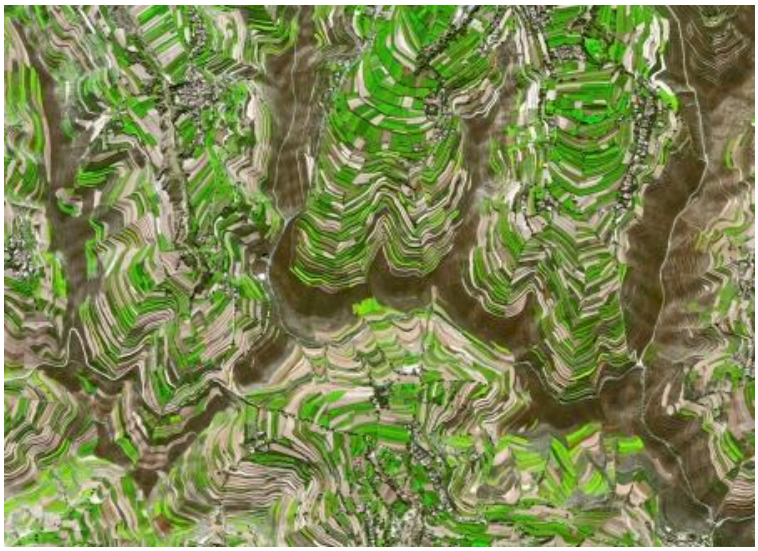

56. ábra
Bashang/Kína: A lösszel borított magasföldön az évszázadok során teraszokat alakítottak ki, ahol kézi erővel vagy állatok segítségével művelik a földet.© eoVision/GeoEye, 2014, distributed by e-GEOS

A feladat érdekesebbé tételére betehetünk még néhány a felvételekhez hasonló képet modern festőktől. Ezeket szerzői jogok miatt itt nem tudom bemutatni, de oktatási célra tanórai felhasználásuk engedélyezett. A diákok megvitathatják, hogy mit is látnak a képen. Használhatják a fantáziájukat és kifejezhetik a véleményeiket, melyek egymástól különbözhetnek. Közben természetesen a nyelvet is. Fontos, hogy nincs jó vagy rossz megoldás, legfeljebb helytelen, vagy szélsőséges. Feltehetjük a kérdést, hogy melyik műalkotás, melyik természeti jelenség. A feladat lényege, hogy a diákok a konkrétumok ismerete nélkül a fejtsék ki az álláspontjukat, a megoldást csak a végére tartogassuk. A kifejtéshez az „ich glaube, dass …"; vielleicht, stb. kifejezéseket használjuk, haladó csoportban a feltételes módot.

Tevékenység input esetén
Schulrallye

Az iskola témakörben azt is meg kell tanítani a diákjainknak, hogyan néz ki az iskola, és milyen helyiségek találhatóak ott [73]. Mivel a nyelvek oktatása

csoportkeretek között zajlik, ezért szervezhetünk egy „bejárást” az iskolában, ahol a csoport tagjai a helyszínen ismerkedhetnek meg az intézménnyel, és a múltjával, esetleg meglátogathatják az iskolamúzeumot is, ha van. Már maga az a tény is érdekes lehet, hogy nem a tanteremben ülve, tankönyvekből kell megtanulniuk a tantermek neveit. A feladat megoldásakor irányíthatjuk a tanulók figyelmét pl. feladatlappal, vagy csoportokban kaphatják azt a feladatot, hogy készítsenek képeket, és ezek segítségével kis csoportokban élményszerűen mutassák be a többieknek a saját iskolájukat. Esetleg kiemelhetnek számukra fontos részleteket is, például emléktáblákat, építészeit megoldásokat (pl. függőhíd).

12.2. Feladatlap

12.2.1. Aufgabe 1

Diese Bilder sind im Gymnasium Kossuth in Debrecen aufgenommen.

Wo kannst diese Details finden? Formuliere einen Satz und dokumentiere mit einem Foto, wo du diese gefunden hast.

A diákoknak a válaszadásnál a bevezetett új szavakon kívül néhány helyhatározót (an, in, vor, …) is használniuk kell. Fontos, hogy törekedjünk arra, hogy egész mondatokban fogalmazzunk, ne elégedjünk meg válaszként egy szóval.

12.2.2. Aufgabe 2

Változat 1: Du bist ein/e ReporterIn aus Deutschland und hast die Aufgabe bekommen über das Gymnasium Kossuth in Debrecen einen Bericht zu schreiben. Stattdessen machst du zwei Interviews, weil diese das Schulleben besser zeigen. Du sollst deine Interviews auf Video oder als Ton festhalten.

Változat 2: A feladatoknál bár mindkét esetben egyes számot használtam, de azt tapasztaltam, hogy a kisebb (2–3 fős) csoportok jobban boldogulnak a feladattal, mert az időközben felmerülő kérdéseket meg tudják beszélni és segíteni tudják egymást, ha elakadtak.

Változat 3: Verlaufsplan – Erstellung einer Schulrallye

Phase	**Inhalt**	**Sozial- /Aktionsform**	**Medien / Dateien**
Einführung	Vorstellung einer Beispielrallye (falls vorhanden)	Lehrerdemonstration	Beamer, Beispielrallye (falls vorhanden)
Gruppenbildung	Teamfindung und Planung	Teamsitzung mit Schülergruppe	Stifte und Notizblätter
Erarbeitung 1	Motivfindung und Notizen beim Schulrundgang	Unterrichtsgang	Stifte und Notizblätter
Austausch	Gespräch über ausgewählte Motive, Einigung auf sechs Motive	Teamsitzung mit Schülergruppe	Stifte und Notizblätter
Erarbeitung 2	Gruppe 1 macht Fotos der Motive. Gruppe 2 bereitet AB mit Tabelle und Piktogrammen vor.	Teamarbeit (zwei Teams)	Gruppe 1: Digitalkamera/Handy Gruppe 2: Computer mit Schreibprogramm
Erarbeitung 3	Gruppe 1 überträgt die Fotos auf den Computer und bearbeitet sie nach. Gr. 2 fügt die fertigen Fotos in die Tabelle ein.	Teamarbeit (zwei Teams)	Gruppe 1: Computer mit Bildbearbeitungsprogramm (zum Beispiel Irfan View) Gr. 2: Computer mit Schreibprogramm
Einsatz des Materials	Von einer anderen Schülergruppe wird die Rallye durchgeführt.	Gruppenarbeit mit Unterrichtsgang	ausgedruckte Rallye, Stift

3. táblázat

Átdolgozott változat egy Schulrally szervezése[4]

[4] http://www.lehrer-online.de/schulrallye.php?sid=95519567658535472642643464346380 Letöltés ideje: 2015. június 14.

Minél többször ismétlünk egy szót, annál inkább megjegyezzük. Ismerősen csengő tanács, diákként gyakran hallottuk tanárainktól és szüleinktől egyaránt. Ezen az elven haladva miért ne utánozhatnánk Reinhard Döhl almáját[5]? Rajzolhatunk bármit, gyümölcsöt, zöldséget, vagy egyéb tárgyakat. Amíg elkészül a feladat, a diákoknak nagyon sokszor kell leírniuk ugyanazt a szót. Mire elkészülnek vele, biztosak lehetünk abban, hogy megtanulták helyesen leírni. Az elkészült alkotásokat a diákok bemutatják egymásnak és kiválaszthatják a legötletesebbet, vagy a legjobban sikerültet, amit azután tetszés szerint jutalmazhatunk. Például egész évben díszítheti a tanterem falát.

57. ábra
Reinhard Döhl (1965): Apfel

Felhasznált irodalom

[73] Demme, Silke-Funk & Hermann-Kuhn, Christina (2014): *Studio d A1 Kurs- und Übungsbuch*. Maxim Kiadó

[5] https://de.wikipedia.org/wiki/Konkrete_Poesie. Letöltés ideje: 2015. június 24.

13. FEJEZET

Változatok egy történelmi témára (13. óra)

GOMBOS Eszter

Minden iskolás korosztály számára fontos, hogy a korának megfelelő szinten rendelkezzen ismeretekkel a legfontosabb történelmi eseményekről és korszakokról. A XX. század bővelkedik ilyen helyzetekben és a német történelmet át- és átszövik a legkülönbözőbb, az utókor számára fontos tanulságokkal bíró vonulatok. Ezek megmutatására, értelmezésére nem csak a történelem órákon van szükség, hanem ahol csak lehet, ott együtt kell működni, hogy formálhassuk, alakíthassuk a diákok szemléletét, annak érdekében, hogy tájékozott, önálló és véleményalkotásra képes polgárokká válhassanak.

Egy ilyen kapocs bemutatására vállalkozunk, amikor R. O. Wiemer: Zeitsätze című versének feldolgozására adunk ötleteket. A történelem és az irodalom kapcsolatát teremthetjük meg, amikor egy vers elemzéséből kiindulva jutunk el az adott időszak jellemzéséig. A Konkrete Poesie jegyében született költemények már a nyelvtanulás korai szakaszában is lehetővé teszik, hogy a tanórán a tanulókkal feldolgozzuk őket és az elemzésből kiindulva továbbgondoljuk a történteket. Verselemzésről lévén szó, arra is folyamatosan tekintettel kell lennünk, hogy, a „költő azt akarta mondani, …" típusú erőltetett, irányított feldolgozás nem vezet sehova. Magunknak is kíváncsiaknak kell lennünk a tanulóink ötleteire.

A tanulócsoport nyelvi szintjétől és életkorától függően a feldolgozást megelőzően meg kell ismertetni a tanulókat a versben előforduló legfontosabb fogalmakkal.

Ez egy fogalom-kép/magyarázat hozzárendeléssel a jelen esetben viszonylag egyszerűen megoldható. Ilyen feladatot úgy célszerű készíteni, hogy egy kétoszlopos táblázatba először beírjuk a fogalmakat, majd a nem a szomszédos cellába beszúrjuk a fogalmat magyarázó képet, vagy szómagyarázatot (4. táblázat).

Begriffe	**Bilder/Worterklärungen**
Masern Pl.	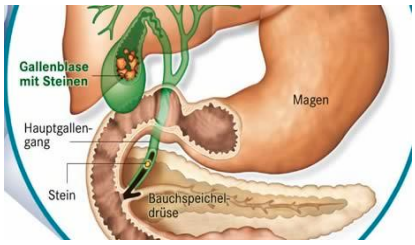
r Krieg,-e	40 Deutsche Mark wurden am 20. Juni 1948 pro Kopf der Bevölkerung gegen die alte Reichsmark umgetauscht.
r Feindeinfug, Feindeinflüge	
r Liebeskummer,-	eine ansteckende Infektionskrankheit
r Schutt,-	
s Kopfgeld	
s Oberwasser	ein Konflikt mit Gewalt
r Gallenstein, -e	in eine bessere Lage kommen

4. táblázat
Szómagyarázat

Rudolf Otto Wiemer: Zeitsätze

„Als wir sechs waren, hatten wir Masern.
Als wir vierzehn waren, hatten wir Krieg.
Als wir zwanzig waren, hatten wir Liebeskummer.
Als wir dreißig waren, hatten wir Kinder.
Als wir dreiunddreißig waren, hatten wir Adolf.
Als wir vierzig waren, hatten wir Feindeinflüge.
Als wir fünfundvierzig waren, hatten wir Schutt.
Als wir achtundvierzig waren, hatten wir Kopfgeld.
Als wir fünfzig waren, hatten wir Oberwasser.
Als wir neunundfünfzig waren, hatten wir Wohlstand.
Als wir sechzig waren, hatten wir Gallensteine.
Als wir siebzig waren, hatten wir gelebt.“

A vers egyszerű szerkezete miatt már az első olvasás során képesek a tanulók egy olyan táblázat kitöltésére, ahol az életkorokat és a hozzá tartozó eseményeket kell a szavak szintjén kidolgozni. Az adatokat egy táblázatban célszerű elhelyezni (5. táblázat). A diákoknak a táblázat dőlttel szedett részeit kell kitölteniük a vers alapján.

Jahr	**Angaben**
6	*Masern*
14	*Krieg*
20	*Liebeskummer*
30	*Kinder*
33	*Adolf*
40	*Feindeinflüge*
45	*Schutt*
48	*Kopfgeld*
50	*Oberwasser*
59	*Wohlstand*
60	*Gallensteine*
70	*hatten gelebt*

5. táblázat
adat kiemelés

A versben keverednek a magánélet és a történelmi tér elemei. A következő lépésben a tanulók különböző színeket használva jelöljék, hogy szerintük mi tartozik a magánszféra és a közélet körébe. Valószínűleg a Masern, Liebeskummer és a Kind, Gallensteine[1] szavakat választják a diákok a leggyakrabban. Az első fogalom esetében esetleg beszélhetünk arról, hogy a kanyaró, mint járvány elterjedése a 20. század elejének embere számára nem azt jelentette, mint amit ma értünk alatta. A megélt történelem tudatosítása ilyen apró momentumok által vihető közel a diákokhoz, hogy megértsék, a jelen csak a múltban létezik. Az utolsó mondatot megfelelően hangsúlyozva közösen elgondolkodhatunk azon, pontosan milyen gondolattal fejeződik be a vers.

Mindeközben olyan szerkezeteket használhatnak, mint az „ich denke, dass …; ich meine, dass, …; ich finde, dass …", amelyek segítségével a mondanivalójukat bevezethetik.

Jahr	**Angaben**	**Geschichte**
6	*Masern*	
14	*Krieg*	*Erster Weltkrieg*
20	*Liebeskummer*	
30	*Kinder*	
33	*Adolf*	*Hitler kommt an die Macht*
40	*Feindeinflüge*	*Zweiter Weltkrieg*
45	*Schutt*	*Nachkriegsjahre*
48	*Kopfgeld*	*Währungsreform; D-Mark*
50	*Oberwasser*	*führend werden*
59	*Wohlstand*	*Wohlstandsgesellschaft*
60	*Gallensteine*	
70	*hatten gelebt*	

6. táblázat
történelmi adatok

[1] Ezt értelmezhetjük átvitt értelemben is, mind a megcsömörlött, túlzásba vitt jólét kifejezése. A vers értelmezése kapcsán azonban folyamatosan figyelni kell arra, hogy tiszteletben tartsuk a tanulók véleményét, azt, hogy számukra mit jelent a vers.

Ha a következőkben a történelem vonulatát rajzoltatjuk meg, akkor arra a kérdésre kell elsőként választ találni, hogy mikor született a költő nemzedéke? Ennek a megválaszolásában a korábbi történelmi kronológiai ismeretek adhatnak segítséget. Arra számíthatunk, hogy a 14 és a Krieg, valamint a 33 és Adolf összefüggések alapján az első világháború és a Hitler hatalomra jutásának dátuma alapján meg tudják határozni az évet. Utána a többi esemény beazonosítása viszonylag egyszerűen megy.

A harmadik lépés arra szolgál, hogy konkrét történelmi eseményeket rendeljünk a versbeli fogalmakhoz (6. táblázat).

A táblázatban szereplő információk alapján most már könnyen alkothatnak a diákok időhatározói mondatokat.

Als wir sechs Jahre alt waren, hatten wir Masern.

Ettől a ponttól kezdve tetszőleges irányba bővíthetjük a feldolgozás irányát.

1. Ha az utóbb tárgyalt nyelvtan gyakoroltatása a cél, akkor írhatnak a diákok a saját, vagy a szüleik életéből „életképeket". Pl.: Als ich sechs Jahre alt war, ging ich in die Grundschule.
2. Választhatunk egy olyan időszakot, például az utóbbi hetven év magyar történelmét, ahonnan fordulópontokat kiemelve, egy, az eredeti költeményhez hasonló verset hozhatunk közösen létre, vagy, ha csoporttól elvárható, írhatnak magunk a diákok is saját költeményt, melyet a többieknek is felolvasnak.

Ha olyan a csoport és a tanár közötti kapcsolat, akkor magunk is beszállhatunk a versírásba, hiszen a csoportban korunknál fogva mi vagyunk a legtapasztaltabbak, ezzel közelebb kerülhetünk a diákjainkhoz, mert nem csak mi ismerhetjük meg őket, de ők is minket, egy másik oldalunkról.

Mire a feldolgozás végére érünk, nem csak egy nyelvtani szerkezet ismeretével lesznek gazdagabbak a diákjaink, hanem számos ismerettel és készséggel is.

14. FEJEZET

Országismereti anyagok gyűjtése (14. óra)

GOMBOS Eszter

Bár az előbbi fejezet és a most következő szorosan véve nem válnak el egymástól, a bemutatás miatt most mégis külön fejezetben szerepelnek. Az országismeret tárgykörében olyan néhány órás feldolgozást igénylő példát mutatunk be, melynek célja a kezdő csoportban a célnyelvi országok rövid megismertetése volt. Manapság nálunk felértékelődött a PPT használata, mivel a könnyen a kompetens tanár illúzióját kelti. Éppen ezért ne a dizájnt tartsuk szem előtt, ha órát tervezünk, hanem azt, hogy ez a feldolgozásmód mennyiben könnyíti meg a diákok számára a tanulást.

És oszlassunk el egy tévedést. A prezentáció valójában nem a diák megtervezésével kezdődik. Nem a diákat szolgálja ki az előadás, hanem éppen fordítva, a diasor a mondanivaló szemléltetésére, a lényeg kiemelésére szolgál. Olyan ez, mintha valaki a táblaképpel kezdené, és ahhoz tervezne órát. A prezentáció diákok (és a tanár) számára lehetővé teszi, hogy a mondanivaló sorrendjét ne kelljen fejben tartani, csak a nyelvi megformálásra figyeljenek. Ne tartozzunk azok közé, akik kényelmi szempontból használják. Ne használjuk felesleges ábrákat, rajzokat csak azért, mert azok „olyan aranyosak”. A cuki ábrák megmaradnak, de a mondanivaló sajnos nem.

Ezért egy bemutató lépései:
– témakör meghatározása;
– téma meghatározása, séma kigondolása;
– témaelemek kijelölése;
– adatgyűjtés, információk elhelyezése a sémában;
– ezek alapján bemutató készítése;
– a séma vezérelve alapján egy összefüggő szöveg felépítése
– és szóbeli előadása.

14.1. Példa 1

Kezdő csoportban az országismeret témában viszonylag hamar tárgyalásra kerülnek a német nyelvű országok, különösen olyan tankönyvek esetében, amelyeket többnyelvű csoportokban is használnak. Így van ez például a Studio d tankönyvcsalád esetében is, ahol a 3. leckében már előkerül ez a téma. A tankönyvi részhez illeszkedik kiegészítésként az alábbiakban leírt konkrét feladat. A bemutatást jelen esetben arra is felhasználjuk, hogy ezen mutassuk be az öt pontból álló séma alkalmazását, amelynek a segítségével előadásdiákat készíthetünk.

A felkészülés során egy adattérképet rajzolhatjuk fel,[1] melyen jól láthatóvá válik, hogy milyen szerkezetet szeretnénk kialakítani. Utána az egyes sorokból már csak át kell írni az adatokat egy táblázatba. az első sor lesz a főcím, a második az oszlopnevek, a harmadik a sorok nevei és a negyedik az üresen maradó cellák, ahova a tanulók válaszait várjuk. (Ugyanezt az elvet kell követnünk, amikor adattáblákat készítünk pl. számítógépes játékokhoz.)

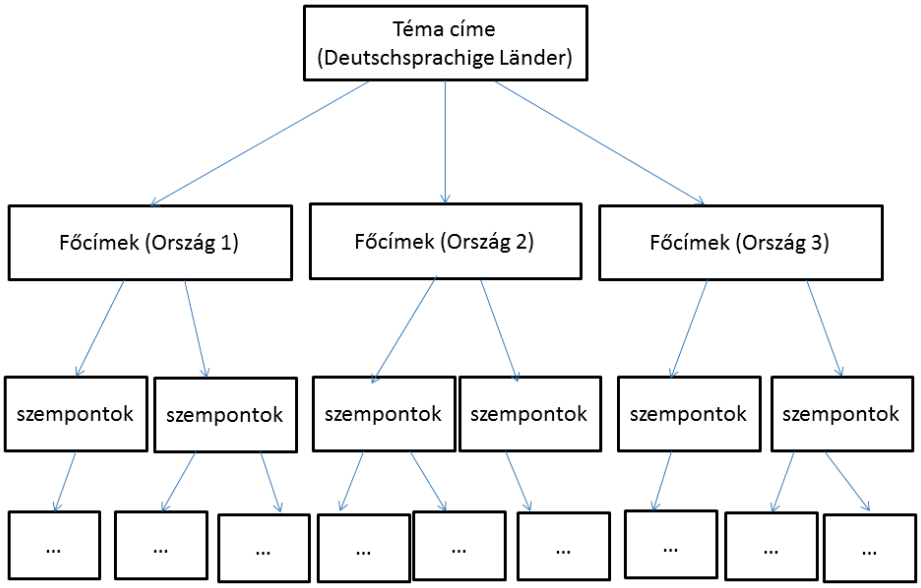

58. ábra
adathierarchia

[1] Mission International Chlidren' Digital Library. http://en.childrenslibrary.org/about/mission.shtml. Letöltve: 2015. június 14.

A táblázatunk a következő három lépésben alakul ki:
Deutschsprachige Länder

1. lépés	Deutschland	Österreich	die Schweiz

2. lépés	Deutschland	Österreich	die Schweiz
Lage			
Einwohner			
Einwohnerzahl			
Hauptstadt			
Großstädte			
Nationalhymne			
Nationalfeiertag			
Regierung			
Nachbarländer			

3. lépés	Deutschland	Österreich	die Schweiz
Lage	*Mitteleuropa*	*Mitteleuropa*	*Mitteleuropa*
Flagge	*rot–schwarz–gold*	*rot–weiß–rot*	*rot mit einem weißen Kreuz*
Sprache	*Deutsch*	*Deutsch*	*Deutsch, Rätoromanisch, Französisch, Italienisch*
Einwohner	*Deutsche*	*ÖsterreicherInnen*	*SchweizerInnen*
Einwohnerzahl	*80 Mio*	*8,5 Mio.*	*8,2 Mio*
Hauptstadt	*Berlin*	*Wien*	*Bern*
Großstädte	*München, Hamburg*	*Graz, Salzburg*	*Zürich, Genf*
Nationalhymne	*Das Lied der Deutschen*	*Land der Berge, Land am Strome*	*Schweizerpsalm*
Nationalfeiertag	*3. Oktober*	*26. Oktober*	*1. August*
Regierung	*16 Bundesländer*	*9 Bundesländer*	*26 Kantone*

Nachbarländer	*Polen, Dänemark, Tschechien, Österreich, die Schweiz, Frankreich, Luxemburg, Belgien, die Niederlande*	*Deutschland, die Slowakei Tschechien, Ungarn Slowenien, die Schweiz, Italien, Liechtenstein*	*Deutschland, Frankreich, Italien, Lichtenstein, Österreich*
Bekannte Persönlichkeiten	*J. W. von Goethe, R. Wagner*	*W. A. Mozart, Gustav Klimt*	*Le Corbusier, Hans Holbein*

7. táblázat
a PPT tervezete táblázatos formában

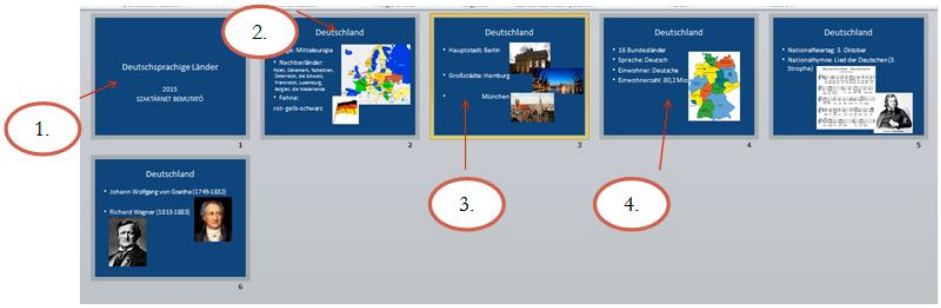

59. ábra
A vázlat alapján készült prezentáció

A felkészülés során a diákjaink megismerkedtek a bemutatandó országokkal, a legfontosabb szempontokkal és megfelelő tudással rendelkeznek ahhoz, hogy szöveges formában, egyszerű mondatszerkezetek felhasználásával be is tudják mutatni azt, amit megtanultak. A nyelvtanulás korai szakaszában nagyon lényeges motiváló erő, ha a tanulók megtanulják jól forgatni azt, amit már tudnak, ne úgy akarják használni az új nyelvet mintha az az anyanyelvük lenne, hanem a közlési szándékot helyezzék az előtérbe és ehhez válasszanak megfelelő eszközöket.

Deutschland (Stufe A1)
Mustertext
Deutschland liegt in Mitteleuropa. Das Land hat neun Nachbarländer:… Die Flagge ist rot-schwarz-gold. Es hat 16 Bundesländer. Die

Hauptstadt heißt Berlin. Hier steht das Brandenburger Tor. In Deutschland sind viele Großstädte, zum Beispiel: Hamburg und München. Deutschland ist ein Bundesstaat und es hat 16 Bundesländer. Dort leben 82 Millionen Menschen. Die Deutschen sprechen Deutsch. In Deutschland feiert man den Nationalfeiertag am 3. Oktober. Die Nationalhymne heißt Lied der Deutschen. Die Deutschen singen aber nur die dritte Strophe. Der Komponist ist Haydn und den Text hat August Heinrich Hoffmann von Fallersleben geschrieben. J. W. von Goethe ist ein Dichter. Er schreibt das Drama Faust und das Gedicht Erlkönig. Richard Wagner ist ein Komponist.

14.2. Munkaforma

A téma feldolgozását célszerű úgy alakítani, hogy az első ország esetében közösen dolgozik a csoport tanári irányítással, a másodiknál már 2–3 fős kis csoportok dolgoznak önállóan, de minden lépés után közösen ellenőrizzük le az eredményt, a harmadiknál az adatok összegyűjtése után és a legvégén.

A feladatot meg lehet úgy is változtatni, hogy az önálló munkánál a csoportok maguk választanak országokat, melyeket be szeretnének mutatni a társaiknak, de úgy kell választaniuk, hogy az országok ne ismétlődjenek. Így érdekesebbé tehető az előadás. Fontos, hogy a csoport minden tagjának lehetőleg arányos részt kell elmondania.

Adatok elérhetősége: http://de.wikipedia.org/wiki2 (jobb oldali összefoglaló adattáblázat).

[2] Letöltés: 2015. június. 13.

15. FEJEZET

Digitális dokumentumkezelés (15. óra)

CSERNOCH Mária

Jelen keretek között a digitális szöveges dokumentumok – e-szövegek – kezelését tárgyaljuk részletesen, mivel ez az a dokumentumtípus, amelyik napjainkban leginkább használt. Az e-szövegek jellemzője, hogy magukon hordozzák a hagyományos írásos dokumentumok valamennyi jellemzőjét, de a digitális eszközök – hardveres és szoftveres egyaránt – újabb követelményeket állítanak ezen dokumentumokkal szemben. Mindezen túl, számolnunk kell azzal is, hogy az e-szövegek automatikus, számítógéppel támogatott javítása még nem megoldott. Ennek következtében a felhasználót fel kell készíteni arra, hogy az általa létrehozott dokumentum helyességének, valamint a nem 100%-os pontossággal működő eszközök használatának ellenőrzése is az ő feladata. A dokumentumok készítésekor tehát arra kell törekednünk, hogy a lehető legnagyobb mértékben csökkentsük a dokumentum hibáit. Ahhoz, hogy a hibákat elkerüljük, azok számát csökkenteni tudjuk, mindenképpen ismerni kell a hibákat és a hibatípusokat. Ezen ismeretek nélkül a dokumentumkészítés csak barkácsolás, hiszen azt se tudjuk, hogy ami bekerül a dokumentumba az helyes-e vagy sem.

Az e-szövegek rengeteg hibát tartalmazhatnak, melyek érdemes csoportosítani egyébként elveszünk a részletekben. A hibák csoportosítását az idevonatkozó szabályrendszerek szerint szokás elvégezni. Ezek alapján a leggyakoribb hibacsoportok a következők: tördelési, szintaktikai, szemantikai, tipográfiai és formázási. Léteznek további hibakategóriák is, amelyek egy-egy dokumentumtípusra jellemzőek, ilyenek például a stilisztikai, valamint a levelezési szabályok. Ezek azonban bőven meghaladják jelen kereteinket.

Az alábbiakban a szövegszerkesztővel készült dokumentumok nyelvi aspektusaira koncentrálunk. Bemutatunk olyan mintákat, amelyeket mindenképpen célszerű elkerülni az e-dokumentumok készítésekor.

A 3. fejezetben már részletesen foglalkoztunk azzal, hogy egy bemutató milyen elvárásoknak kell eleget tegyen. Az ott röviden ismertetett tipográfiai alapok érvényesek a nyomtatott szövegekre is, természetesen a nyomtatott szövegekre vonatkozó szabályok figyelembe vételével.

Az 5. ábra mintája mutatja a helyesen táblázat sorokba és cellákba tördelt megvalósítását a párhuzamos hasáboknak. Egy gondolat került egy sorba, így az egyes gondolatok bármikor módosíthatóak, továbbra is megtartva a szöveg eredeti szerkezetét. Ezzel szemben gyakran előfordul, hogy a hibásan létrehozott párhuzamos hasáb imitációk megnehezítik, esetleg meg is akadályozzák a szövegek módosításait. A 60. ábra bal oldali mintája és a 61. ábra mutatja, hogy a túlságosan sok táblázat sor indokolatlanul kicsi egységekre bontja a szöveget. Ezzel szemben, a 60. ábra jobb oldali, a 62. ábra és a 63. ábra mintái olyan táblázatot mutatnak, amelynek kevesebb a sora, mint azt a logikai egységek indokolttá teszik. Ezzel a megoldással teljesen ellehetetleníti a szerző a szöveg módosítását, formázását. A bemutatott minták egyike sem engedi meg, hogy a szövegen bármiféle utólagos gépeléssel járó módosítást végrehajtsunk, de még egy betűméret módosítást sem.

Beschreibung	Tätigkeit	Fertigkeit/Methode	Kontrolle	Lernziele
1. Erwärmungs-	Frontalarbeit	Sprechen	Die Lehrerin korrigiert die	Einstimmung
gespräch - Fragen beantworten im Thema *Freizeit*			Fehler	
2. Kontrollieren der Hausaufgabe	Frontalarbeit Lösungen sagen	Sprechen	Die Lehrerin korrigiert die	Wiederholung, Üben
	und korrigieren		Fehler	
3. Worträtsel zum Thema *Freizeit*, und Fragen dazu beantworten	Einzelarbeit - die Lösungen einschreiben und Fragen beantworten	Schreiben und Sprechen	Die Lehrerin korrigiert die Fehler	Einstieg ins Thema, Wiederholung des Wortschatzes

1. Einstiegsphase
- Begrüßung
- Einleitungsgespräch über *Debrecen* (Realien 1)
Frontalarbeit

2. Hauptteil: Weiterführung des Themas „Unsere Heimatstadt Debrecen"
Hausaufgabenkontrolle
Arbeitsblatt (Realien 2)
Frontalarbeit

2.1. Zwei Gruppen bilden

2.2. Stillearbeit: Vorbereitung für

Mit Hilfe verschiedener Bilder über die Sehenswürdigkeiten sprechen
Fragen und Antworten

Ein Schüler – eine Schülerin; der fünfte Schüler ist der

Deutschsprachige Atmosphäre schaffen, die Einstellung auf die Stunde erleichtern, die Sprachfertigkeit fördern

Das Thema den Schülern näher bringen

Das Gelernte einüben;

60. ábra

Hibásan beállított párhuzamos hasábok: kevés sor (jobb), túl sok sor (bal)

Az e-szövegek egyik leggyakoribb nyelvi hibája a nyelv helytelen megválasztása. Erre mutat példát az 5. ábra, a 60. ábra bal oldali és a 62. ábra mindkét mintája. A nyelvi ellenőrzés hiánya nagyban megnövelheti a dokumentumban előforduló szintaktikai hibák megjelenésének valószínű-

ségét. Annak ellenére nem használják a helyesírás-ellenőrző programokat, hogy szinte ez az egyetlen eszköz, amely szoftveres segítséget nyújt a szövegkezeléshez.

A 60. ábra bal oldali mintájában a nyelv helyes beállítása utáni hibákat mutatja a 61. ábra. Egyértelművé válnak a gépelésből származó szintaktikai hibák – richigen, Hausafgabe –, valamint azok a tördelési hibák, amelyek szintaktikai hibákhoz vezetnek. Ezen tördelési hibák két nagy csoportjára mutat példát a 61. ábra. A kézi elválasztás és több cellába tördelés következtében a helyesírás-ellenőrző program nem ismeri fel az *Bekanntschafts, anzeige*, *Informati-, onen, Informatio, nen, Dialo, ge* szócsonkokat. Hasonló módon a gespräch szóalakot hibásnak jelöli meg, mivel önálló főnévnek tekinti a hibás tördelés miatt – új cellába került, függetlenül az *Erwärmungs* szóalaktól. Vannak azonban olyan esetek, amikor a helyesírás-ellenőrző javaslatait nem fogadhatjuk el. Erre mutat példát a Bekanntschaftsanzeige és a Hörtext szóalakok (60–63. ábra).

Beschreibung	**Tätigkeit**	**Fertigkeit/Methode**	**Kontrolle**	**Lernziele**
1. Erwärmungs-	Frontalarbeit	Sprechen	Die Lehrerin	Einstimmung
gespräch - Fragen			korrigiert die	
beantworten im			Fehler.	
2. Kontrollieren	Frontalarbeit	Sprechen	Die Lehrerin	Wiederholung,
4. Selektives	Texte lesen und	Selektives Leseverstehen	Die Lehrerin	wichtige Informatio-
Leseverstehen	nötige Informati-	und Sprechen	korrigiert die	nen aussuchen zu
	onen finden -		Fehler.	können
5. Übung - die	Einzelarbeit -	Lesen und Schreiben	Die Lehrerin	richtige deutsche
richigen Verben im	sie korrigieren		korrigiert die	Sätze im Thema
6. Bekanntschafts-	Einzelarbeit -	Schreiben, Hören und	Die Lehrerin	sich über sich selbst
anzeige schreiben	sie schreiben	Sprechen	korrigiert die	und ihre Hobbys
7. Die Lehrerin erteilt	Sätze und Dialo-	Schreiben		Übung der
Instruktionen zur	ge schreiben -			gelernten
Hausafgabe und	aus angegebenen			
schließt die Stunde.	Wörtern und			
	Sätzen.			

61. ábra

Helyesen beállított nyelv egyértelműen mutatja a gépelési és a tördelési hibákból származó szintaktikai hibákat

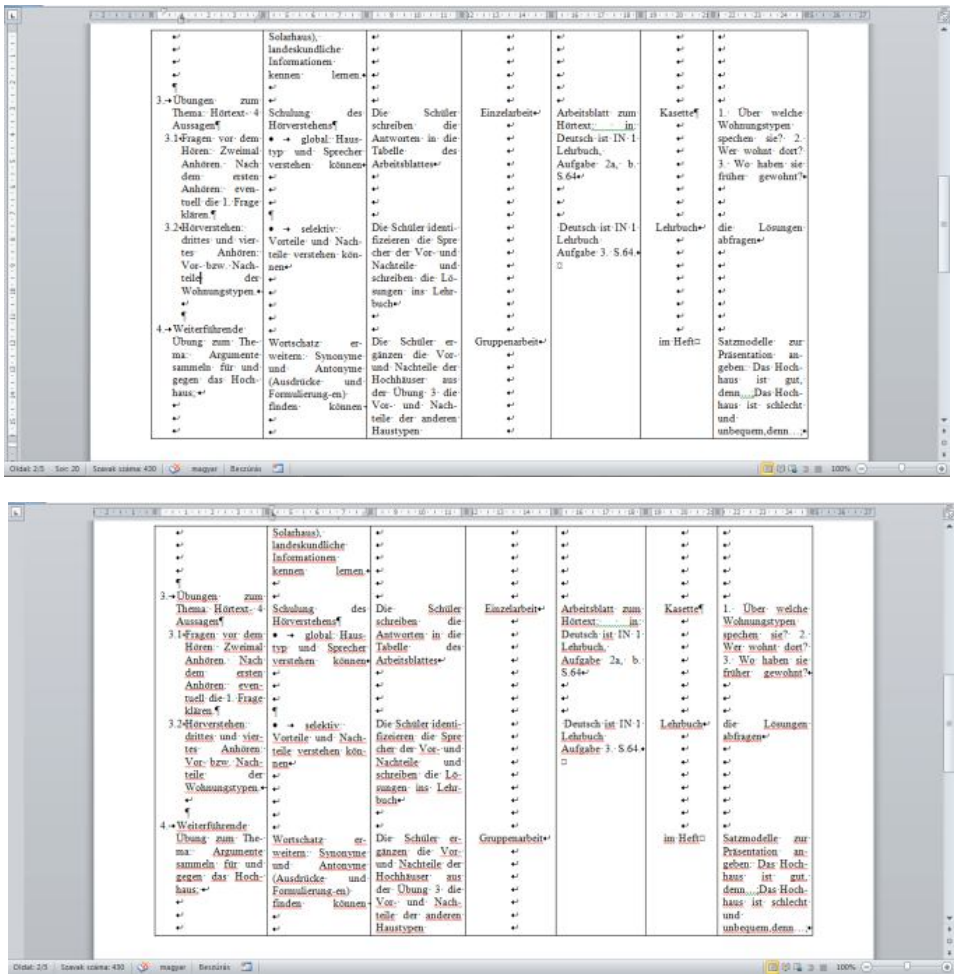

62. ábra

Német nyelvű szövegen magyar nyelv beállítása. A felső mintán a helyesírás-ellenőrző kikapcsolt állapotban, míg az alsó képen bekapcsolva

A helyesírás-ellenőrző programok kikapcsolása nem megoldás. Annak ellenére, hogy nem működnek 100%-os pontossággal érdemes használni ezeket a programokat. Erre mutat példát a 62. ábra. Mindkét mintán magyar nyelv van beállítva a német nyelvű szövegre. A felső ábrán a helyesírás-ellenőrző ki van kapcsolva, így nem jelez egyetlen hibát sem, míg az alsón bekapcsoltuk és mindent hibásnak jelez.

Ezzel szemben a 63. ábra mintáin a nyelv helyesen van beállítva és jelzi a hibákat. A helyesírás-ellenőrző javaslatait figyelembe véve, nem feltétlenül elfogadva, javíthatjuk a szöveg hibáit.

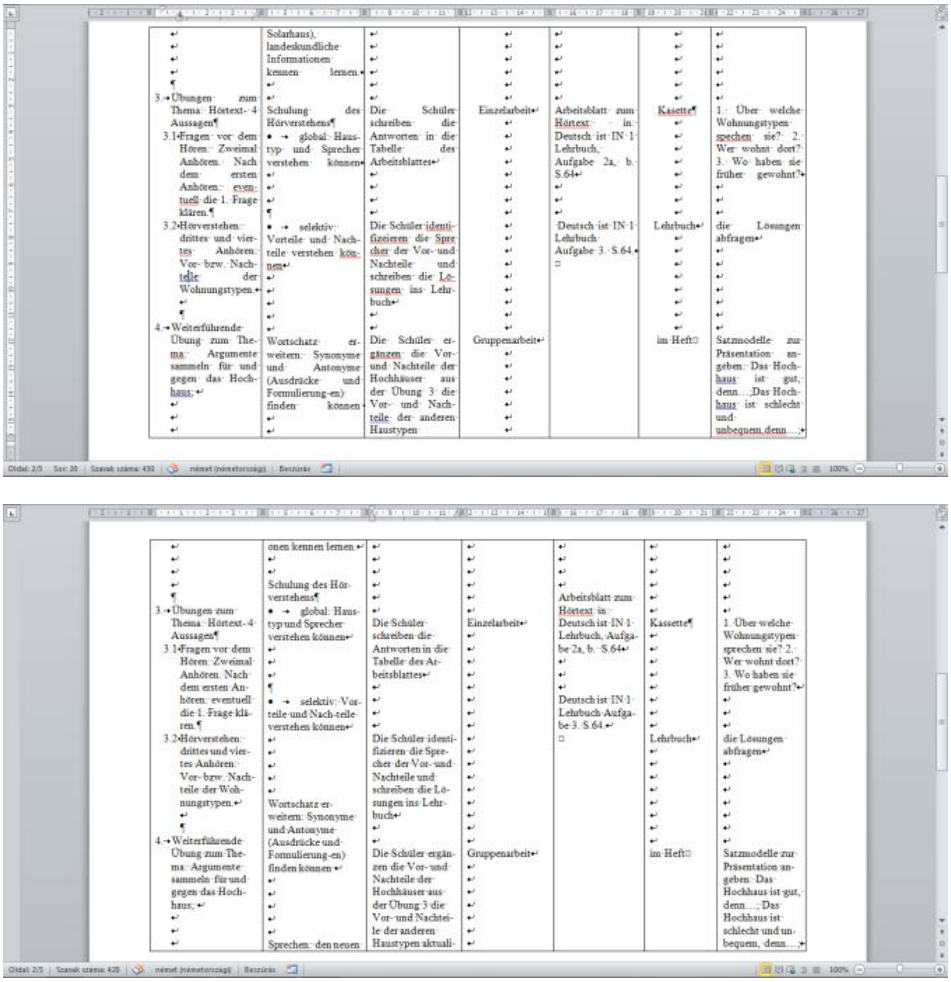

63. ábra

Német nyelvű szövegen német nyelv beállítása. A felső mintán a helyesírás-ellenőrző jelzi a hibákat, az alsó képen a helyesírás-ellenőrző javaslatai alapján elvégzett javítások után kapott szöveg

A helytelenül beállított és használt nyelv és helyesírás-ellenőrző maga után vonja az írásjelek helytelen használatát is (64. ábra). Az e-dokumentumokban, szemben a kézírásos szövegekkel, egyértelműen látszik a

választott írásjel, ami egyrészt ugyanolyan szintaktikai hibának számít, mint bármiféle elírás, másrészt a helytelenül használt írásjelek nagyban megnehezíthetik a szöveg értelmezését. A nyelvválasztásnak kiemelt szerepe van az idézőjelek írásakor, mivel a különböző nyelvekben eltérő pozícióban és eltérő karaktereket használnak idézőjelként [74, 75]. A német helyesírási szabályok szerint a nyitó zárójel lent, a záró fent helyezkedi el, a nyitó zárójel 99 alakú, míg a záró 66 alakú. Erre mutat példát a 65. ábra.

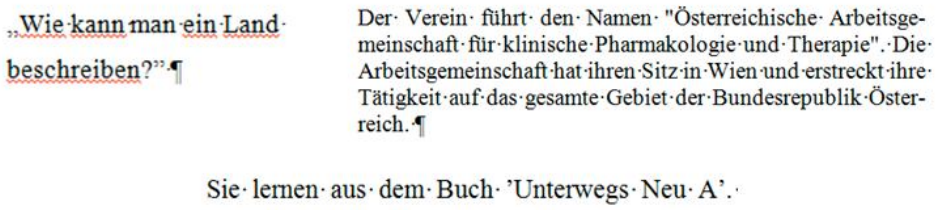

64. ábra

Német nyelvű szövegben helytelenül használt idézőjelek

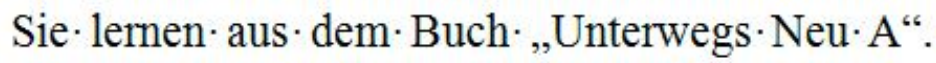

65. ábra

Helyes német idézőjel pár

A kézírásos dokumentumokban nem jellemző, az e-dokumentumokban azonban gyakori hiba a szóközök és a bekezdés vége karakterek helytelen használata. Ezen hibákra mutat példát a 66. ábra.

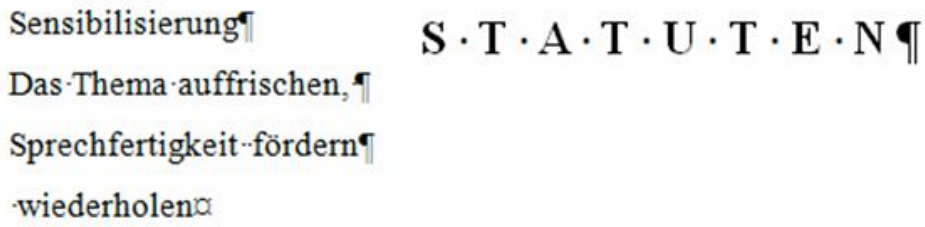

66. ábra

Szóközök és bekezdés vége jelek helytelen használata

Gondot jelent még a különböző hosszúságú vízszintes vonalkák helyes használata: a kötőjelek és a gondolatjelek. A 61. ábra mintájában egyértelműen látszik, hogy kötőjelet használt a szerző a szavak kézi elválasztására, amivel értelmetlen szóalakokat hozott létre. A 67. ábra kötőjelek használatát mutatja gondolatjelek helyett.

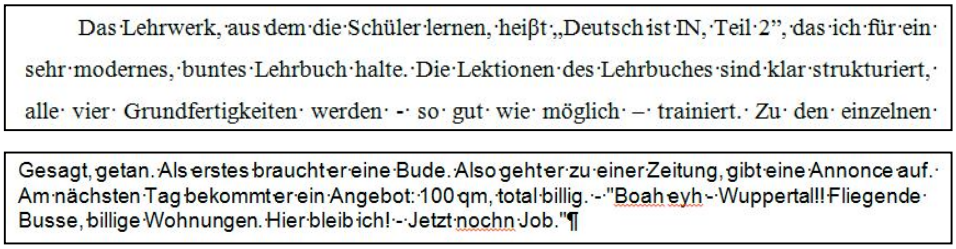
Das·Lehrwerk,·aus·dem·die·Schüler·lernen,·heiβt·„Deutsch·ist·IN,·Teil·2",·das·ich·für·ein·sehr·modernes,·buntes·Lehrbuch·halte.·Die·Lektionen·des·Lehrbuches·sind·klar·strukturiert,·alle· vier· Grundfertigkeiten· werden· -· so· gut· wie· möglich· –· trainiert.· Zu· den· einzelnen·

Gesagt,·getan.·Als·erstes·braucht·er·eine·Bude.·Also·geht·er·zu·einer·Zeitung,·gibt·eine·Annonce·auf.·Am·nächsten·Tag·bekommt·er·ein·Angebot:·100·qm,·total·billig.·-·"Boah·eyh·-·Wuppertal!!·Fliegende·Busse,·billige·Wohnungen.·Hier·bleib·ich!·-·Jetzt·nochn·Job."¶

67. ábra

Kötőjelek és gondolatjelek helytelen használatára példák

Jelen kereket között nincs arra lehetőség, hogy a szövegkezelés során előforduló leggyakoribb hibákat végig nézzük. A bemutatott hibák a figyelemfelkeltést szolgálják, azt megmutatni, hogy az e-dokumentumok kezelése odafigyelést igényel, amely többek között feltételezi a nyelvi, a tipográfiai, a szövegkezelési és számítógépes ismereteket [74, 75, 76, 77, 78, 79].

Felhasznált irodalom

[74] Bujdosó, Gy. & Csernoch, M. (2014): *Digital Digitális írástudás, digitális nyelvhelyesség*. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 61/10: 1–34.

[75] Csernoch, M. & Biró, P. (2015): *Wasting Human and Computer Resources*. International Journal Of Social Education Economics And Management Engineering 9/2: 555–563.

[76] Csernoch, M. & Bujdosó, Gy. (2009): *Vizsga- és versenyfeladatok szövegbeviteli hibái és ezek következményei*. Új Pedagógiai Szemle 2009/1: 19–40. http://www.ofi.hu/tudastar/csernoch-maria-bujdoso

[77] Csernoch, M. (2009): *Teaching word processing – the theory behind*. Teaching Mathematics and Computer Science. 2009/1: 119–137.
[78] Csernoch, M. (2010): *Teaching word processing –the practice.* Teaching Mathematics and Computer Science. 8/2: 247–262.
[79] Csernoch, M. (2011): *Clearing Up Misconceptions About Teaching Text Editing*. Proceedings of ICERI2011 Conference, ICERI 2011, 4th International Conference of Education, Research and Innovation (2011. November 14–16., Madrid), 407–415.

16. FEJEZET

Dokumentumon belüli források kezelése (16. óra)

CSERNOCH Mária

16.1. Automatikus és kézi számozás összehasonlítása

A dokumentumokon belüli hivatkozások automatikus kezelése az egyik sarkalatos pontja a szövegkezelésnek. A leggyakrabban használt automatikus hivatkozási rendszerek a sorszámozott bekezdések, táblázatok, ábrák, lábjegyzetek és az ezek alapján készíthető listák.

A források kezelése két fő lépésre bontható. Egyrészt létre kell hozni ezeket a számozott objektumokat, majd a már létező objektumokra kereszthivatkozással hivatkozhatunk. A számozott listák létrehozása minden esetben a szövegszerkesztő programok erre alkalmas, automatikus eszközével kell történjen. Kézi számozott listák létrehozása nem megengedett, mivel ezek tördelési hibához vezetnek [82, 83]. Az ilyen típusú tördelési hibák következménye, hogy a listák nem frissíthetők, tehát bármiféle módosítást végzünk a lista további elemeit is újra kell számozni. Ezen túl kézi számozású lista elemekre nem tudunk kereszthivatkozást létrehozni, melynek következménye, hogy az imitált kereszthivatkozásokat is kézzel kell beszúrni.

Csak képzeljük el, hogy létrehozunk egy hosszú, több tíz elemet tartalmazó kézzel számozott listát és a szerkesztési folyamat legvégén derül ki, hogy a lista legelejére be kell szúrnunk még egy elemet vagy éppen ki kell törölni a korábban ott lévő objektumot. Ennek beláthatatlan következményei lesznek. A módosítási ponttól számítva a lista összes elemét újra kell számozni. Ezen túl meg kell találni az összes kereszthivatkozást a dokumentumban és mindet újra kell számozni. A listák kézi számozása tehát a teljes káoszhoz vezethet, rengeteg időt, emberi és gépi erőforrást igényel. Ez a fajta megoldás bricolage néven vonult be a szakirodalomba [80, 81], és a tördelési hibák egyik gyakori forrása [82, 83]. Ezzel szemben az automatikus listakezelések használata esetén csak a forrás helyén

kell a módosítást elvégezni és a szövegszerkesztő program frissíti a listát és a kereszthivatkozásokat is.

A Digitális dokumentumkezelés c. fejezetben bemutatott minták bőven tartalmaznak kézi számozásból eredeztethető tördelési hibákat (15. fejezet). A 61. ábra egyértelműen mutatja, hogy ha egy kézi számozású listából törlünk ki egy elemet, akkor a számozás felborul, és a módosítás helyétől kezdve mindent újra kell számozni.

A 62. ábra és a 63. ábra ugyanazon szöveget mutatja több különböző nyelvi beállítással. A szöveg érdekessége, hogy az első és a második oszlopban használta a szerző az automatikus számozást, míg az utolsó oszlopban már nem, ott kézzel vannak a bekezdések számozva.

16.2. Számozott lista létrehozása

Jelen tanulmányban az MS Word 2010 elnevezései, parancsai, gombjai alapján írjuk le a végrehajtandó beállításokat. A korábbi és az ezt követő verziókban valamennyi itt tárgyalt funkció megtalálható, hasonló elnevezésekkel. Ezek megkeresését az olvasóra bízzuk.

16.2.1. Bekezdések számozása

Bekezdések automatikus számozása esetén elsőként arról kell döntenünk, hogy egy- vagy többszintű lesz a számozott lista. Egyszintű lista létrehozása egyetlen lépésben elvégezhető: a kurzort elhelyezzük a bekezdésben, majd ezt követően bekapcsoljuk a *Kezdőlap* → *Bekezdés* → *Számozás* gombot. Több bekezdés számozása esetén szükséges a bekezdések kijelölése, mivel a számozás hatóköre a bekezdés [82, 84]. Abban az esetben, ha nem kívánjuk állítani a számozás formátumát, akkor készen vagyunk a bekezdés sorszámozásával. Ha nem az alapértelmezett beállítást kívánjuk használni, akkor lehet a felkínált listából válogatni vagy mi magunk is tudunk egyedi formátumú listát létrehozni. A *Számozás* menü megjelenítéséhez a gomb kísérőjeként szolgáló nyílra kell kattintani.

Egy irodalomjegyzék számozott listája rendszerint egyedi beállításokkal készül (68. ábra), melyet a *Kezdőlap* → *Bekezdés* → *Számozás*→ *Új számformátum megadása* útvonalon érhetünk el. A párbeszédablakon beállíthatjuk a számozás típusát, igazítását, kísérő karaktereit (69. ábra bal

oldali minta), majd a Bekezdés párbeszédablakon a Bal és a Függő behúzás mértékét (69. ábra jobb oldali minta).

[9] → Kerekes Pál (2011). E-book kalauz. Az elektronikus könyv kisenciklopédiája. Budapest, Kossuth Kiadó.¶

[10] → Kovácsné Koreny Ágnes (2011). Europeana Libraries – egy új európai projekt. = TMT, 58. köt. 7. sz. pp. 283–299.¶

68. ábra

[x] típusú számozott lista

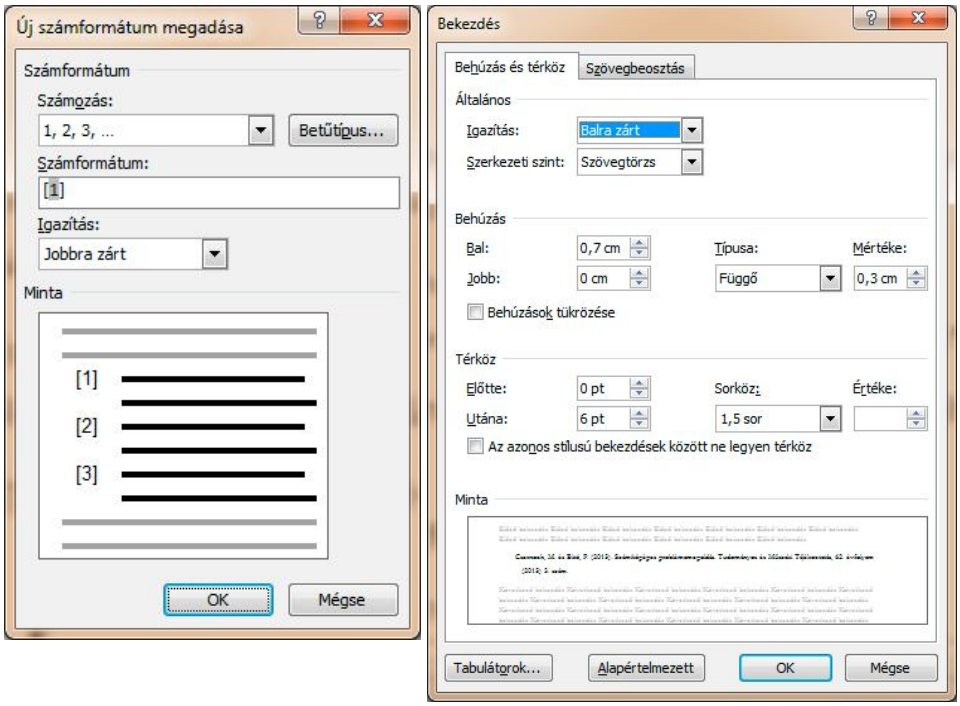

69. ábra

[x] típusú számozott lista beállításai

Többszintű lista létrehozása hasonló módon történik. A kurzor elhelyezése után *Kezdőlap → Bekezdés → Többszintű lista* parancsot választjuk. A felkínált listából kiválaszthatjuk a megfelelő formátumot vagy beállíthatunk egyedi formátumot is. A kiválasztott minta alapján a szövegszerkesztő program elhelyez egy adott szintű számozást a bekezdésen. Ha a bekezdést egy alacsonyabb vagy magasabb lista szintre akarjuk helyezni,

akkor a *Kezdőlap → Bekezdés → Behúzás növelése* vagy *Behúzás csökkentése* gombokkal navigálhatunk ki a szintek között.

16.2.2. Kereszthivatkozás számozott listára

A számozott bekezdésekre kereszthivatkozással hivatkozhatunk, amely a *Hivatkozás → Kereszthivatkozás* útvonalon érhető el. A *Kereszthivatkozás* párbeszédablakon ki kell választanunk a *Hivatkozástípust*, valamint a *Hivatkozás beszúrása* pontos megnevezését. Számozott bekezdésre hivatkozásnál a hivatkozás típusa *Számozott elem* és a hivatkozás beszúrása, az esetek többségében, *Bekezdésszám* (70. ábra). A beállítások elvégzése után a *Beszúrás* gombbal történik meg a kereszthivatkozás elhelyezése a kurzor pozícióban.

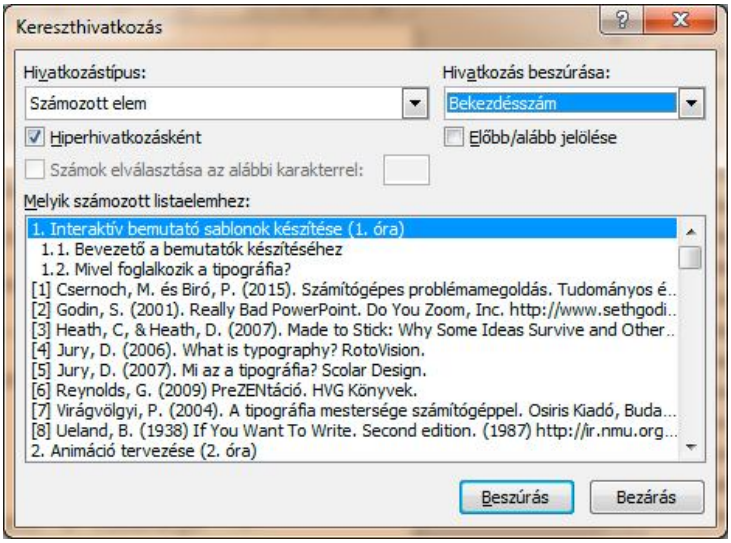

70. ábra

Számozott bekezdés kereszthivatkozásának beszúrása

16.2.1. Ábrák, táblázatok számozása

Ábrák, táblázatok és a dokumentum egyéb objektumainak számozása is automatikusan történik. Ezen objektumok számozásához a *Képaláírás* beszúrása parancsot használjuk, amely a *Hivatkozás → Képaláírás* beszúrása útvonalon érhető el. A *Képaláírás* párbeszédablakon beállítjuk az objektum típusát a *Felirat* mezőben, valamint érdemes bekapcsolni a *Felirat kihagyása a képaláírásból* lehetőséget. Ennek a kapcsolónak a

jelentősége abban van, hogy a kereszthivatkozásoknál csak a szám kerül beszúrásra, így a többszörös hivatkozások kezelése és a felirat ragozása könnyebben megvalósítható.

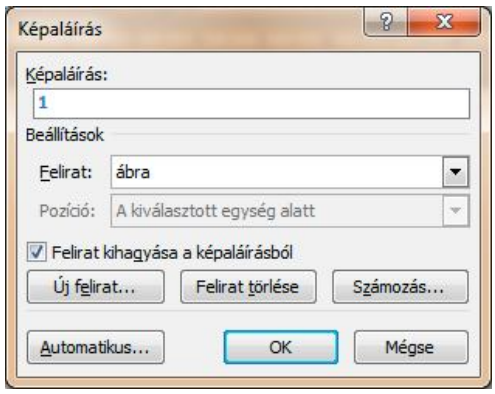

71. ábra
Ábraszámozás létrehozása

16.2.2. Kereszthivatkozás számozott ábrára, táblázatra

Ábrák, táblázatok kereszthivatkozása hasonló módon történik a bekezdések kereszthivatkozásához: *Hivatkozás → Kereszthivatkozás*. Az objektum típusának megfelelő hivatkozástípust valamint a dokumentum elvárásainak megfelelő hivatkozás beszúrása típust kell választani. Képek és táblázatok esetén a leggyakoribb hivatkozás beszúrása típus a *Csak címke és szám*. A *Beszúrás* gombbal történik meg a hivatkozott objektum sorszámának beszúrása a kurzor pozícióhoz.

16.2.3. Lábjegyzetek, végjegyzetek számozása

Az előző bekezdésekben elmondottakhoz hasonlóan történik a lábjegyzetek, végjegyzetek automatikus számozása is: *Hivatkozás → Lábjegyzet* beszúrása. A beszúrás következményeként a kurzor pozícióban megjelenik a lábjegyzet sorszáma, valamint a szövegtükör alján, az alsó margó fölött a sorszámozott lábjegyzet, valamint a kurzor pozíció, ahova begépelhetjük a lábjegyzet szövegét.

16.3. Tartalomjegyzék létrehozása

A tartalomjegyzék létrehozása a stílusokon alapszik. Azon bekezdéseket, amelyeket szeretnénk a tartalomjegyzékben megjeleníteni stílusokkal kell ellátnunk. A legegyszerűbb, ha Címsor1, Címsor2 stb. stílusokat használunk. Természetesen saját stílusok és létrehozhatók, de ezek ismertetése meghaladja jelent kereteket.

A tartalomjegyzék létrehozása a *Hivatkozás* → *Tartalom* parancson keresztül érhető el. A szövegszerkesztő felajánlja az automatikus tartalomjegyzék létrehozását, amivel természetesen lehet élni. A parancs kiadását követően a kurzor pozícióban megjelenik a kész tartalomjegyzék, amely a stílusok és a kiválasztott minta alapján kapja meg a formátumát.

Amennyiben egyéni tartalomjegyzéket szeretnénk készíteni, akkor a *Tartalomjegyzék beszúrása* parancsot kell választanunk, melynek hatására megjelenik a *Tartalomjegyzék* párbeszédablak. A *Beállítások* gombbal érhető el a *Tartalomjegyzék – beállítások* párbeszédablak, ahol arról dönthetünk, hogy hány szintet kívánunk megjeleníteni a tartalomjegyzékben, valamint arról, hogy mely stílusok alapján történjen a megjelenítés.

Felhasznált irodalom

[80] Ben-Ari, M. (1999): *Bricolage Forever!* PPIG 1999. 11th Annual Workshop. 5–7 January 1999. Computer-Based Learning Unit, University of Leeds, UK. http://www.ppig.org/papers/11th-benari.pdf Letöltve: 2015.03.12.

[81] Ben-Ari, M. & Yeshno, T. (2006): *Conceptual models of software artifacts.* Interacting with Computers. 18: 1336–1350.

[82] Csernoch, M. (2009): *Teaching word processing – the theory behind.* Teaching Mathematics and Computer Science. 2009/1: 119–137.

[83] Csernoch, M. (2010): *Teaching word processing – the practice*. Teaching Mathematics and Computer Science. 8/2: 247–262.

[84] Csernoch, M. & Biró, P. (2015): *Wasting Human and Computer Resources*. International Journal Of Social Education Economics And Management Engineering. 9/2: 555–563.

17. FEJEZET

Szöveges dokumentumok digitalizálása (17. óra)

CSERNOCH Mária

A digitális kor magával hozta azt az igényt, hogy a papír alapú dokumentumoknak előállítsuk a digitalizált szöveges verzióját is. A digitális könyvtárakról szóló fejezetekben bemutatásra került könyvtárak többsége olyan gyűjteményekkel rendelkezik, amelyek kötetei már nem esnek a szerzői jogi védelem hatálya alá (4. és 5. fejezetek), tehát legalább hetven évvel ezelőtt születtek (országonként változóak a szerzői jogi szabályozások, de a megjelölt hetven év jellemző az országok többségére). Ennek egyenes következménye, hogy ezek a dokumentumok még papír alapúak, tehát szükséges a digitalizálásuk. A digitalizálást nagy általánosságban két különböző céllal végezzük. Egyrészt archiválási céllal, erre láttunk példát a Deutsche Digitale Bibliothek portálon keresztül [46] (72. ábra), másrészt olyan céllal, hogy szerkeszthető, kereshető szöveget kapjunk, amely az olvasó és az olvasófelhasználó többcélú felhasználói igényeinek megfelel [25], [35], [49], [51].
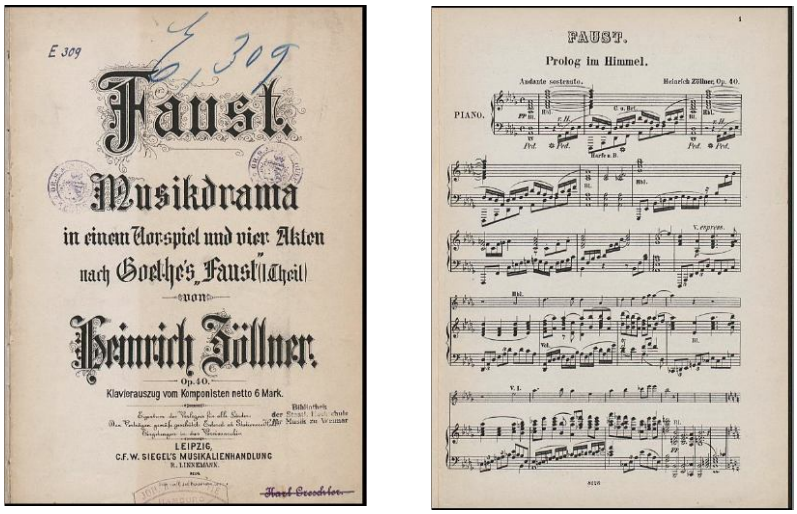
72. ábra

Archiválási céllal készült digitalizált Faust kotta, amely elérhető a Deutsche Digitale Bibliothek portálon keresztül

A digitalizálás végeredménye a felhasználói igények és a rendelkezésre álló eszközök függvényében lehet kép, valamint szöveges állomány, illetve a kettő közötti átmenet, a kétrétegű szöveges dokumentum.

17.1. A digitalizálás eszközei

A digitalizáláshoz szükségünk van hardver és szoftver eszközökre egyaránt. Az elengedhetetlen eszköz egy szkenner, amellyel előállítjuk a képet. A könyv minden egyes lapját egyesével be kell szkennelni, ami egy rendkívül időigényes folyamat. Az eredeti dokumentum minősége, állapota, a szkenner tulajdonságai, valamint a kezelői igényesség nagyban befolyásolják a kapott kép minőségét. A dokumentum elhelyezésének fontosságára mutat példát a 73. ábra. A szkennerben kevésbé igényesen elhelyezett könyv a kötésnél ronthatja a felismerést.

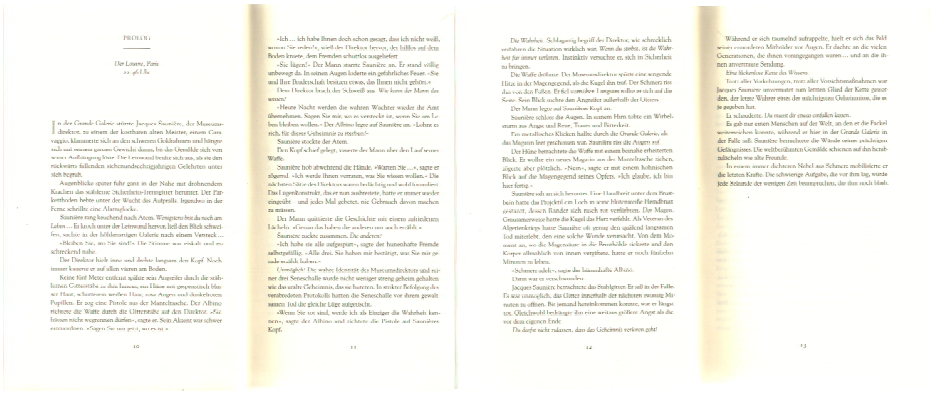

73. ábra

Képként szkennelt szöveges dokumentum (Dan Brown, Sakrileg). A könyvek szkennelésénél különös gondot kell fordítani a kötésre, mert a nem vízszintesen elhelyezett lapok rontják a szkennelt dokumentum minőségét

A szöveges állomány elkészítéséhez szükség van egy további eszközre, egy programra, amely elvégzi a karakterfelismerést és létrehozza a szöveges állományt. Ezeket a programokat összefoglaló néven Optical Character Recognition, röviden OCR programoknak nevezik. OCR programok használata esetén a digitalizálás egy több lépcsős folyamat. Az első lépésben megtörténik a kép szkennelése (73. ábra), azt követi a szövegfelismerés (17.2. fejezet), majd végezetül, az így kapott szöveg megfelelő formátumú elmentése (74. ábra).

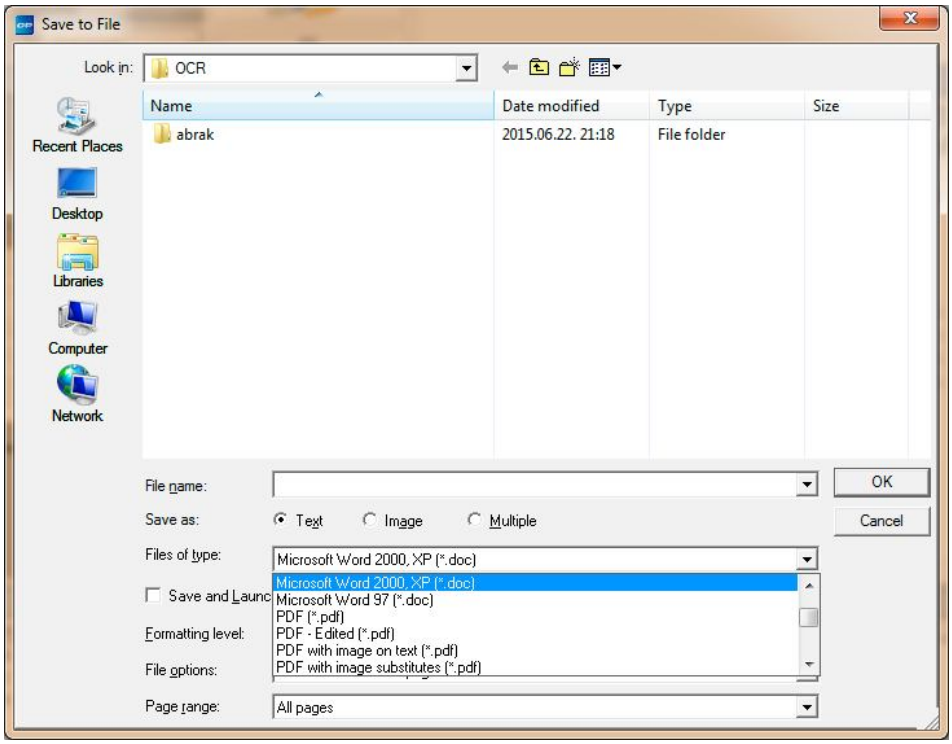

74. ábra

Az OCR program által felajánlott szöveges formátumok

17.2. A szövegfelismerés minőségének paraméterei

A képek szkennelésénél is kiemelt szerepe van a fizikai paramétereknek, szövegfelismerés esetén ezek szerepe azonban még inkább felerősödik, hiszen ezek nagyban befolyásolják a felismeri százalékot. A szövegfelismerésnél rendkívül fontosak továbbá a nyelvi beállítások.

A Digitális dokumentumkezelés fejezetben (15. fejezet) említett nyelvi beállítások megkönnyítik a szövegkezelést, de komolyabb következménye nincsen a hibásan beállított nyelvnek. Szövegfelismerés esetén azonban a nyelvi beállítások nagyban befolyásolják a felismerési százalékot, tehát kiemelt fontosságú a nyelv helyes megválasztása (75. ábra).

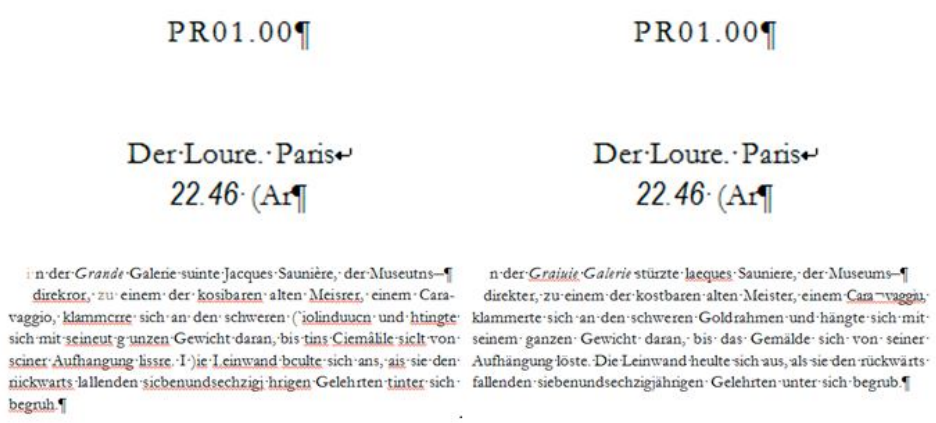

75. ábra

Francia (bal) és német (jobb) nyelvbeállítással szkennelt német nyelvű szöveg (Dan Brown, Sakrileg). A karakterfelismerés hatékonyságát nagyban befolyásolja a felismeréshez beállított nyelv

76. ábra

Az OCR különböző beállításával különböző minőségű szöveges dokumentum állítható elő. A beállítások egyediek, melyeket nagyban meghatároz az eredeti dokumentum minősége, a papír típusa, a szöveg betűtípusa, betűmérete stb.

Kétnyelvű szövegek esetén azonban a nyelv megválasztása további nehézségeket jelent. Francia nyelv beállítása esetén a francia szavak felismerése történt nagyobb hatékonysággal (75. ábra, bal oldali minta), míg német nyelv esetén a német szavak felismerése (75. ábra, jobb oldali minta és a 76. ábra). Vannak esetek azonban, amikor a két nyelv egyenlő

arányban van jelen a dokumentumban. Ilyenkor a felhasználó mérlegel, annak figyelembe vételével, hogy melyik nyelvű szöveg javítható kisebb munkával (77. ábra).

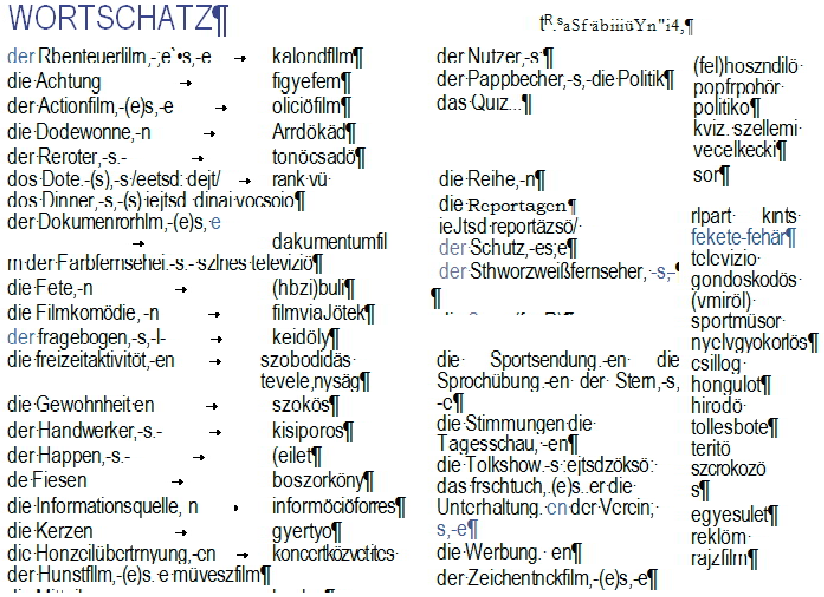

77. ábra

Német–magyar tankönyvi szótár szkennelése OCR programmal

A szövegfelismerés minősége javítható a szövegfelismerő program „tanításával”. Az első néhány szkennelt oldal esetén érdemes a hibajavítást még az OCR programon belül elvégezni (78. ábra és 79. ábra). Ezzel a művelettel megtaníthatjuk a programnak a dokumentum sajátosságait, melynek következtében lényegesen javítható a szövegfelismerés minősége a dokumentum többi részében.

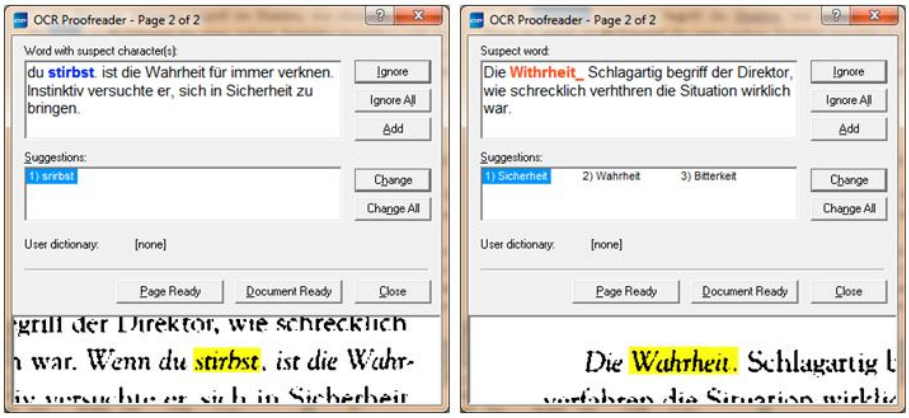

78. ábra

Az OCR program tanítási lépései. A helyesen felismert, de a szótárban nem található stirbst szóalak (bal), ilyen esetben figyelmen kívül hagyjuk a javaslatot (Ignore). A Wahrheit szóalak hibásan került felismerésre, a szótárban szerepel helyes szóalak, melyet kiválasztunk, majd engedélyezzük a módosítást (Change)

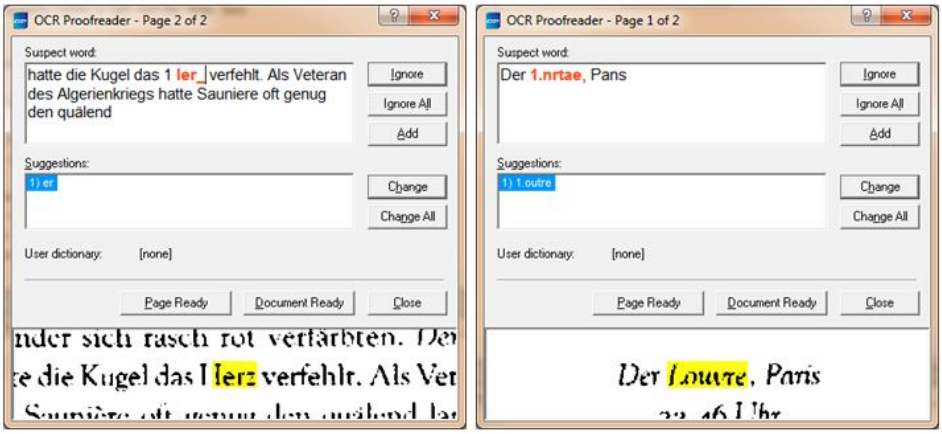

79. ábra

Hibásan felismert szóalakok

A szöveg minőségét tovább javíthatjuk, ha a szkennelést követően, még a szövegfelismerés előtt kézzel beállítjuk azokat a területeket, amelyeket szöveggé kívánunk alakítani, ezt a műveletet hívjuk zónázásnak. Alapértelmezés szerint az OCR program minden felismerhető karaktert

zónába foglal és elvégzi ezek karakterré alakítását. A lapok tartalmaznak azonban olyan szövegrészeket, karaktereket, amelyek nem tartoznak szervesen a szöveghez, tehát felismertetésükre nincsen szükség. Ilyen típusú szövegek a fejlécek és a láblécek, amelyek rendszerint az oldalszámot, a fejezet és a mű címét tartalmazzák. Hasonló módon, a kötésből származó nem kiegyenlített árnyékolt területeket is szkennelhető objektumként jelöli meg az OCR program.

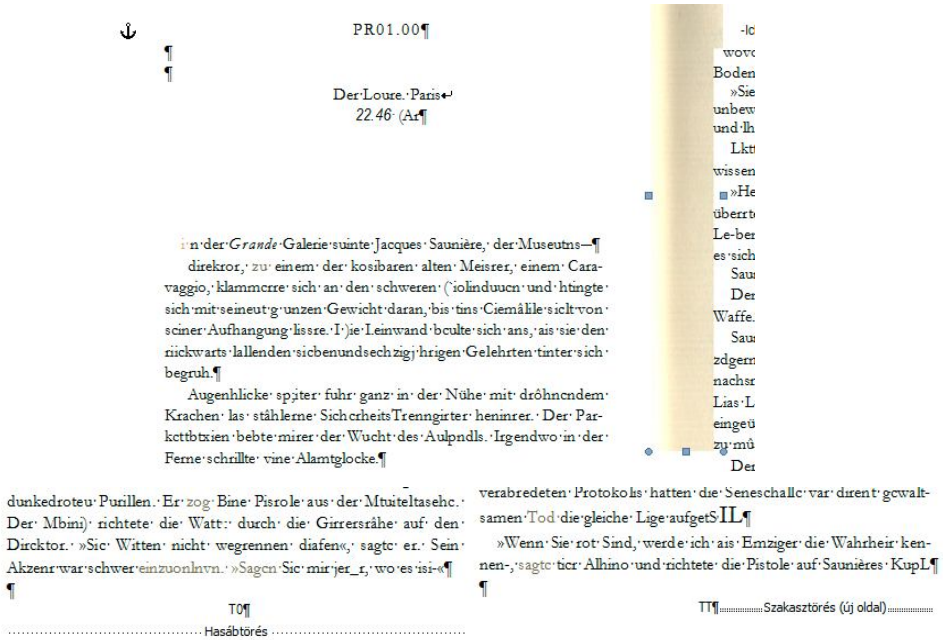

80. ábra

Automatikusan zónázott valódi szöveg részletek mellett megjelennek az ál szöveg részletek is. A felső minta képként felismert szürkés területet mutat, míg az alsó, szövegként azonosított oldalszámokat. Az automatikus zónázás következtében keletkezett objektumokat a szöveg létrehozása után, a szövegszerkesztő programban egyesével kell kitörölni.

Az oldalszámok, fejlécek pótlására az utómunkák során kerül sor, amikor az újonnan tördelt dokumentumban beállítjuk az automatikus oldalszámozást és fejlécet, láblécet. A zónázásnál még érdemes arra is odafigyelni, hogy a kijelölt zónák sorrendje megfeleljen az olvasási sorrendnek, iránynak (81. ábra).

A zónázást követően megtörténik a szöveg felismerése, majd ezt követően a felismert szöveg OCR-en belüli javítása. A fel nem ismert karakterek elfogadása vagy elutasítása történik meg ebben a fázisban (78. ábra). Ez egy újabb, rendkívül időigényes folyamat, amelyben minden egyes hibát kézzel kell javítanunk. A hibajavításon túli jelentősége még ennek a fázisnak, hogy „megtanítsuk" a programnak az adott dokumentum sajátosságait, tehát érdemes néhány oldalt a tanításra használni, majd csak ezután szkennelni nagymennyiségű szöveget. Ezzel a módszerrel lényegesen javítható a felismerési százalék.

A javítást követően jön a fájl megfelelő formátumban mentése (74. ábra). A mentés után a szövegszerkesztő programban végezzük el az utómunkálatokat. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a szöveget újra el kell olvasni és javítani a szkennelési hibákat. A szintaktikai hibákon túl számolnunk kell tördelési hibákkal is, amelyek a két rendszer különbözőségéből, valamint a könyv fizikai valójából adódnak. Ezeket a tördelési hibákat el kell távolítani, melyek nagyrészt egyesével, kézzel végezhetőek el. Ilyen típusú hibák közül a leggyakoribbak a felesleges oldal- és szakasztörések (80. ábra), az esetleges kézi elválasztások, az oldalak végén megtört szavak. A hibák javítását követően érdemes újra elhelyezni a dokumentumban az oldalszámokat, a fejléceket és lábléceket.

A Project Gutenberg [20] kiemelten foglalkozik a szövegek utómunkálataival. Az automatikus és az önkéntesek által végzett digitalizálások a többszöri átolvasás ellenére is tartalmazhatnak hibákat, amelyek javítására további önkéntesek jelentkezését várják, illetve szívesen fogadják az olvasói észrevételeket, megjegyzéseket, és ezeket figyelembe véve folyamatosan javul a gyűjtemény minősége. A szövegek digitalizálása rendkívül magas idő- és emberi, valamint gépi erőforrás igényes, de jelen keretek között ez az egyetlen megoldás a papír alapú tartalmak digitalizálására.

A digitalizálási folyamat természetesen rövidebb szövegeken is elvégezhető. A tanári munkában kiemelt szerepe lehet a tankönyvi tartalmak, tesztek, valamint olyan irodalmi művek digitalizálásának, melyek nem elérhetőek a digitális könyvtárakban. Remekül felhasználható a digitalizálási folyamat nyelvoktatási célokra, hiszen a művek utómunkálatai figyelmes olvasást igényelnek, mellyel kiválóan fejleszthetőek a nyelvi készségek.

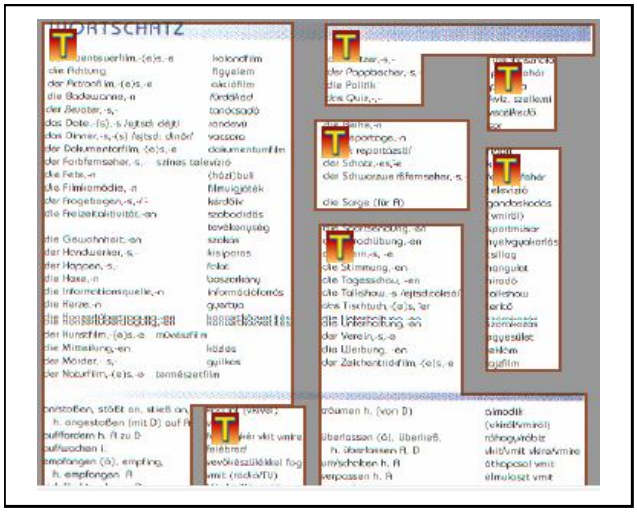

WORTSCHATZ

der Abenteuerfilm,-(e)s,-e	kalandfilm	der Nutzer,-s,-	(fel)használó
die Achtung	figyelem	der Pappbecher,-s,-	papírpohár
der Actionfilm,-(e)s,-e	akciófilm	die Politik	politika
die Badewanne,-n	fürdőkád	das Quiz,-,-	kvíz, szellemi vetélkedő
der Berater,-s,-	tanácsadó		
das Date,-(s),-s /ejtsd: déjt/	randevú	die Reihe,-n	sor
das Dinner,-s,-(s) /ejtsd: dinör/	vacsora	die Reportage,-n /ejtsd: reportázsá/	riport
der Dokumentarfilm,-(e)s,-e	dokumentumfilm	der Schatz,-es,¨e	kincs
der Farbfernseher,-s,-	színes televízió	der Schwarzweißfernseher,-s,-	fekete-fehér televízió
die Fete,-n	(házi)buli		
die Filmkomödie,-n	filmvígjáték	die Sorge (für A)	gondoskodás (vmiről)
der Fragebogen,-s,-/¨-	kérdőív	die Sportsendung,-en	sportműsor
die Freizeitaktivität,-en	szabadidős tevékenység	die Sprachübung,-en	nyelvgyakorlás
die Gewohnheit,-en	szokás	der Stern,-s, -e	csillag
der Handwerker,-s,-	kisiparos	die Stimmung,-en	hangulat
der Happen,-s,-	falat	die Tagesschau, -en	híradó
die Hexe,-n	boszorkány	die Talkshow,-s /ejtsd:tókso/	talkshow
die Informationsquelle,-n	információforrás	das Tischtuch,-(e)s,¨er	terítő
die Kerze,-n	gyertya	die Unterhaltung,-en	szórakozás
die Konzertübertragung,-en	koncertközvetítés	der Verein,-s,-e	egyesület
der Kunstfilm,-(e)s,-e	művészfilm	die Werbung, -en	reklám
die Mitteilung,-en	közlés	der Zeichentrickfilm,-(e)s,-e	rajzfilm
der Mörder,- s,-	gyilkos		
der Naturfilm,-(e)s,-e	természetfilm		

81. ábra

Tankönyvi szószedet és annak kézi zónázása a szövegfelismerés előtt

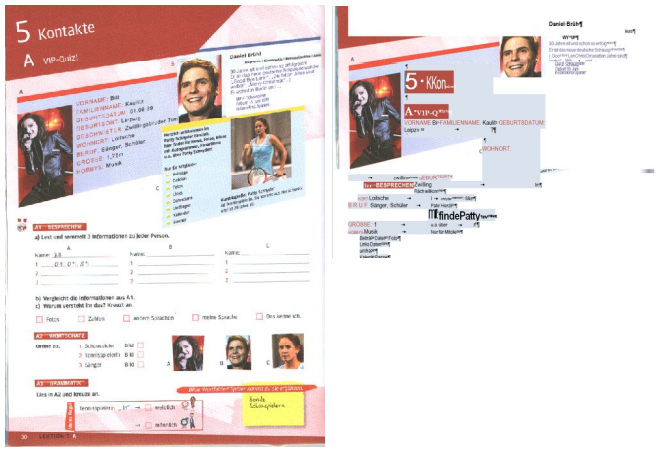

82. ábra

Olvasást és szövegfelismerést nehezítő tipográfiai megoldások

A tankönyvek szövegének szkennelését és szövegfelismerését azonban nagyban megnehezítik a szokatlan tipográfiai megoldások (82. ábra), a képiadathalmozás (83. ábra).

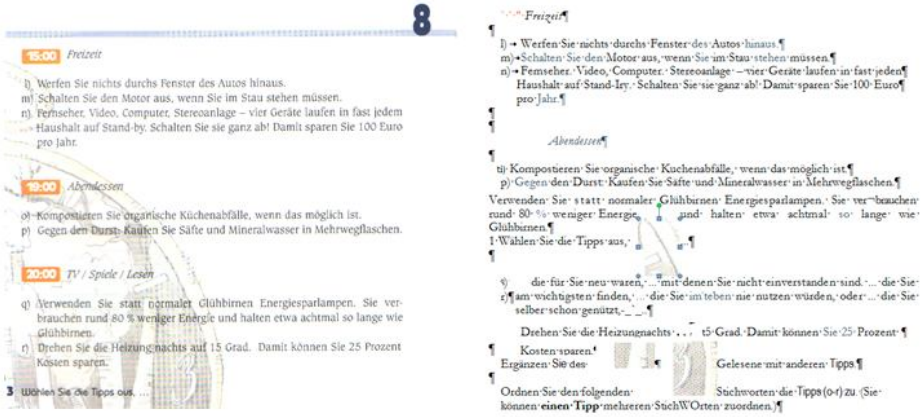

83. ábra

Képre írott szöveg szkennelése. A képre elhelyezett szöveg lényegesen nehezebben olvasható, mint az egyszerű háttérre írott szöveg. A képi és a karakteres tartalmak együttes megjelenésekor a szemünk egy rövid ideig próbál korrigálni, de hamar elfáradunk az ilyen típusú szövegek olvasások.
A karakterfelismerő program nem képes az ilyen típusú korrekcióra és nagyon sok hibával végzi el a szöveg felismerését.

18. FEJEZET

Digitális alapú tanulói adatgyűjtés (18. óra)

GOMBOS Eszter

Ha valóban integrálni akarjuk az IKT eszközöket az oktatási folyamatba, akkor nem csak arról van szó, hogy bekapcsoljuk a számítógépet és megnézünk, vagy meghallgatunk valamit, vagy kivetítjük mindezt az interaktív táblára, hanem ezek használatának a tanítási-tanulási folyamatba kell szervesen beépülnie, más szavakkal az alkalmazásuk csak egy új módszertani kontextusban nyer értelmet [85], [86].

Digitális taneszközök használata a humán tantárgyak tanóráin[1] című cikk felsorolásszerűen részletezi a konstruktivista tanulási környezet jellemzőit:

– high-tech infrastruktúrát igényel;
– a tanár az ismeretszerzés folyamatának a szervezője;
– a tudástartalmakat a diák állítja össze és rendszerezi;
– a teljesítmények sokszor csak csoportszinten jelentkeznek;
– a csoportmunkát helyezi előtérbe;
– tananyaga a projektmunkák során áll össze, illetve a tananyag maga a projekt megvalósulása;
– fő munkaformája a csoportmunka;
– a tanulás informális módon valósul meg;
– rejtett tanterve van;
– átfogó szabályozása nehezen valósítható meg;
– az értékelés jobban kötődik a tanulási folyamathoz;
– kvalitatív értékmérők;
– a teljesítménymérés szubjektívebb;
– a tanulás lényege az ismeretszerzés képességének az elsajátítása, a tudás pedig e képesség készségszintű alkalmazása.

[1] http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/6_digitalis/dokumentumok/digit_human.pdf Letöltés: 2015. június. 13.

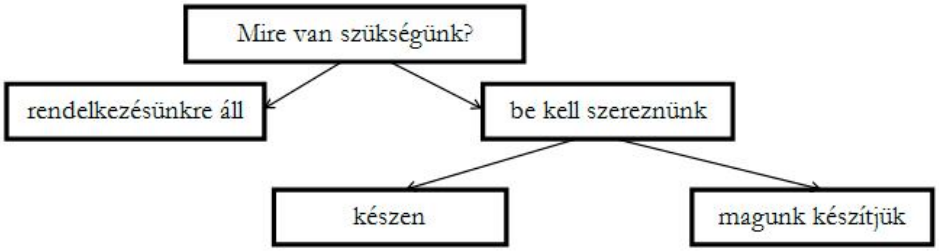

84. ábra
A digitális adatgyűjtés lépései

Ha bármilyen okból kifolyólag úgy döntünk, hogy a készen fellelhető készletből választunk, akkor tisztában kell lennünk azzal, hogy ezt milyen feltételek mellett tehetjük meg (84. ábra). A világon az IBM becslése szerint naponta 2,2 millió terrabyte adat keletkezik, ami nagyjából megegyezik azzal, amit az emberiség a kezdetektől 2003-ig felhalmozott. A YouTube portálon másodpercenként egy órányi adatot osztanak meg a felhasználók.[2] Egyre inkább igaz az, hogy nem konkrét adatokat kell tudnunk, hanem azok kezelését. Mivel a diákjaink is előszeretettel keresgélnek az interneten, ezért számukra is fontos, hogy milyen szabályok érvényesek. Tudniuk kell, hogy az internet szabadsága nem keverendő össze azzal, hogy mindenki szabadon elveheti, értsd letöltheti azt, amire éppen szüksége van.

A tanárok és a tanulók körében is népszerűek a videó megosztó oldalak, és a képek. Ezek csábítása a legnagyobb. Magunknak is jó példaként kell a diákjaink előtt járni, hogy lássák, a felhasznált anyagoknál mindig fel kell tüntetni a forrást is. Erről akkor se feledkezzünk meg, ha prezentációt készítünk. Vannak olyan tartalmak is, melyeket csak korlátozott feltételekkel vehetünk igénybe. Sok esetben oktatási célra engedélyezett a felhasználás, de kereskedelmi célra már nem ingyenes, hanem fizetnünk kell érte. Ez azt is jelenti, ha olyan helyen használjuk fel, hogy valamilyen díjazás jár az általunk elvégzett munka után, akkor már az új feltételekkel vehetjük igénybe mások szellemi termékét.

Tanárként már nem csak azzal kell szembesülnünk, hogy a házi fogalmazás elkészítésében valaki más is közreműködött, hanem egyes monda-

[2] http://www.portfolio.hu/vallalatok/it/elkepeszto_mennyi_adat_letezik_mire_lehet_felhasznalni.186053.html Letöltés: 2015. június 13.

tok, vagy nagyobb szövegrészek is származhatnak jelöletlenül a „közös tudástárból”.

A http://elearningindustry.com/top-10-free-plagiarism-detection-tools-for-teachers[3] oldalon 10 plágiumszűrő programot lehet találni, melyeket gyanú esetén fel lehet használni annak a kiderítésére, hogy valahol már közzétették-e az adott tartalmat.

Példaként a http://smallseotools.com/plagiarism-checker/[4] oldal Plagiarism Checker programját nézzük meg. Az üresen álló mezőbe bemásoltam J. W. Goethe: Erlkönig című versének első két versszakát (85. ábra). A felület összesen 1500 szó terjedelmű szöveget képes kezelni.

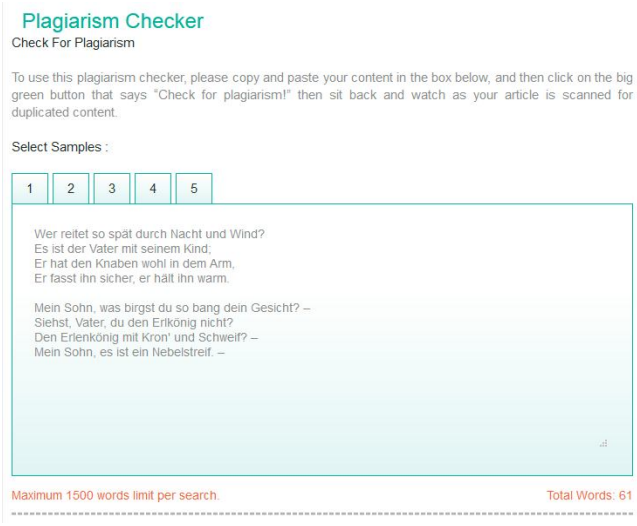

85. ábra

Plagiarism Checker plágium ellenőrző program

86. ábra

Plagiarism Checker ellenőrzés eredménye

[3] Letöltés: 2015. június 13.
[4] Letöltés: 2015. június 13.

Az ellenőrzés eredménye, mint ahogyan azt vártuk, hogy az ellenőrző program nem talált egyedi tartalmat, vagyis a szöveg már szerepel más internetes forrásokban (86. ábra).

Ha rákattintunk a szürke mezőben pirossal jelölt részletre, az hiperlinkként fog működni és elvisz a forráshoz, vagyis arra az oldal(ak)ra, ahonnan „plagizáltunk” (87. ábra).

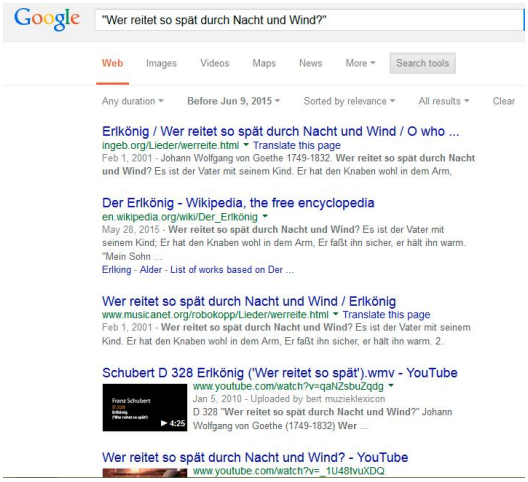

87. ábra: *a forrás*

Felhasznált irodalom

[85] Schulz-Zander, Renate (2004): *Veränderung der Lernkultur mit digitalen Medien im Unterricht*. Quelle: Huber Kleber (Hrsg.): perspektiven der Medienpädagogik in Wissenschaft und Bildungspraxis. München 2005, 125-140. http://www.lmz-bw.de/fileadmin/user_upload/Medienbildung_MCO/fileadmin/bibliothek/schulz-zander_lernkultur/schulz-zander_lernkultur.pdf Letöltés: 2015.06.13.

[86] Prof. Dr. Herzig, Bardo: *Wie wirksam sind digitale Medien im Unterricht?* https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Presse/imported/downloads/xcms_bst_dms_40521__2.pdf. Letöltés: 2015.06.13.

19. FEJEZET

Tartalmak disszeminációja (19. óra)

GOMBOS Eszter

19.1. Egy mini-projekt bemutatása: Lebenslauf

A bemutatásra kerülő mini-projektben egy olyan folyamat leírására kerül sor, amely kis változtatásokkal a tanulói életkorhoz és a nyelvtudás szintjéhez igazítható, és viszonylag rövid időt vesz igénybe. A feladat eredményes megoldásának a feltétele, hogy a tanulók ismerjék:

– a véleményalkotáshoz szükséges szófordulatokat,
– a külső és belső tulajdonságokat,
– a melléknévragozást (bár ez kikerülhető).

A 10. évfolyamos tanulócsoport 11 főből áll és második éve tanulják a nyelvet, heti három órában. A téma, amit feldolgoztunk, az életrajz írása volt. A nehézséget ebben az életkorban az jelenti, hogy a tanulók mögött még nincs egy olyan életút, amit egyénre szabottan be tudnának mutatni, ha pedig valamelyik szülőt választjuk ki, mint bemutatandó személyt, akkor a többiek érdektelenül hallgatják, hogy miről írt a társuk.

1. lépés

Ezért az idei évben a csoport tagjai azt a feladatot kapták, hogy a tankönyvben (deutsch.com, 2. kötet [87] 19. lecke) szereplő életrajz alapján egy általuk választott ismert német színész, énekes bemutatását készítsék el. A tanulók házi feladatként a kép (88. ábra) bal oldalán látható bemutatást hozták a következő órára, valamint egy a kiválasztott személyről készült képet. A választásukat előzetesen egymás között egyeztetni kellett, hogy ugyanaz a személy ne szerepeljen kétszer.

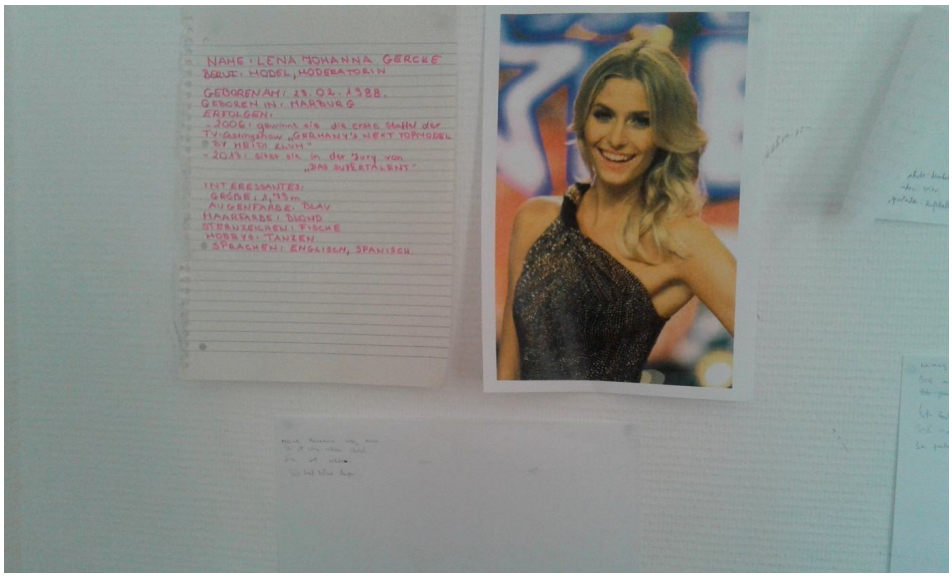

88. ábra
Lebenslaufprojekt

2. lépés

Az órán szóban kellett elmondani mindazt, amit otthon vázlatos formában az életrajzban megjelenítettek. Mindenkire 3–4 percnyi idő jutott. A „beszámolók" jól előkészítettek voltak, ezért javításra szinte nem kellett időt szánni. Önálló előadás esetében csak az értelemzavaró hibák javítására kerül sor. Az óra végére a tanulók 11 beszámolót hallgattak végig, gyakorlatilag ennyiszer találkoztak az alapszókinccsel.

Tanárként tanulságos megfigyelni a tanulók választását, mert sokat elárulhat magukról a diákokról. A feladat előtti héten látták a Goethe–Mozi keretében a Napola című filmet, és ketten a csoportból a film főszereplőit jellemezték. Volt olyan tanuló, aki a kedvenc zenekarának a Rammsteinnak egy tagját mutatta be (89. ábra). Mivel ez a zenekar erősen megosztó, ezért a diák lehetőséget kapott, hogy a következő órán bemutasson egy zeneszámot, amelyről úgy gondolja, hogy jól reprezentálja mindazt, amiért ő ezt a zenekart szereti. Aranyszabály a csoporton belül (a tanárra is vonatkozik), hogy egymást tiszteletben kell tartani, véleményt nem lehet minősíteni, de mindenkinek lehet más véleménye, és ezt kulturált formában el is mondhatja.

89. ábra
Bemutató-fal

3. lépés

A második óra előtt minden kép alá elhelyezünk egy üres lapot, amelyre a tanulók röviden leírják, hogy ők milyennek látják, vagy milyennek ismerik azt a személyt, akinek a képéhez a lap tartozik. Mindenkinek legalább 5 helyre kell véleményt írnia és nem ismételheti önmagát. Amikor elkészültek, az a diák, akié eredetileg a kép volt, felolvassa, hogy a többiek mit írtak. Aztán egy rövid beszélgetés következik. Ebben olyan kérdések kerülhetnek elő, mint:

Wie findest du N.N.?

Hast du schon einen Film mit N.N. gesehen?

Hörst du ihre/seine Lieder gern? Warum?

A tankönyvben található egy rövid blogbejegyzés, melyet a tanulókkal együtt feldolgozunk a szokásos módon. A szöveghez kapcsolódó házi feladatban a tanulóknak a saját választott hírességükhöz kell a tankönyvihez hasonló blogbejegyzést készíteni.

4. lépés

A harmadik órán a tanulók kiteszik a falra a házi feladatként írt szöveget. (Mivel adatokat kell a szövegben kicserélni, ezért nem szükséges előzetesen ellenőrizni a szövegeket, ha mégis emellett döntünk, akkor kérhetjük e-mailben a vázlatokat, így nem kell a feldolgozás menetrendjét megtörni.) Minden diák kiválaszt egy bejegyzést, ami nem a sajátja, elol-

vassa és elmondja a többieknek, hogy mit olvasott. Ehhez, ha igénylik jegyzeteket is készíthetnek. A tanár értékeli a tanulók összteljesítményét, különös figyelmet fordítva a folyamatra. Az együttműködésre, a pontos munkavégzésre, és természetesen a saját képességekhez mérten a produktumok színvonalát is figyelembe kell venni. A teljes munkára kapnak egy jegyet.

Felhasznált irodalom

[87] Mcarthur Tom (2014): *Deutsch.com 2 Kursbuch*. Hueber Verlag.

20. FEJEZET

Tartalmak diszkussziója (20. óra)

GOMBOS Eszter

A NAT világából két jól ismert fogalmat szeretnék összekötni, a kompetenciák fejlesztését és a vitamódszert. Ha ezekről hallunk, akkor elsősorban a magyarnyelv-órákra gondolunk, pedig bármely nyelvóra alkalmas a vélemények ütköztetésére.

A vita során a tanulók számos kompetenciaterületet fejleszthetnek, a legkézenfekvőbb a nyelvi és kommunikációs és az érvelésikészség, de az önismeret, a csoportmunka, a kritikus gondolkodás, a meggyőzés, a metakommunikáció, és még sorolhatnánk. Beletartozik az értő hallgatás is, és a tolerancia, amit olykor nem egykönnyen gyakorolnak a diákok, különösen provokatív helyzetben. Érdemes tehát ezzel foglalkoznunk.

Ha újabb érvet keresünk, akkor gondoljunk a nyelvvizsgákra, ahol sok esetben a tanulóknak érvelniük kell.

Nem elhanyagolható szempont, hogy sok olyan tanuló van, aki nem szívesen szerepel a nyilvánosság előtt, és ha ilyen helyzetbe kerül, zavarba jön, és képtelen arra, hogy felépítse a mondandóját, vagy megtalálja a megfelelő érveket, ellenéveket.

Az érvrendszer helyes felépítésének elsajátítása hozzásegíti a tanulókat ahhoz, hogy ne csak felszínesen gondolkodjanak, hanem kutassanak az okok után, és nem elég, ha végiggondolják, hogy mit is szeretnének, arról is fogalmat kell alkotniuk, hogy mik lesznek a várható ellenérvek, tehát meg kell tudni tervezni az ellenfél stratégiáját is. Ehhez ismerni kell a vitapartnert.

A leghosszabb vita mindig az első, amikor közösen járjuk végig, hogyan kell majd kinéznie egy disputának. Azt, hogy milyen lépésekből építkezik egy vita, a magyaróra keretében a diákok elsajátítják. A mi, nyelvtanárok feladata abból áll, hogy közvetítsük a diákok felé azokat a nyelvi építőköveket, sablonokat, amelyek segítségével kifejezhetik a gondolataikat, megtanítsuk őket arra, hogyan használják a metakommunikáció eszközeit, és nem utolsó sorban találjunk olyan témákat, amiről érdemes vi-

táznunk. Ha az ötletelést nem akarjuk a diákjainkra bízni, akkor a Gute Themen – Jugend debattiert keresési opcióra rákeresve kaphatunk ötleteket. Minden esetre olyan témákat kell adnunk, ahol előzetesen magunk is kipróbáltuk, hogy érvek és ellenérvek egyaránt szólnak az adott téma mellett, illetve ellen.

A gyakorlás során gyűjthetjük az adatokat egy táblázatba, amit diákok a későbbiekben mankóként használhatnak (8. táblázat).

vita tárgya (pl. vitázzunk-e a németórán?)		
szempontok	érvek mellette	érvek ellene
tanulói részvétel	mindenki dolgozik a témán csoportokban	nem mindenki mondja el

8. táblázat
vita érvrendszere

Az így bevésett logikai váz a nyelvvizsgára felkészülésben is segítheti a diákokat és az életben később hasznukra lehet abban, hogy tudatos polgárokká válhassanak. Aki behatóbban is szeretne foglalkozni a témával, annak ajánlom figyelmébe az említett JdI vitát, amelyről számos információt és segítséget olvashatnak az interneten.

Sokszor talán az tartja vissza a tanárokat valami új kipróbálásától, hogy nem tudják hogyan is fogjanak hozzá és építsék fel az ötleteikből a tananyagot.

„Hogyan kezdjek hozzá?”

GRIPS Deutsch 19 Richtiges Argumentieren und Erörtern[1]

Tipps für eine gelungene Argumentation[2]

Tipp 1: Als Erstes brauchst du Informationen zum Thema.

Tipp 2: Mach ein Brainstorming und leg eine Mindmap an. Mach eine Stoffsammlung.

Tipp 3: Ordne deine Argumente und Gedanken unter Oberbegriffe; ordne sie nach für (pro) und wider (kontra).

Tipp 4: Erstelle eine einfache Gliederung.

[1] http://www.br.de/grips/faecher/grips-deutsch/19-argumentieren-nachlesen100.html
[2] http://www.br.de/grips/faecher/grips-deutsch/19-argumentieren-nachlesen100.html Letöltés: 2015. június 24.

Tipp 5: Baue deine Argumentation auf aus:
– einer Einleitung, die zum Thema hinführt;
– einem Hauptteil mit den Argumenten; das wichtigste als letztes Argument;
– einem Schluss, mit einer eigenen Meinung.

Aszerint, hogy a vita felépítése, vagy az érvelésekhez felhasználható anyagok érdekelnek-e bennünket, dönthetünk a módszertani útmutató mellett, ahol a szerző részletesen végigvezet az egyes lépéseken, vagy rákereshetünk a konkrét segédanyagokra.

A tanári kézikönyvben további segítséget találunk (90. ábra)[3].

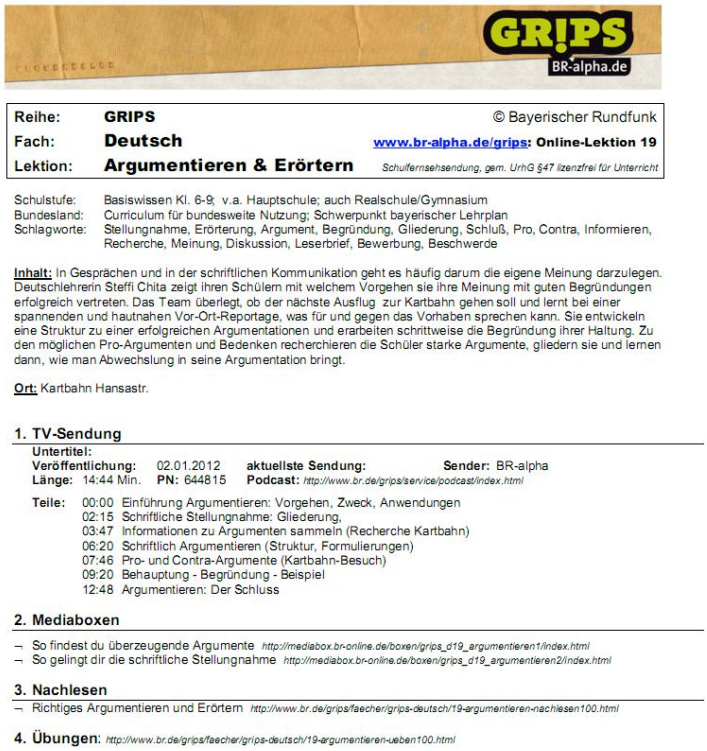

GRIPS
BR-alpha.de

Reihe:	**GRIPS**	© Bayerischer Rundfunk
Fach:	**Deutsch**	**www.br-alpha.de/grips: Online-Lektion 19**
Lektion:	**Argumentieren & Erörtern**	*Schulfernsehsendung, gem. UrhG §47 lizenzfrei für Unterricht*

Schulstufe: Basiswissen Kl. 6-9; v.a. Hauptschule; auch Realschule/Gymnasium
Bundesland: Curriculum für bundesweite Nutzung; Schwerpunkt bayerischer Lehrplan
Schlagworte: Stellungnahme, Erörterung, Argument, Begründung, Gliederung, Schluß, Pro, Contra, Informieren, Recherche, Meinung, Diskussion, Leserbrief, Bewerbung, Beschwerde

Inhalt: In Gesprächen und in der schriftlichen Kommunikation geht es häufig darum die eigene Meinung darzulegen. Deutschlehrerin Steffi Chita zeigt ihren Schülern mit welchem Vorgehen sie ihre Meinung mit guten Begründungen erfolgreich vertreten. Das Team überlegt, ob der nächste Ausflug zur Kartbahn gehen soll und lernt bei einer spannenden und hautnahen Vor-Ort-Reportage, was für und gegen das Vorhaben sprechen kann. Sie entwickeln eine Struktur zu einer erfolgreichen Argumentationen und erarbeiten schrittweise die Begründung ihrer Haltung. Zu den möglichen Pro-Argumenten und Bedenken recherchieren die Schüler starke Argumente, gliedern sie und lernen dann, wie man Abwechslung in seine Argumentation bringt.

Ort: Kartbahn Hansastr.

1. TV-Sendung

Untertitel:
Veröffentlichung: 02.01.2012 **aktuellste Sendung:** **Sender:** BR-alpha
Länge: 14:44 Min. **PN:** 644815 **Podcast:** *http://www.br.de/grips/service/podcast/index.html*

Teile:
00:00 Einführung Argumentieren: Vorgehen, Zweck, Anwendungen
02:15 Schriftliche Stellungnahme: Gliederung,
03:47 Informationen zu Argumenten sammeln (Recherche Kartbahn)
06:20 Schriftlich Argumentieren (Struktur, Formulierungen)
07:46 Pro- und Contra-Argumente (Kartbahn-Besuch)
09:20 Behauptung - Begründung - Beispiel
12:48 Argumentieren: Der Schluss

2. Mediaboxen

– So findest du überzeugende Argumente *http://mediabox.br-online.de/boxen/grips_d19_argumentieren1/index.html*
– So gelingt dir die schriftliche Stellungnahme *http://mediabox.br-online.de/boxen/grips_d19_argumentieren2/index.html*

3. Nachlesen

– Richtiges Argumentieren und Erörtern *http://www.br.de/grips/faecher/grips-deutsch/19-argumentieren-nachlesen100.html*

4. Übungen: *http://www.br.de/grips/faecher/grips-deutsch/19-argumentieren-ueben100.html*

90. ábra
tanári segédanyag

[3] http://www.br.de/grips/faecher/grips-deutsch/19-argumentieren-datensatz100.html Letöltés: 2015. június 24.

Középiskolai tanárként megéri egy kis kitérőt tenni, és végignézni, hogy mire is tudjuk használni a Steffi Chita által szerkesztett „GRIPS Deutsch 35 Medien klug benutzt“ című eredetileg az ARD-n bemutatott műsor onlinetananyag változatát. A kínálatban a következő témák szerepelnek:

1. Mündliche Kommunikation
   – Warum ist es schlau, sich gut zu informieren?
   – Wie halte ich ein spannendes Kurzreferat?
   – Wie diskutiere ich richtig?
   – Was sagt mein Körper?
   – Wie bewirbst du sich erfolgreich?

2. Sprache untersuchen
   – Wortarten, wie du sie benutzt
   – Was ist denn ein Wortfeld?
   – Spannend durch unterschiedliche Satzarten
   – Satzglieder und ihre Funktion

3. Rechtschreibung
   – Welches Satzzeichen ist das richtige?
   – Trennen oder zusammenschreiben?
   – Wie schreibe ich richtig?
   – So kannst du Diktate üben?[4]

4. Texte verfassen I
   – Texte schreiben leicht gemacht
   – Hab ich dir schon erzählt, dass …
   – Einen Vorgang passend beschreiben
   – So gelingt dir der Tagesbericht
   – So geling dein Bericht
   – So sind deine Argumente stark

5. Text verfassen II
   – Was ist eigentlich kreatives Schreiben?
   – So gelingt dir eine Textzusammenfassung

[4] Erre a fejezetre az íráskészséget bemutató fejezetben még részletesen kitérünk.

– Tipps für das schriftliche Kommunizieren
– Texte sinnvoll überarbeiten
– Wie du dich erfolgreich schriftlich bewirbst
– So bildhaft kann Sprache sein

6. Texte verstehen
– Was ist eigentlich Lyrik
– Hier geht‘s um Epik und Grammatik
– Was ist Literatur?
– Wie entsteht Literatur?
– Text besser lesen und verstehen
– Grafiken und Schaubilder richtig verstehen

7. Medien
– Welche Medien gibt es?
– Wie erkenne ich Fiktion oder Wirklichkeit?

A felkínált lehetőségek az otthoni tanuláshoz, a vizsgákra történő felkészüléskor önálló tanulás formájában is alkalmasak a tanulók tudásánk az elmélyítésére.

21. FEJEZET

Tartalmak tanórai megfelelése (21. óra)

GOMBOS Eszter

21.1. Az egyénre szabás

Abban az esetben, ha nem találjuk meg, amit keresünk, vagy az egyedi ötleteinket kívánjuk megvalósítani, akkor olyan generátorokra vagy toolsra van szükségünk, ahol programozás ismeretek nélkül is elboldogulhatunk.

A Zentralschweizer Bildungsserver[1] oldalon kipróbált, a mindennapi készüléshez hasznos, ingyenes oldalak elérhetőségeit találjuk.

91. ábra
fájlátalakítás

[1] http://www.zebis.ch/Startseite/themazeigen.php?mat_id=AqHygmFctbHRuaEXgcSGkV5R76b9CV Letöltés: 2015. június 13.

Első ránézésre talán furcsának tűnhet, hogy éppen egy fájlátalakító programmal indul az egyéni tartalmak létrehozása fejezet. De gondoljunk csak bele, hányszor fordult már elő velünk, hogy szinte megtaláltuk azt, amit kerestünk, és csak néhány dolgot kellett volna változtatnunk, de PDF formátumban volt az eredeti fájl, ezért nem vállalkoztunk az átalakításra, vagy éppen megalkudtunk azzal a helyzettel, hogy egy kicsit más, mint szerettünk volna. A Cometdocs Conversion Network[2] portálon keresztül egy gyűjteményt érhető el, amely minden eshetőségre kínál segítséget (91. ábra).

Ha gond nélkül vettük az első akadályt jöhet a minden-tanárok-réme a hangfájlok átalakítása. Nyelvórákon gyakran fordul elő, hogy a YouTube-on találtunk olyan hanganyagot vagy videót, amit szívesen bemutatnák, de lejátszani a tanteremben található eszközökön csak egy másik formátumban lehetséges. Az ilyen helyzetekre ad megoldást a bemutatott online konverter (92. ábra)[3].

92. ábra

videó és hangfájlok konvertálása

[2] http://www.cometdocs.com/ccn Letöltés: 2015. június 13.
[3] http://convert2mp3.net/ Letöltés: 2015. június 14.

Ha sikeresen túljutottunk minden akadályon, akkor átnyújthatjuk magunknak a saját magunk készítette oklevelet. Az oklevél szerkesztéséhez az EDUGENERATOR (Ihr praktischer Online-Helfer für Urkunden, Wochenpläne, Namenskarten & mehr!)[4] oldalra kell ellátogatnunk (93. ábra), ahol először a keretet, majd ezt követően az oklevél feliratot választhatjuk ki. Utána témacsoportok szerint jelennek meg a választható képek, majd a tanuló vagy a tanulók neveit kell megadnunk. Legvégül a megjelenő szövegmezőbe beírhatjuk az oklevél szövegét.

93. ábra
oklevél készítése

Az eredményt PDF formátumban elmenthetjük és kinyomtathatjuk. Ezzel természetesen nem csak magunkat jutalmazhatjuk meg, hanem egy verseny során az eredményesen szereplő diákjainkat is. Különösen a fiatalabb korosztály esetében szerezhetünk ezzel örömet a diákjaiknak.

Talán nagyobb kedvvel fognak hozzá a diákjaink a fogalmazás megírásának, ha nem csak egy üres papírt adunk a kezükbe, hanem egy ötletes, a témához illő, fejléces lapot. Ez is könnyen megoldható az EDUGENERATOR weboldal[5] segítségével. Én bemutatásra a meséket választottam (94. ábra). Választhatunk keretet, fejlécet és sortávolságot is. A kész feladatlapot PDF formátumban menthetjük el és aztán kinyomtathatjuk.

[4] https://www.edugenerator.at/Urkunde Letöltés: 2015. június 14.
[5] https://www.edugenerator.at/Schmuckblatt Letöltés: 2015. június 14.

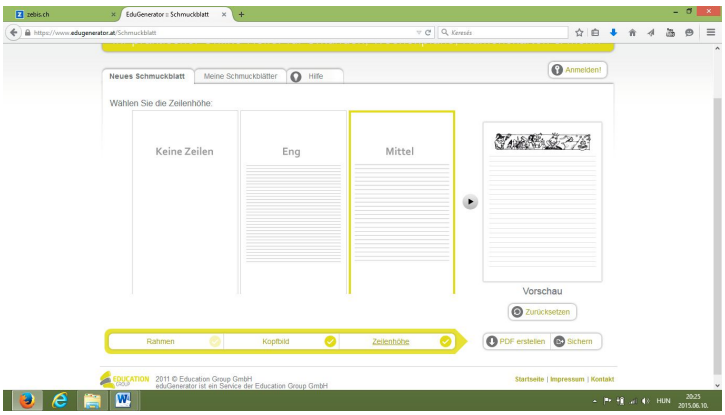

94. ábra

fejléces sablon készítése

A tanulók a nyári élményeikről készíthetnek a MINIBOOKA4 program[6] segítségével egy kis könyvet (95. ábra, 96. ábra), amelyet bemutathatnak a társaiknak, vagy egyszerűen csak gyakorolhatják a nyelvet. Az ötlet arra is alkalmas, hogy lejegyezzék mindazt, amit a nyelvórákon tanultak, mintegy saját nyelvkönyvet írjanak, csak most nem a füzetükbe. Így talán érdekesebb, és a társaikkal is megoszthatják, akár nyomtatott, akár digitális formában. A 96. ábra szövege csak mintaként szolgál annak a bemutatására, hogyan fog kinézni a saját könyvünk.

95. ábra

minikönyv

[6] http://www.minibooks.ch/minibook_a4.cfm Letöltés: 2015. június 14.

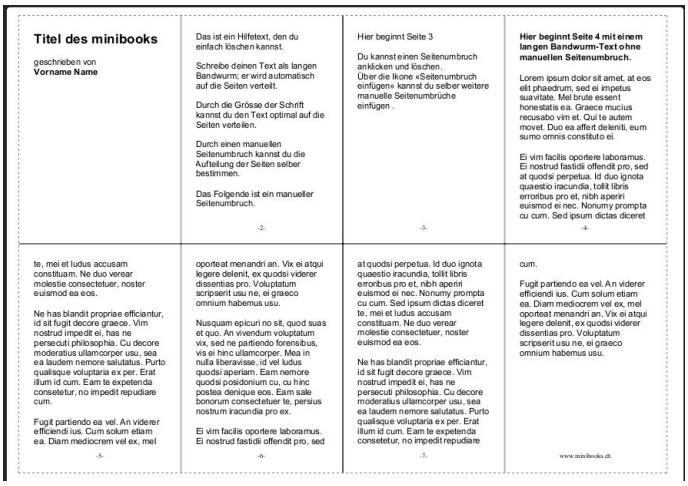

96. ábra

minikönyv szöveg

Vannak helyzetek, amikor szeretnénk valami különlegeset alkotni. Olyat, amit nem fogunk óráról-órára elkészíteni, de néha feldobhatjuk vele az óránkat. Elsőre bonyolultnak tűnhet, de a kezdő képernyő (97. ábra) http://learningapps.org/[7] képeire kattintva az linkként működik és nem csak a már kész feladatot oldhatjuk meg, hanem a Create similar App-ra kattintva ilyen, vagy ha bátrabbak vagyunk hasonló feladatot magunk is készíthetünk. (Sajnos a program angol nyelvű, és ha gondunk van a megértéssel, akkor használhatjuk a fordítóprogramokat.)

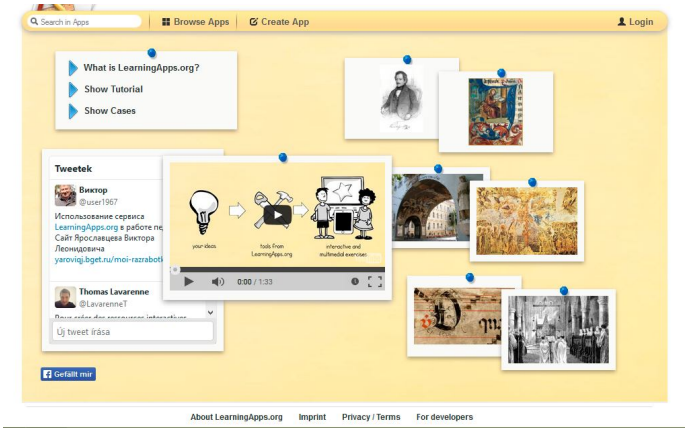

97. ábra

Learning Apps

[7] Letöltés: 2015. június 14.

Miután megadtuk a címet és egy rövid tárgyi ismertetőt írtunk jöhet a feladatok tartalmának a kidolgozása (98. ábra)[8].

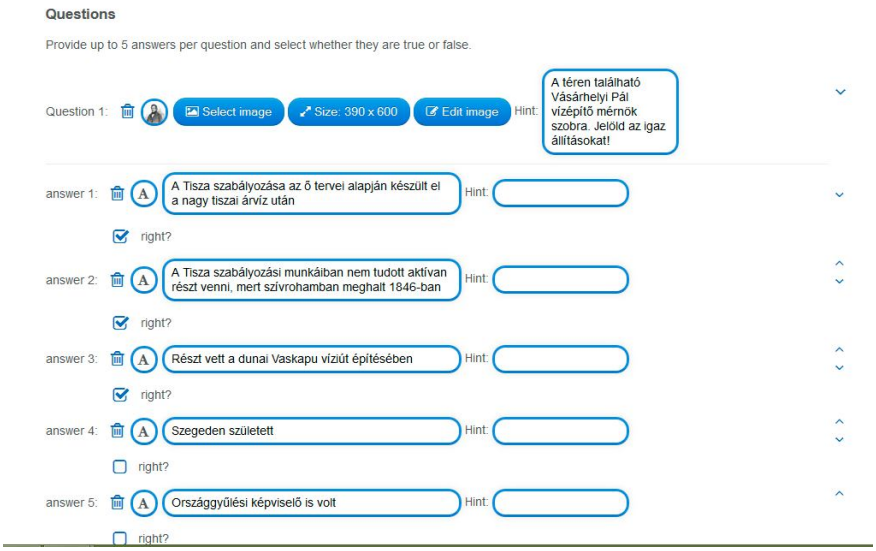

98. ábra

Learning Apps egyéni tartalom

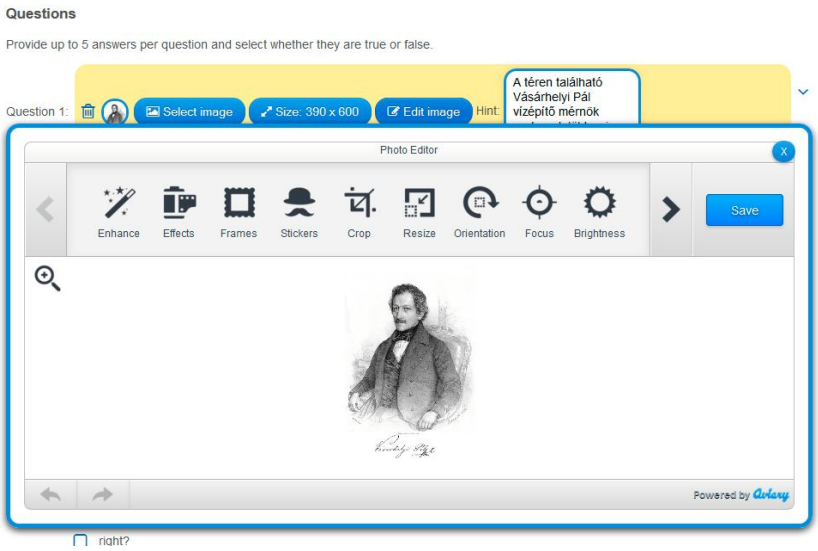

99. ábra

Learning Apps képek hozzáadása

[8] http://learningapps.org/create?new=105&from=pm6zs79ut01 Letöltés: 2015. június 14.

A kérdések szerkesztésénél a látványosabb megjelenés érdekében beszúrhatunk képet is, sőt szerkeszthetjük is a képünket a menüsor segítségével (99. ábra).

A kezdőlapon Create App lehetőséget választva különböző feladatokhoz kapunk ötleteket (100. ábra). A jobb oldalon a Create feladatnévre kattintva a szerkesztőnézetbe jutunk, ahol megadatjuk a saját tartalmainkat, és ha kész a feltöltés, akkor készen is vagyunk. Itt is van lehetőség a Legyen Ön is Milliomos!, MC tesztek, puzzle, lyukas szöveg, stb. létrehozására, melyek bemutatására más fejezetekben kerül sor.

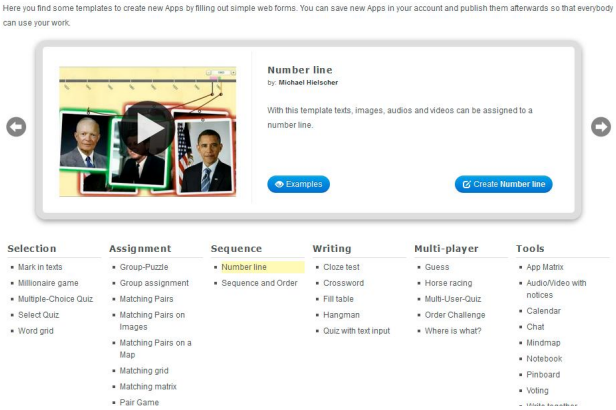

100. ábra

Create App oldal

Ha valaki mást is szeretne kipróbálni, akkor keresztrejtvények készítésre a következő generátorral kísérletezhet (101. ábra).

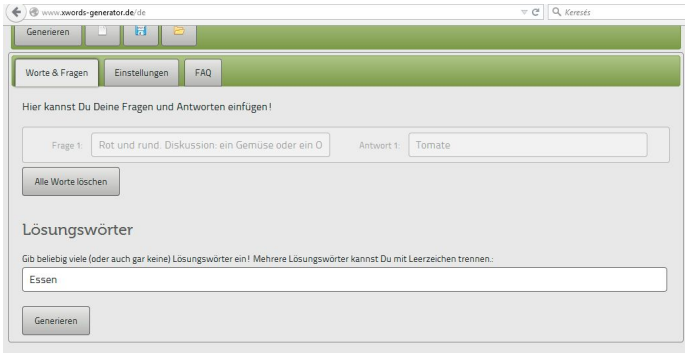

101. ábra

Keresztrejtvény készítése x-words generátorral[9]

[9] http://www.xwords-generator.de/de Letöltés: 2015. június 14.

http://www.xwords-generator.de/de

A qiuzdidaktik oldalon[10] (102. ábra) egy linkgyűjtemény vár ránk, rövid leírással, ami megkönnyíti a választást. Ebben mindenki, aki érdeklődik a téma iránt, talál iránymutatást, ötletet. Aki tanácstalan, nyugodtan próbálkozzon. A próba-szerencse módszer gyakran hatékony, és ha sikert érünk el, akkor talán magabiztosabban fogunk hozzá a további kísérletezéshez.

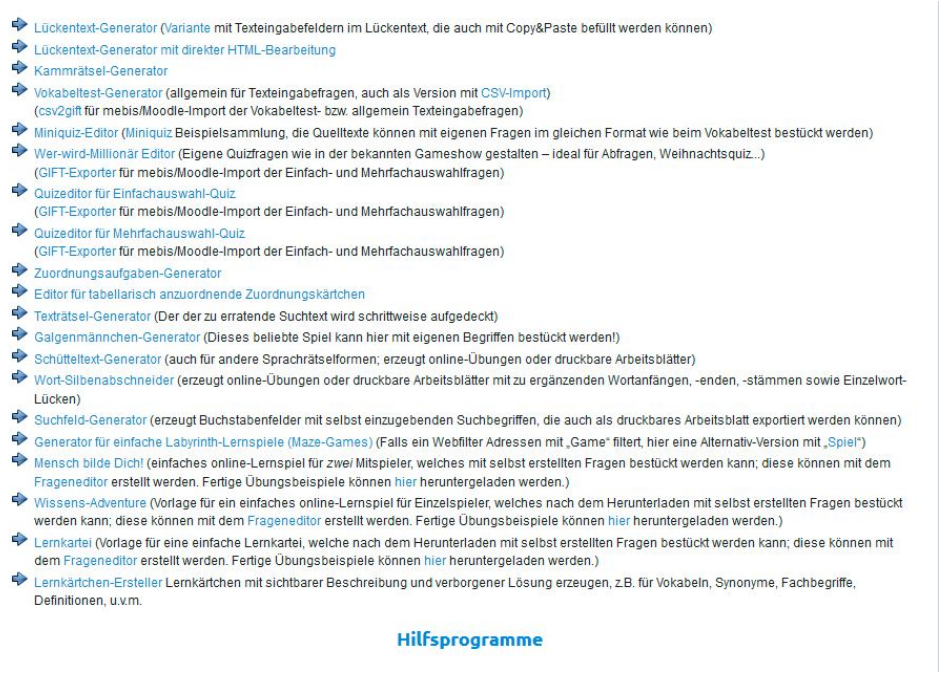

102. ábra
Quizdidaktik linkgyűjtemény

[10] http://www.quizdidaktik.de/ Letöltés: 2015. június 14.

22. FEJEZET

Tartalmak verbalizációja (22. óra)

GOMBOS Eszter

Amikor német nyelvterületen járunk, akkor tapasztalják meg a diákok, hogy, ahogy mondani szokták, a puding próbája az evés. Itt kerülnek először olyan helyzetbe, hogy valakivel németül kell beszélniük, kéréssel vagy kérdéssel fordulniuk csak németül beszélő emberekhez, és nem utolsó sorban, a választ is meg kell érteni. Ezért nagyon fontos, hogy minden olyan alkalmat megragadjunk, amikor utazhatunk diákjainkkal és felfedezhetik a német nyelvet. De addig is marad az osztályterem négy fala, és szituációk. Azok a mondvacsinált helyzetek, amelyekbe nem igazán tudják beleélni magukat a tanulók. Ilyenkor többnyire az előre megtanult szófordulatokat fűzik párbeszéddé, és az sem nagy gond, ha fizetés után a megvásárolt áru nélkül távozunk az üzletből. Az élőnyelvi és a steril környezet között helyezkedik el a Goethe Intézet által készített interaktív városnézés[1], ahol nem a nevezetességekkel, hanem az utcában elő emberek hétköznapi élethelyzeteivel ismerkedhetünk meg (103. ábra). A lap alján alul elhelyezett nyíllal haladhatunk, és a virtuális sétánk során „kukkolhatunk" a felkínált hétköznapi élethelyzetekbe.

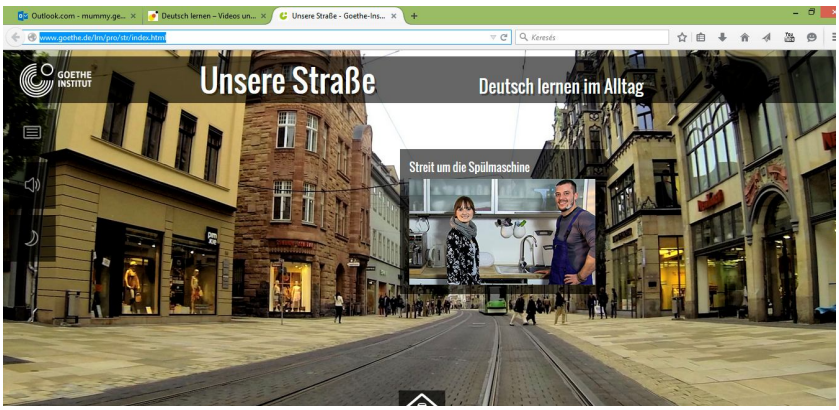

103. ábra: *Interaktív nyelvtanító program Goethe Intézet*

[1] http://www.goethe.de/lrn/pro/str/index.html Letöltés: 2015. június 14.

Abban az esetben, ha nem csak a kíváncsiság hajt minket, hanem valami konkrét példa után keresünk, akkor választhatunk jelenetet is a baloldalon elhelyezett gomb segítségével (104. ábra). És persze minden városban beesteledik egyszer, de mi folytathatjuk a sétát esti fényben (105. ábra).

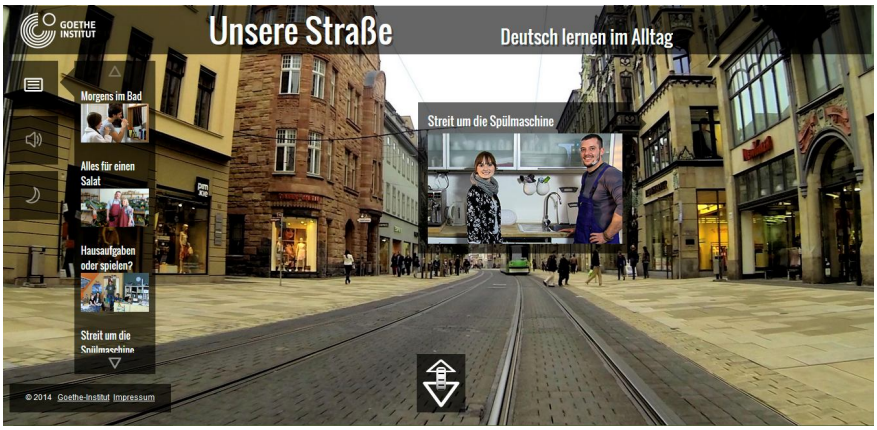

104. ábra
Goethe Intézet internetes városnézés jelenetválasztás

105. ábra
Goethe Intézet internetes városnézés este

23. FEJEZET

Számítógépes játékok (23. óra)

GOMBOS Eszter

A játéknak a tanulási folyamatban mindig is komoly szerepe volt és ez a számítógépek elterjedésével fokozottan igazzá vált.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy tanítványaink viszonya a témához egészen más mint az őket tanító tanároké, és minél fiatalabb korosztállyal van dolgunk, annál inkább igaz a megállapítás.

Nem versenybe kell szállni a fiatalabb generációkkal, hanem a saját lehetőségeinkhez mérten meg kell próbálnunk lehetőséget teremteni arra, hogy a tanítási óra keretében, vagy azon kívül olyan játékokat próbáljanak ki, melyek segítik őket a nyelvtanulásban, vagy a más tudományterületen szerzett ismereteik bővítésében.

23.1. Legyen Ön is Milliomos!

Ennek megvalósításához adnak ötletet a következő példák. Évekkel ezelőtt az egyik legnépszerűbb vetélkedő a „Legyen Ön is milliomos!” volt, aminek egy tanórai változatát viszonylag könnyen elkészíthetjük az alábbi sablon segítségével[1] (106. ábra). A diasor felépítése megegyezik azzal, amit a továbbképzés informatikai blokkjának első felében ismertettünk. A felíratok elnevezése eredetileg angol nyelven van, de tetszés szerint változtatható.

[1] http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.swisseduc.ch%2Fgeschichte%2Faufklaerung%2Fquiz%2Fdocs%2Fmilleer.ppt&ei=aEshVezgLdjjarXbgaAD&usg=AFQjCNHXCQUhBustzEJZoiMdsFcj5yd5OA Letöltés: 2015. június 14.

106. ábra

Wer wird Millionär?

Ha több időnk áll rendelkezésre, akkor tetszőleges tartalmat állíthatunk össze, de jól felhasználhatóak a korábbi négy opciós felelet választásos tesztek is. Ilyeneket az interneten is találhatunk például az alább meghivatkozott oldalon is. http://www.goethe.de/mmo/priv/92890-STANDARD.pdf

A gimnázium utolsó évfolyamán, ha rendelkezésünkre áll internetes kapcsolat, akkor a játék hivatalos oldalán a „Wer wird Millionär?" játék próbajátékát is megcsinálhatjuk[2] (107. ábra). A játék kérdései nem egyszerűek és a rendelkezésre álló idő is rövid, ezért az egész csoport együtt játszott és mindenki azzal a kérdéssel próbálkozott, amihez leginkább értett. Bevallom, nem jutottunk be.

107. ábra

Wer wird Millionär RTL Live-Spiel

[2] http://spiele.rtl.de/spiele/rtl-spiele/wwm Letöltés: 2015. június.14

23.2. Jeopardy

Második játékunk a Jeopardy lehet, melynek az előállításához két lehetőséget is bemutatunk. A https://www.superteachertools.net/[3] oldalon válasszuk ki a megszerkeszteni kívánt játékok közül és a következő oldalon adjuk meg a kért adatokat. Az elkészült játék az interneten lesz elérhető, a megfelelő jelszó megadásával (108. ábra).

108. ábra

A Jeopardy szerkesztőfelülete online eléréshez

Az adattábla kitöltése igen egyszerű, jól követhető (109. ábra). Először a kategória címét kell megadni, ami a tényleges játékban az oszlopok neveinek fog megfelelni, majd az egyes mezőkhöz tartozó kérdéseket (Question) és a hozzá tartozó helyes választ (Answer). Arra is lehetőségünk van, hogy a válaszokért járó pontszámokat (Value) is változtassuk. Ha elkészültünk a feladatokkal, akkor a képernyő jobb felső sarkában megnézhetjük az elkészült játékot, illetve játszhatunk is vele.

[3] Letöltés: 2015. június 14.

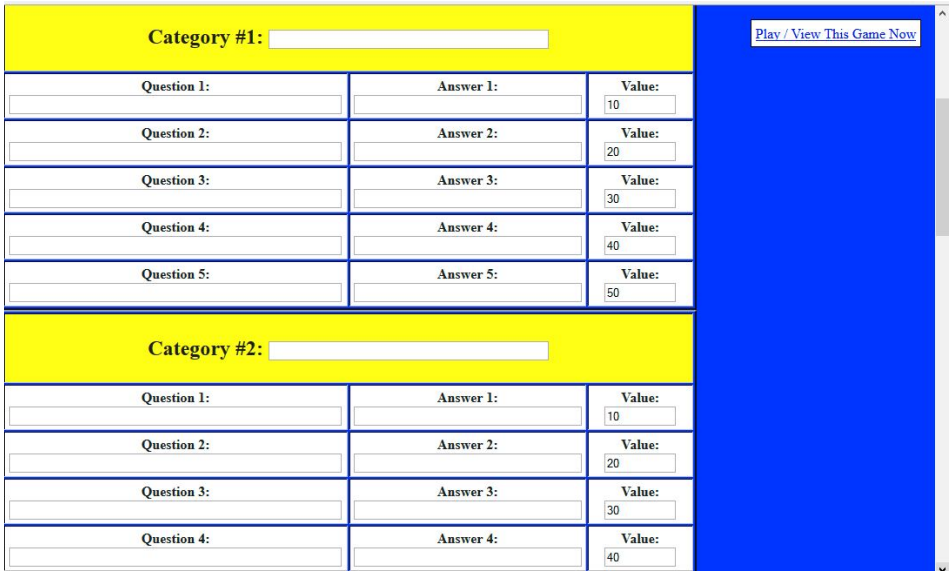

109. ábra

Jeopardy játéktábla szerkesztése

A flipqiuz.me oldalon található Jeopardy játék kreátor (110. ábra) segítségével egy kényelmesebben testre szabható program ad segítséget a játék készítésére. Ennek a használata inkább annak ajánlható, aki nem csak a tatalom, hanem a megjelenés terén is szeretne egyénit alkotni.

Az oldalra érkezve lehetőségünk van egy bemutató megtekintésére. A bemutató után egy rövid ismertetőt kapunk, mely lépésről lépésre végigvezet minket az új tábla létrehozásának folyamatán. Utána ahhoz, hogy tovább léphessünk és megalkothassuk a saját játékunkat, regisztrálnunk kell magunkat. Választhatjuk az ingyenes vagy a fizetős változatot. Ha ez megtörtént, lehetőséget kapunk, hogy saját játéktáblát hozzunk létre. Bár az egész program angol nyelvű, a felület igen letisztult ezért nem okoz gondot a kezelése. Ha mégis bizonytalanok vagyunk, akkor ott a Quick Tour (1.) lehetőség, amely pontról pontra rövid leírást tartalmaz a tennivalókról. Második lépésként le kell neveznünk a játéktáblát (2). Ezután következnek a kérdés csoportok (3), ez a felirat fog megjelenni a kategória neveként. Minden kategóriához maximum öt kérdést (4) adhatunk meg (baloldali mező), és a hozzájuk tartozó helyes választ (jobb oldali mező). Ezeket dizájnolhatjuk is. Ha végeztünk, akkor az elkészült táblákat ellát-

hatjuk olyan ismertetőjeggyel, például képek, melyek segítenek később is könnyen megtalálni.

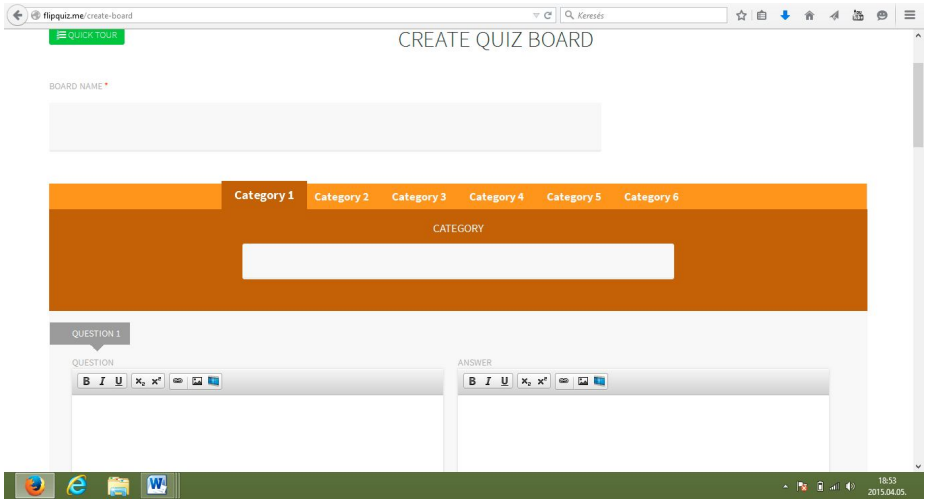

110. ábra

Flipqiuzme oldal Jeopardy generátor

Abban az esetben, ha csak élvezni szeretnénk az interneten felhalmozott közös tudást, akkor a hazánkban is gyakran játszott Honfoglaló játék német nyelvű változata a http://www.conquiztador.com/[4] oldalon játszható Conqiuztador, vagy az ehhez hasonló, de Németországban sokkal népszerűbb Triviadorral (111. ábra) lehet izgalmas időtöltés a http://deutschland.triviador.com/[5] oldalon. Mindkettő multiplayer játék, és a leghatékonyabban úgy tudjuk beépíteni a tanítási órába, ha egy gépnél két tanuló ül. Ez a megoldás nem csak azt teszi lehetővé, hogy egy egész csoportot egyszerre foglalkoztassunk, de a tanulók a megoldás keresése közben egymás segítségére is vannak.

[4] Letöltés: 2015. június 14.
[5] Letöltés: 2015. június 14.

111. ábra
Triviador

A játékok alkalmasak vetélkedők rendezésére is, ezeknél még olyan tanulókat is le lehet ültetni a gép mellé, akik egyébként nehezen motiválhatóak a német tanulásra, pláne a versenyzésre!

24. FEJEZET

Nyelvi készségek a digitális korban: olvasás (24. óra)

GOMBOS Eszter

Az olvasásértés gyakoroltatására az esetek többségében nem elég a tankönyvek által felkínált szöveg. Különösen a kezdő szinten hiányoznak a megfelelő szövegek, és míg feladatlapokat maga a tanár is gyorsan készíthet, addig az olvasásra szánt szövegek esetében nem elég a kreativitás, hiszen szükség van az autentikusságra is. A http://deutsch-lerner.blog.de/2010/08/06/uebungen-leseverstehen-sprachniveau-9136944/[1] oldalra érve egy összesítő gyűjtemény (112. ábra) fogad bennünket, melyből könnyen választhatunk olyan szöveget, amely a leginkább illik a tanított témához és megfelel a tanulóink nyelvi szintjének és életkori sajátosságainak is. A listában szereplő adatokból kiderül, hogy a szöveghez milyen feladatokat kínál fel a szerző, és az is, hogy milyen forráshoz köthető.

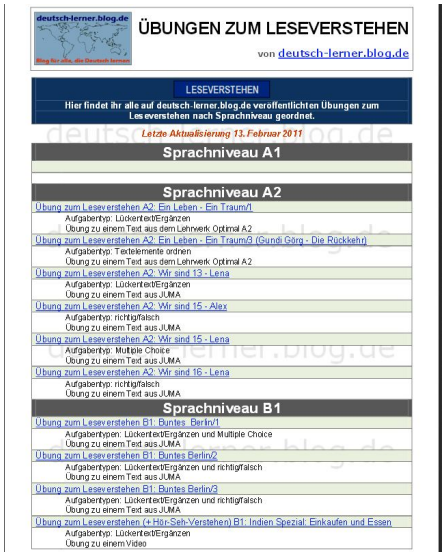

112. ábra

Olvasásértés linkgyűjtemény

[1] Letöltés: 2015. június 14.

A következő kérdés, ami megválaszolásra vár, és nagyban meghatározza a döntésünket, hogy milyen célból használhatjuk fel a szövegeket, például, hogy a tanítási folyamat részeként, vagy tudásmérésre használjuk (113. ábra).

Einsatz im Unterricht	**Einsatz in der Leistungserhebung**
als Teil der Unterrichtseinheit: ein als Hausaufgabe vorbereiteter Text kann folgendermaßen im Unterricht eingesetzt werden: – vorbereitetes Vorlesen zur Überprüfung von Aussprache und Intonation (Lautschrift, Wörterbuch) – vorbereitete inhaltliche Textkenntnis – Bewusstmachung der angewendeten Lesestrategien – Sprech- und Schreibanlass – Einstieg zu Grammatik- und Wortschatzarbeit Üben von differenzierten Zielen (Global-, Selektiv- und Detailverständnis) Lesen zur Informationsentnahme im Rahmen von Projektarbeit Lektüre Lerner- und Handlungsorientierung üben mit Hilfe von: *pre-reading activities* (Einstimmung auf Texte durch Bildimpulse, Formulierung des Vorwissens, kurze Parallel-/Kontrasttexte, andere Textsorten, mind maps usw.) *post-reading activities* (Ergebnissicherung, Korrektur, weiterführende und komplexere Aufgabenstellungen s. u.)	auch als isolierte Übung in einem großen Leistungsnachweis oder als eigenständiger kleiner Leistungsnachweis geeignet Aufgabenstellung auch zur Aktivierung von (im Unterricht erworbenem) Vorwissen die Bewertung richtet sich nach dem Aufgabentyp: – bei sprachproduktiven Aufgaben soll auf eigenständige Formulierungen Wert gelegt werden – wörtliche Reproduktion sollte nur bei spezifischen Aufgabenstellungen (Frage nach Textstellen oder Formulierungen) akzeptiert werden – bei Multiple-Choice-Aufgaben zur Überprüfung des Detailverständnisses ist bei der Bewertung auf die Anzahl und Qualität der Distraktoren zu achten, damit eine 50/50-Chance beim Beantworten vermieden wird

113. ábra

Leseverstehen eine zentrale Fertigkeit www.isb-gym8-lehrplan.de/

Haladó nyelvtanulók esetében a változatosság és a nyelvvizsgára felkészítés igénye az, ami leginkább a kutatás irányába indítja el a tanárokat. Nekik ajánlható Lorenz Derungs: 1200 Arbeitsblätter Deutsch [92] című összeállítása. Minden kiválasztott szöveghez tartozik egy feladat is, mely a globális, szelektív vagy a részletes olvasást méri, amit ha házi feladatnak kapnak meg gyakorlásra a diákok, nem kell fénymásolnunk, elegendő csak a linket megosztanunk és a tanórán közösen ellenőrizzük a megoldást, vagy egy külön fájlban ezt is a diákok rendelkezésére bocsátjuk, és önállóan javíthatják a hibáikat. Erre az oldalon található első 30 szöveg alkalmas.

A Johann Ortner: DaF DaZ Sprachdidaktik- Materialien [88] címmel működtetett honlapja igazi kincsesbánya a tanárok számára. Nem csak a tárgyalt fejezethez, hanem a többi nyelvi készség gyakorlásához is találunk itt feladatokat.

Már tanulsz, vagy még olvasol?[2]

A tanulást segítik azok a fiataloknak szóló folyóiratok, melyek egy bizonyos korosztályhoz szólnak és segítenek orvosolni azt a régóta ismert problémát, hogy a mai generáció már nehezen motiválható arra, hogy leüljön olvasni. A JUMA és TIPP a „két öreg", ez a két név még ismerősen cseng az idősebb generációk számára. Előbbi a diákoknak, utóbbi a tanáraiknak készült. Két olyan folyóiratról van szó, amelyek a nyelvtanulást segítették elő 2000 és 2006 között, amikor is megszüntették.

A http://www.bva.bund.de/DE/Organisation/Abteilungen/Abteilung_ZfA/DieZfA/Publikationen/JUMA%20und%20TIPP/2000/node.html;jsessionid=C21AE6B64725A023ACF028AA995E84C8.1_cid393[3] oldalon még megtalálhatóak a Bundesverwaltungsamt archívumában a régi számok. Természetesen sok olyan van már közte, ami elavult és ezért nem használható, de találunk „időt állókat" is, és a tanári segédletben feladatok is készültek, amelyeket sokszorosíthatunk.

A Juppidu – Das Jugendmagazin im Web[4] (114. ábra) 2014 októbere óta várja az elsősorban tinédzser korú látogatóit. A baloldalon található menüből témát lehet választani. Mind a témakörök, mind a szövegek igen változatosak, így remélhetjük, hogy mindenki talál kedvére való olvasnivalót. Majd a kért oldalon megjelennek a cikkek címei és rövid ismerte-

[2] Logo Universität Wicken/Herdecke
[3] Letöltés: 2015. június 14.
[4] http://www. juppidu.de Letöltés: 2015. június 14.

tője. A címre kattintva egy új oldalon megnyílik a szöveg. Ha nem csak szabadidős olvasásra szánjuk, akkor az olvasásértés ellenőrzésére nekünk kell feladatokat készítenünk. Ne feledjük, hogy ebben is van segítségünk, hiszen a feladatgenerátorok bármikor a rendelkezésünkre állnak!

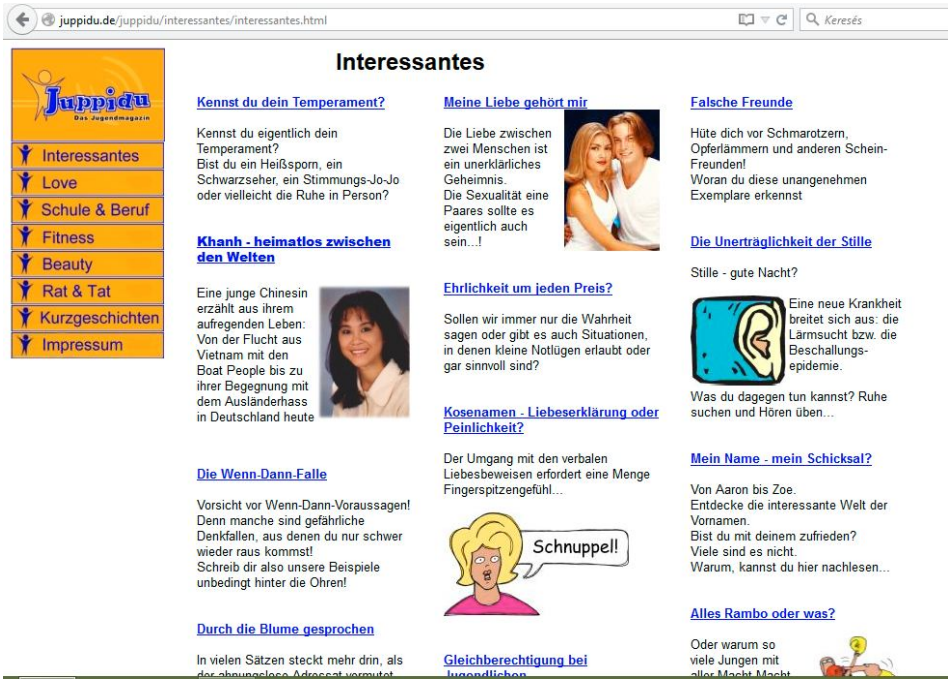

114. ábra

Juppidu online magazin fiataloknak

A Schekker das Jugendmagazin[5] (115. ábra) a nyelvileg magabiztos gimnazisták számára ajánlható. Mint az témakínálatból is kitűnik, igen sokszínű a kínálati paletta. Különösen a Pro-Contra rubrikát emelném ki, hiszen sok olyan helyzet van, amikor a diákoktól elvárják, hogy rendelkezzenek a kulturált vitázás képességével. Ezt bizony tanulni kell. Úgy az ilyenkor használatos nyelvi fordulatokat, mint magának az érvrendszernek a felépítését is. Az itt szereplő viták nem csak modellként szolgálnak, de arra is felhívják a figyelmet, hogy az éremnek tényleg mindig két oldala van, és a másik vitázó félnek is lehetnek jó gondolatai, még akkor is,

[5] http://www.schekker.de Letöltés: 2015. június 14.

ha más az álláspontunk. Meg kell tanulniuk a diákoknak, hogy a más és a helytelen nem azonos jelentésű fogalmak.

115. ábra
Schekker magazin nyitóoldal

A yaez e-folyóirat[6] (116. ábra) szintén a gimnáziumi korosztály számára ajánlott. Az előzőekben ismertetett termékekkel szemben az az előnye, hogy ha a papír változat mellett döntünk, akkor a tanári oldalon akár egy teljes csoport számára is rendelhetünk ingyenes példányokat. A témakínálata igen változatos, olvashatunk az iskoláról, a szabadidőről, a mindennapokat érintő kérdésekről, történésekről, és vannak nyereményjátékok is.

[6] http://www.yaez.de/ Letöltés: 2015. június 14.

116. ábra
yaez nyitólap

Az online lehetőségek közül a vitamin de Journal für junge Deutschlerner[7] talán az oktatásban az egyik legjobban hasznosítható folyóirat (117. ábra). Saját tapasztalatomból mondom, hogy olyanok is haszonnal forgathatják, akik egy ideje már nem vallják magukat fiatalnak. Sajnos a legújabb számok nem ingyenesek, csak megrendelhetőek, de a régebbieket az archívumban megtalálhatjuk és ezeket már költségek nélkül is elérhetjük. Ami lényeges kiegészítés az előbbiekhez képest, hogy a szövegekhez hangfájlok is tartoznak. Ez a szövegek sokoldalú felhasználását teszi lehetővé.

[7] http://www.vitamin.de Letöltés: 2015. június 14.

117. ábra:
Vitamin.de Magazin für junge Deutschlerner

Egy kiválasztott téma megjelenése a következő (118. ábra): A teljes szöveg és a feldolgozáshoz készült feladat PDF formátumban letölthető, majd MP3 formátumban a hanganyag is meghallgatható. Innen már csak a kreativitásunkon múlik, hogy mit és mire használunk fel belőle. Komoly előnye, hogy egyszerre autentikus, érdekes és a diákoknak szóló hallás utáni szövegeket nem könnyű találni.

118. ábra
Vitamin.de témák felépítése

Felhasznált irodalom

[88] Ortner, Johann: *DaF DaZ Sprachdidaktik-Materialien*. http://www.jo-ortner.at/DaF.php Letöltés: 2015. június 13.

25. FEJEZET

Nyelvi készségek a digitális korban: szövegalkotás (25. óra)

GOMBOS Eszter

A kommunikációs készség, a nyelvhasználat egyik fontos területe az íráskészség fejlesztése és a szövegalkotás „művészete". Attól függően, hogy milyen korú és anyanyelvi felkészültségű tanulókkal dolgozunk együtt, változnak a feladataink. Lényeges elem, hogy tanulók ráérezzenek arra, mi a különbség a mondatok halmaza és a szöveg között. Rendelkezzenek azokkal a nyelvi eszközökkel és stratégiákkal, melyek segítenek nekik abban, hogy logikus egésszé álljon össze a mondanivalójuk.

Idegennyelvi szövegek esetében törekedni kell a nyelvhelyességre, de elsődleges szempont az érthetőség. A stílus fogalma is átértelmeződik a nyelvi magabiztosság növekedésével. Az eredményességhez elengedhetetlen megteremteni a bizalmi légkört, hogy a tanuló merjen hibázni, mert nem a hibái számítanak, hanem az, hogy milyen szinten tud kommunikálni.

25.1. Feladat 1

Az alábbi feladatot kb. 250 tanítási óra után tanulók a tanévvégi órák egyikén készítették el. Ebben az időszakban már nehéz olyan feladatot adni, amelyben mindenki aktívan részt vesz. A megoldásra két tanítási óra állt rendelkezésre, és a második óra végére kellett eredményt produkálni egy 250 szavas fogalmazás formájában.

25.1.1. A feladat leírása

A csoport tagjai párokban dolgoznak, ez lehetővé teszi, hogy segítsenek egymásnak, valamint azt is, hogy a tanár számára is átlátható legyen, hogy mindenki dolgozik-e.

A feladat, hogy egy képzeletbeli képet kell a pároknak szavakkal leírniuk.

Legyen az első kérdés, hogy mit látunk a képen? (Was ist auf dem Foto zu sehen?)

Inputként több lehetőséget is választhatunk. Vagy egy képrészletet látnak a tanulók és ehhez kell asszociációkat gyűjteniük, vagy a csoport tagjai véletlenszűen felsorolnak öt vagy hat kifejezést, amihez további gondolatokat kell gyűjteni. Egy pillanatképet kell körülírni, amihez a tanár megadhatja a helymeghatározáshoz szükséges kifejezéseket. (Bár ezeket korábban a helyhatározók tanításánál már alkalmazták a diákok.)

A második lépésben arról kell elgondolkodniuk a pároknak, hogyan is néznek ki a képen szereplő személyek, milyenek a tárgyak. (Wie sind die Personen und die Gegenstände?) Ennél lépésnél lehetőleg minél több tulajdonságot kell összegyűjteni.

A képet be kell ágyazni egy történtbe. Mi történt előtte, utána, mit csinálnak az egyes személyek? (Was passiert?) Mivel egy összefüggő történet elbeszéléséről van szó, ezért lehetőség szerint használjuk a Präteritumot.

Az egyes részfeladatok befejeztével a diákok felolvasnak néhány megoldást. Mivel a tanár folyamatosan járkál, ezért ki tudja választani azokat a megoldásokat, amelyek a többiek segítségére lehetnek. Így a munkát is lehet szinkronizálni, mert közel minden párnak azonos tempóban kell haladni.

Miután a legfontosabb kérdésekhez, mint a wer?, was?, was macht?, wo?, wie? a diákok már összeszedték a gondolataikat, kérjük meg őket, hogy írják meg párban a történetet. Erre egy tanóra áll a rendelkezésükre. A bemutatott szöveg 250 tanóra után készült, eredeti, javítatlan változat.

A bemutatott példa annyiban eltér az kapott utasítástól, hogy a diákok nem a megfelelő múlt időt használták. Bár az elején elképzelhetetlennek tartották, a kész szöveg 283 szóból áll.

Gestern habe ich die Bücher in dem Wohnzimmer gepackt. Ein Foto ist vom Regal gefallen. Ich habe das Foto ansehen. Auf dem Foto habe ich meine Mutter und unsere Haustieren gesehen. Sie haben unter einem Baum in den Park gestanden. Meine Mutter hat blaue Jeans, ein rotes T-Shirt und Socken und Sandalen getragen. Ich habe gedacht, dass sie altmodisch aussehen. Mutti hat zwischen meinem schwarzen Hund und, meiner weißer Katze gestanden. Der Baum war hoch und grün. Hunter ihnen habe ich viele Menschen gesehen. Die Sonne ist geschienen, es war Sommer. Ein großer Zweig war über ihnen. Es zerbrach und ist hinuntergefallen.

Mein Vater ist ins Zimmer gekommen.

– Ich habe dieses Foto gemacht. Es war eine witzige Story – hat er gesagt.

– Was ist passiert? – habe ich gefragen.

– Es passierte in 1996. Ich und deine Mutter gingen in den Park in der Stadt mit dem Hund und der Katze. Wir hatten einen schönen Tag dort, denn das Wetter war sehr warm, zirka 28 Grades. Wir spazierten so viel und aßen Eis.

– Aber was ist passiert? – habe ich nochmal gefragen.

– Es war ein witziger Unfall. Deine Mutter sagte mir, dass ich ein Foto mit den Haustieren machen soll. Sie standen unter einem großen Baum. Dieser Baum war spezifisch, denn wir trafen dort zuerst. Aber der Baum hatte einen großen Zweig. Ich sahe das nicht. Plötzlich zerbracht es, fiel auf ihnen hinunter.

– Mein Gott!

– Aber alle waren gesund. Die Tieren waren ein bisschen aufgeschreckt, aber alles war OK. Wir lachen heute auf die Story.

Dann mein Vater hat mir die Bücher packen geholfen und viele andere Storys erzählen. Sie haben uns Spaß gemacht. Wir haben einen schönen Tag gehabt.

25.2. Feladat 2

A másik ötlet abból indul ki, hogy minél változatosabbak az inputok, annál kreatívabb szöveghez jutunk. A tanulók fantáziája igen élénk, és ha rájönnek, hogyan képesek a saját nyelvi szintjükön kifejezni magukat, akkor érdekes megoldásokkal lepnek meg minket, tanárokat is.

A tanulók kapnak egy kis papírlapot, melyre egy mondatot kell írniuk. ezek elkészülte utána a lapokat a tanár összegyűjti és megkeveri. Két- vagy háromfős csoportokban a tanulók annyi mondatot kapnak, amennyi az adott csoport létszáma. A tanulóknak egy olyan összefüggő szöveget kell írniuk, amelyben minden mondat változatlan formában szerepel. Itt nem a terjedelem a lényeg, hanem az, hogy a kontextusba jól beágyazzák az egymástól jelentésben eltérő mondatokat. A feladat végeztével a megoldásokat felolvassák.

26. FEJEZET

Nyelvi készségek a digitális korban: beszéd (26. óra)

GOMBOS Eszter

A KAPOPO[1] egy olyan internetes felület (119. ábra), ahol a program az adatbázisában tárolt prezentációkat kínálja fel véletlenszerűen generálva a játékosok számára, akiknek az a feladatuk, hogy a megjelent diák alapján tartsanak „előadást" a többieknek a kapott témában. Hogy minél változatosabb legyen a kínálat, ezért a felhasználók maguk is tölthetnek fel bemutatókat. Az első képen a kezdőoldal látható, ahol választani lehet kezdő és haladó szint között. De vigyázat, a prezentációk anyanyelvű felhasználók számára készültek, ezért csak haladó csoportokban használhatóak ebben a formában! (120. ábra, 121. ábra)

119. ábra
Kapopo szövegkaraoké

[1] http://www.kapopo.de/spielen.html Letöltés: 2015. június 14.

120. ábra
Kapopo mintafeladat 1 kezdőoldal

121. ábra
Kapopo diakép

De mi tart vissza minket attól, hogy magunk is készítsünk ilyen bemutatókat a tanulóink számára, az ő nyelvi szintjükre tekintettel. Legfeljebb az idő! Ezért ha csoportversenyt rendezünk, akkor feladatként ad-

hatjuk a csoportok számára, hogy készítsék el a riválisok feladatát. Ebben a helyzetben bizonyára nagyon kreatívak lesznek! Mielőtt a másik csoport megkapja a feladatot nincs más dolgunk, mint ellenőrizni, hogy használható eredményre jutottunk-e.

Phase	**Inhalt**	**Sozial- / Aktionsform**	**Medien / Dateien**
Einführung	Vorstellung einer Beispielpräsentation (falls vorhanden)	Lehrerdemonstration	Beamer, Beispielpräsentation (falls vorhanden)
Erarbeitung 1	Themenfelder besprechen, Umfang und Form der PPT	Unterrichtsgang	Stifte und Notizblätter, Rechner
Gruppenbildung	Teamfindung und Planung	Teamsitzung mit Schülergruppe, bei älteren auch ohne Lehrerhilfe	Stifte und Notizblätter
Austausch	Gespräch über ausgewählte Motive, Einigung auf die Motive	Teamsitzung mit Schülergruppe	Stifte und Notizblätter
Erarbeitung 2	Die Präsentation fertigstellen (auf inhaltliche und sprachliche Korrektheit achten)	Teamarbeit	Computer mit PPProgramm
Einsatz des Materials	Von den Schülergruppen wird das Karakoke durchgeführt.	Gruppenarbeit mit Unterrichtsgang	Rechner und PPP

9. táblázat
Verlaufsplan

27. FEJEZET

Nyelvi készségek a digitális korban: írás (27. óra)

GOMBOS Eszter

A készségek közül az írás maradt még hátra, a digitális kor írástudása. Tóth Beáta „A digitális kompetencia fejlesztése a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia tükrében" címmel tartott előadást a Jól-lét az információs társadalomban rendezett konferencia keretében [89], ahol elhangzott, hogy a digitális írástudás 1%-os növekedése a GDP 0,123%-os növekedését eredményezi. Nem véletlenül lett tehát kiemelt fejlesztési terület.

A digitális korban nem is olyan egyszerű meghatározni, hogy mit is jelent a fogalom. Egy rögtönzött internetes böngészésből az derült ki, hogy árnyalatnyi, de akár lényegi eltérések is lehetnek a között, ki mit ért ezen a fogalmon.

„Tekinthetjük az információs műveltséget kulturális eszköztudásnak is, amelynek lényege az önálló tanulás eszközeinek ismerete és használata. Innen pedig csak egy lépés a műveltség szó használata. Korunk írástudásának hatóköre ugyanis kiszélesedett. Egyaránt kötődik a technológiákhoz és a kultúrához. Képes arra, hogy alakítson bennünket és formálja a világot. Művelttévállni és annak maradni hosszú távú elkötelezettséget jelent [89]. Az információs társadalom magával hozta az információs és kommunikációs kompetenciák beemelését a műveltség alapelemei közé. A műveltség másik két fontos eleme az idegen nyelvek ismerete és a szaktudás. A műveltség „klasszikus" elemei közül is valamennyi beletartozik a műveltség fogalmába [90].

Az e-volution közösségi hírháttér oldaláról származik a következő idézet:

„Egy felmérés bebizonyította, hogy attól, hogy tudjuk nyomkodni a mobilt még hatalmasak a hiányok a digitális írástudás területén.

Téves az az elképzelés, hogy ma már minden gyerek ért a számítógépekhez, mobilokhoz. Bizonyos szinten valóban igaz, de a biztonságról legtöbbször fogalmuk sincs, s ez jelentős gondokat okozhat.

Az informatika, a digitális írástudás nem veleszületett adottság, hanem olyan képesség, amit meg kell szerezni, meg kell tanulni, hiszen senki

nem születik úgy, hogy tudja használni egy táblázatkezelő vagy egy szövegszerkesztő programot. Mégis, tartja magát a digitális bennszülöttekről alkotott téves elképzelés.

A British Computer Society által készített felmérés szerint a munkaadók csupán 52 százaléka vélekedik úgy, hogy munkatársai megfelelő digitális készségekkel rendelkeznek. Németországban és Ausztriában végzett kutatások pedig azt mutatják, hogy bár sokan tartják magukat felkészült digitális írástudónak, a tesztek során kiderül, hogy sokan közülük alapvető műveletek elvégzésére sem képesek.

Érdemes tudatosítani, az, hogy valaki képes kezelni az okostelefont és a közösségi oldalakon beszélget a barátaival, az még közel sem jelenti, hogy digitális írástudó az illető. Gond az is, hogy a „digitális írástudás" mint fogalom nincs definiálva, gyakorlatilag bármi érthető alatta.

Egy olasz egyetemen végzett felmérés szerint az egyetemisták 42 százaléka nincs tisztában a free Wi-Fi veszélyeivel, 40 százalékuk nem védi pin-kóddal a telefonját, és 50 százalékuk minden ellenőrzés nélkül bármit letölt a gépére.

Az International Computer and Information Literacy Study (ICILS) 60 ezer fiatal körében elvégzett felmérése szerint a megkérdezettek 17 százaléka a legalapvetőbb elvárásoknak sem felel meg, és csupán 2 százalék rendelkezik a tudatos eszközhasználathoz szükséges magas fokú tudással.

A tanulmány végkövetkeztetése, hogy meglehetősen káros, ha azt gondoljuk, hogy a fiatalok tanulás nélkül is képesek lesznek az eszközök és programok használatára. A Digitális írástudás oktatása, készség szintű fejlesztése rendkívül fontos feladata az oktatási rendszereknek. Ezen kurzusok hiányában digitálisan félművelt, vagy ennél is gyengébb képességekkel rendelkező generáció nőhet fel, egy sablonos tévképzet miatt [91].

Amikor digitális írástudásról beszélünk akkor többnyire a másodjára ismertetett cikkben megjelenő megközelítés értelmében szoktuk használni.

Az oktatás területére átevezve a fogalom hallatán elsők között az esélyegyenlőség kérdése vetődik fel. Bármilyen digitális eszközről van szó, lényegi kérdés, hogy az adott diáknak milyen a hozzáférése a különböző eszközökhöz. Van-e otthon számítógépe, okos telefonja? Vagy van-e otthon áram? A két kérdés mindegyike a feltételekre kérdez rá, mégis mekkora a különbség közöttük! Hazai viszonyok között igen lényeges eltérések mutatkoznak aközött, hogy kinek milyen mértékben biztosítot-

tak a feltételek, és van olyan eset, ahol csak az iskolai környezetben tudják a diákok használni a számítógépet, vagy az internetet.

A kérdés, hogyan kívánjuk áthidalni a különbségeket, fölöttébb jogos és időszerű. Az sem szolgálhat vigasztalásul, hogy a felmérések tükrében, más országokban sem jobb a helyzet, hiszen azon, hogy ki milyen módon tud lépést tartani, a jövőbeli lehetőségei múlnak. De ne felejtsük el, hogy éppen ez az a terület, ahol nem árt a nagyobb óvatosság, mielőtt következtetéseket vonunk le az oktatás színvonaláról, mert az iskola önmagában nem tehető felelőssé a helyzetért, komolyan felmerülnek további okok, például a szociális háttér befolyásoló hatása.

A bevezetőnek szánt fogalom magyarázat után térjünk vissza némettanítás keretei közé.

Ha digitálisan előállított szöveget adnak be a diákjaink, akkor tanárként érdemes kihasználni azokat a lehetőségeket, melyek azzal kecsegtetnek, hogy megoldják helyettünk a helyesírás ellenőrzést. Nézzük meg, hogy valóban rábízhatjuk-e magunkat a számítógépes programokra.

Vegyük a következő ellenőrizendő szöveget és nézzük meg, hogyan javítják a különböző német nyelvű helyesírás ellenőrző programok.

Ich heisse Johan. Mein Familie wohnen in Halmajugra. Unsere hündin ist shon sieben Jahren alt.

A cannoonet[1] oldalon (122. ábra) a listából a *Prüfer* opciót választva kínálja fel a program a szöveg ellenőrzésének a lehetőségét.

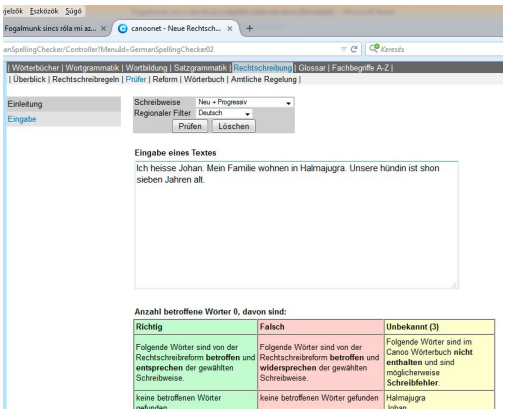

122. ábra

canoonet helyesírásellenőrző program

[1] http://www.canoo.net/services/GermanSpelling/ueberblick/index.html?lang=de

A bemutatott oldalon az *Eingabe* választása után az írásmódot (Schreibweise) és az országot (Regionaler Filter) választhatjuk ki. A szövegmezőbe beillesztjük a vizsgálandó szöveget[2].

A bemásolt szövegből három szót listázott ki ismeretlenként, egyébként a helyes és a helytelen szavaknál azt írja ki, hogy nem talált a keresésnek megfelelő szót.

Ennél jobb eredményre vezet, ha az rsp24 oldallal próbálkozunk (123. ábra, a kitakart felület a reklám helye a képen).

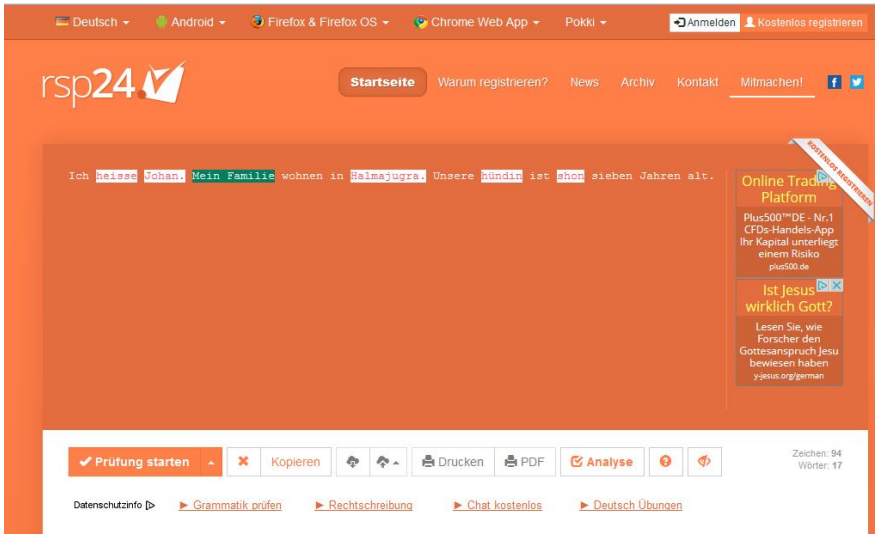

123. ábra
rsp24 helyesírásellenőrző program

Az rsp24 működése igen egyszerű, hasonlít az elsőhöz. Csak ki kell törölni a mintaszöveget és beilleszteni helyette a mienket és *Prüfung starten* választásával a program a helyesírási hibákat fehérrel a nyelvtani hibákat zölddel jelöli ki. Eszerint a „mein Familie" nyelvtanilg hibás, míg a „heisse, Johan, Halmajugra, hündin, shon" szavakban helyesírási hiba van, vagy nem található a német helyesírási szótárban.

A harmadikként bemutatásra kerülő Duden online szótár egyik szolgáltatása (a szótáraknál már volt róla szó), hogy 800 karakterig ingyenesen átnézi a szövegünket. Az eredmény megegyezik azzal, amit az előző

[2] http://www.canoo.net/services/GermanSpellingChecker/Controller?MenuId=GermanSpellingChecker02

helyesírást ellenőrző program esetében kaptunk és a hibák jelöléséhez használt színkódok is azonosak (124. ábra).

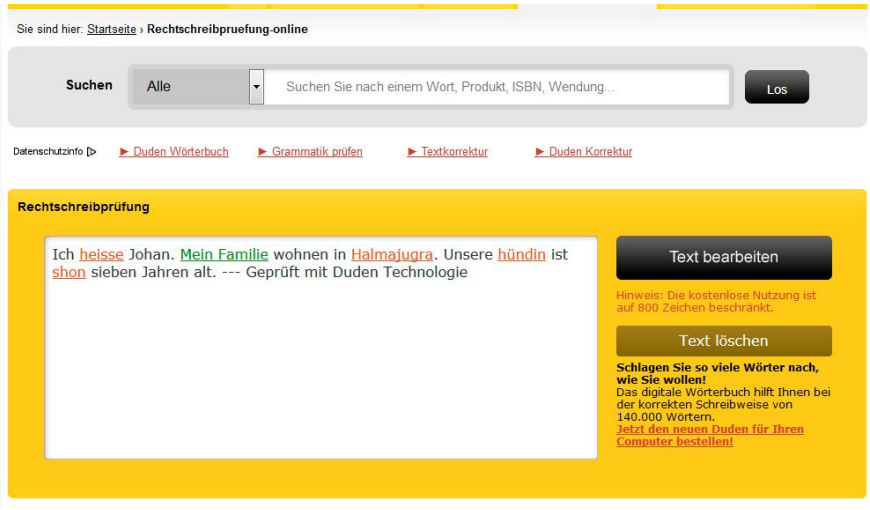

124. ábra
Duden helyesírás-ellenőrző program

A mindennapi gyakorlatban természetesen még a Google szolgáltatását is használhatjuk, de a Microsoft Wordben is beállíthatjuk a megfelelő nyelvet, amelynek alapján leellenőrzi a szövegeinket, és a legtöbb hibánkat megmutatja. A működése nem tökéletes, de a hétköznapokban a többségünk nagy hasznát veszi, mert nem vagyunk profi gépírók és a szövegek begépelésekor gyakran követünk el elgépeléseket.

A témán belül egy másik kérdés, hogy milyen anyagokat használhatunk fel a helyesírás gyakoroltatására. A Lorenz Derungs [92] deutschals-fremdsprache névre[3] keresztelt tananyaggyűjteménye igen sokoldalú lehetőséget kínál a gyakoroltatásra. Impozáns a kínálat, de mint az gyakran előfordul, a szövegek nyelvi szintje messze meghaladja a kezdő nyelvtanulókét, és mire ide már eljutnak a nyelvtanulók, addigra a német helyesírás már nem okoz problémát. (A szövegeket és a hozzájuk kapcsolódó feladatokat más típusú felhasználásra tudom ajánlani.)

[3] http://www.deutschalsfremdsprache.ch/index.php?actualid=5057&which_set=105

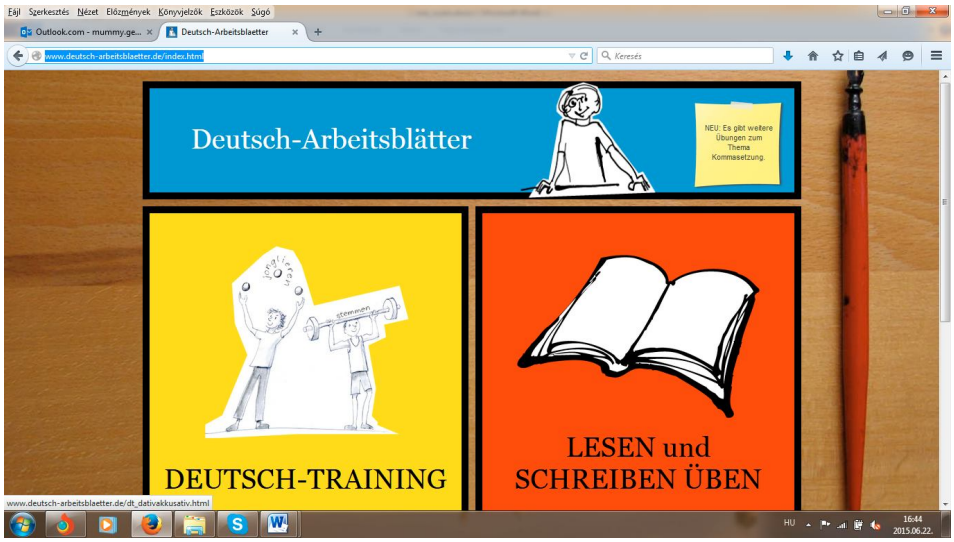

125. ábra

Deutsch-Arbeitsblätter, -Training és Lesen und Schreiben nyitóoldala[4]

A Deutsch-Arbeitsblätter (125. ábra) általános iskolai tanárok számára készített, a németet anyanyelvként tanuló diákok számára készült. Mégis jól alkalmazható a németet idegennyelvként tanulók oktatásában is. Egyszerű szavakon, mondatokon vehetjük végig a helyesírás szempontjából problémás helyzeteket. A megértést letisztult ábrák segítik, mintegy magyarázva a szavak értelmét, éppen ez a tulajdonsága teszi alkalmassá, hogy mi is felhasználjuk az óráinkon. (Ha fel is olvastatjuk a szavakat, mondatokat, akkor egyben a kiejtés fejlesztésére is felhasználható.)

A megoldás közben a szavak tanulásánál egyszerre jelenik meg a szó írásképe és a képi ábrázolás. A picture superiority effect, vagyis, hogy ha az új szavak listában képpel együtt szerepelnek, akkor a képeket hamarabb megjegyezzük, mint a szavakat.

A feladatot a helyesírás gyakorlására szánták, de a nyelvtanításban pl. szótározásra is jól használható, az a feladat, ahol szótagok keverednek, és ezekből kell összerakni a képekhez illő szavakat kell.

A Deutsch-Training választásával kezdő nyelvtanulóinknak találhatunk feladatokat. A feladattípusok változatosak, de közös a feladatlapokban,

[4] http://www.deutsch-arbeitsblaetter.de/index.html

hogy egyszerű szavakat és mondatszerkezeteket használ, és ezeken gyakoroltat különböző nyelvtani jelenségeket. Azt, hogy pontosan mit, mindig a lap tetején találjuk. Az itt bemutatott példaoldalon éppen a részes esettel kell kiegészíteni a mondatokat (126. ábra).

Mit **wem** ? Mit **meinem** Onkel
Bei **wem** ? Bei **meinem** Großvater

Schnuffi

In de__ Ferien bin ich gerne bei mei_____ Opa.
Er hat ei_____ Hund, mit de___ wir jed____ Tag in d____ Park gehen.
Im hinteren Teil des Parks gibt es ei___ Hundewiese.
Dort darf man sei_____ Hund frei herumlaufen lassen.

Schnuffis Lieblingssport ist Apportieren.
Mein Opa sucht sich ei____ großen Stock. Dann sieht Schnuffi schon ganz aufgeregt zu ih___ hoch und wartet ungeduldig, dass er d____ Stock wegwirft.
Meistens schleudert Opa d____ Stock so, dass er rotiert und dabei sehr weit fliegt.
Sobald der Stock abgeworfen ist, sprintet Schnuffi so schnell los, dass seine Schlappohren nach hinten fliegen.

Er schnappt d____ Stock mit d____ Zähnen und bringt ih___ so zu sei_____ Herrchen zurück.
Ich schaffe es auch schon, ei____ Stock ziemlich weit zu werfen, aber nach 30 Sekunden ist Schnuffi wieder damit zurück und will, dass wir weitermachen.

Mein Opa und ich gehen jed____ Tag und bei jed____ Wetter mit unse_____ Hund in den Park.
In d___ Ferien bei mei_____ Opa und mein___ Oma habe ich noch nie Langeweile gehabt.

126. ábra

Mintafeladat a deutsch-arbeitsblaetter.de[5] feladatgyűjteményből

[5] http://www.deutsch-arbeitsblaetter.de/pdf/dativakkusativ/Schnuffi.pdf. Letöltés: 2015. június 23.

Nincs abban semmi különös, hogy képi inputokat is találhatunk (127. ábra)[6]. De érdemes szemügyre venni ezeket a képeket! Különös látás- és ábrázolásmódjuk miatt felkeltik a tanulók érdeklődését ezért nagyon sokféle asszociáció köthető hozzájuk, így kiválóan alkalmasak az íráskészség fejlesztésére.

127. ábra
Képi input[7]

A hallás utáni értés és az írás összekapcsolására jó példa a GRIPS Deutsch 13 Hördiktate[8] (128. ábra). Öt szöveget hallhatunk, és közben írnunk kell, amit hallunk. Amikor elkészültünk az oldalon a videók alatt megtaláljuk a transzkripciókat, ami alapján ellenőrizni lehet a munkánkat. A tanulók akár otthoni munkában is meghallgathatják a szövegeket és saját maguk ellenőrizhetik le, hogy helyesen oldották-e meg a feladatot. Ha órán kerül minderre sor, akkor a megoldást ki lehet vetíteni, és nem kell minden diáknak a kezébe adni a megoldást.

[6] http://www.deutsch-arbeitsblaetter.de/dt_bildvorlagen.html Letöltés: 2015. június 23.
[7] http://www.deutsch-arbeitsblaetter.de/dt_bildvorlagen.html
[8] http://www.br.de/grips/faecher/grips-deutsch/13-diktattraining-hoerverstaendnis100.html

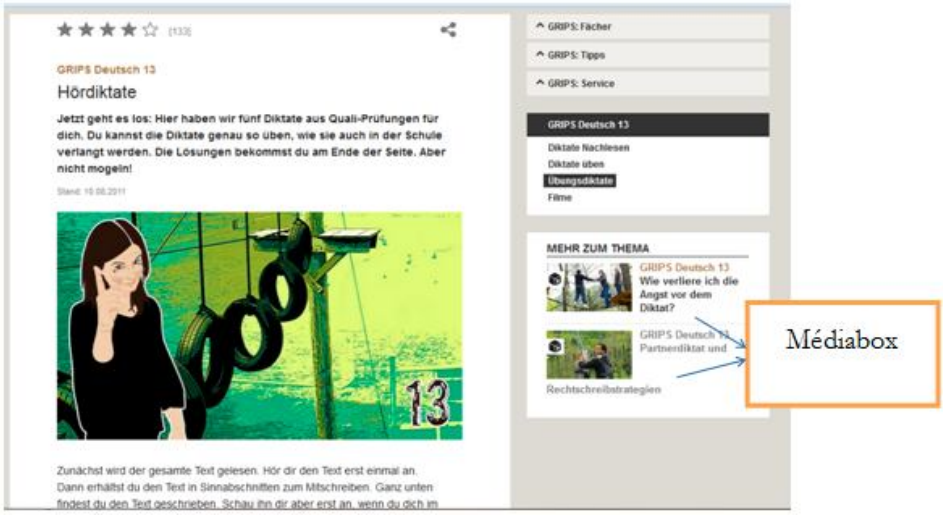

128. ábra
Hördiktate

A jobb oldalon elhelyezett médiaboxokban további szövegeket hallgathatunk meg. (Mérlegelhetjük, hogy esetleg más típusú feladatok készítésével a hallás utáni értés gyakoroltatására is hasznosak lehetnek a didaktizált szövegek.) A tanárokat segíti a kézikönyv, amely módszertani ötleteket ad a megvalósításhoz. Az eredetileg a németországi Hauptschulabschlusshoz készült anyag haladó szintű középiskolás csoportokban megfelelő.

27.1. A multimodális műveltség

„Egyre több kutató és pedagógus használja a vizuális írástudás, a médiaműveltség, a kritikai írástudás, az információs műveltség és a technológiai írástudás kifejezéseket, hogy az írástudás és a műveltség fogalmát kibővítse, így téve lehetővé, hogy a vizuális, az elektronikus és digitális kifejezési formák és kommunikáció is a vizsgálat és az elemezés tárgya lehessen. Számos terület kutatói más és más szemüvegen keresztül vizsgálódnak. Érintve vannak az irodalomelmélet, a kulturális ismeretek, a történettudomány, a pszichológia, a könyvtár- és információtudomány, az orvostudomány és az egészségügy, a nyelvészet, a retorika, a kommunikáció- és médiatudomány képviselői (Hobbs, 2006b).

A multimodális műveltség körébe soroljuk a médiaműveltséget, és ide tartozik az információs műveltség is. Része a *vizuális írástudás*, amely annak képessége, hogy elemezni, létrehozni és használni tudjunk állóképeket és videót, különböző technológiákat és médiumokat alkalmazva. A vizuális írástudás lehetővé teszi a kritikai gondolkodást, a kommunikációt, a döntéshozatalt és a megértést. A szintén a multimodális műveltség ernyője alá tartozó *multikulturális írástudás* annak a képessége, hogy tudatosodjon bennünk, össze tudjuk hasonlítani, szembe tudjuk állítani és méltányolni tudjuk az egyes kultúrákon belül és azok között a kulturális viselkedés, a meggyőződések és értékek közös vonásait és különbségeit. Maga a multimodális műveltség a kommunikáció különböző módjainak szintézise. Ez a kommunikáció azt eredményezheti, hogy a különálló eljárások olyan formákká alakulnak, amelyek új vagy többszörös jelentéseket eredményeznek. A multimodális objektumok számos eszköz használatát és készség alkalmazását követelhetik meg, és gyakran egyaránt tükröznek egyéni és kollektív erőfeszítést." [90].

A multimodalitás, akár használjuk a kifejezést, akár nem, a mai fiatal generációk életében már jelen van, és befolyásolja a tanulási szokásaikat, a viselkedésüket. Az egyszerre több érzékszerv által befogadott információk feldolgozásának megismerése, ezek beépítése a tanításba a jelen és a jövő tanárainak a kihívása.

A „kihívást" mutatja be a következő ábra (129. ábra), mely az emlékezet és a médiák által támogatott tanulás kognitív-affektív elméletét mutatja be multimédiás input esetében [93].

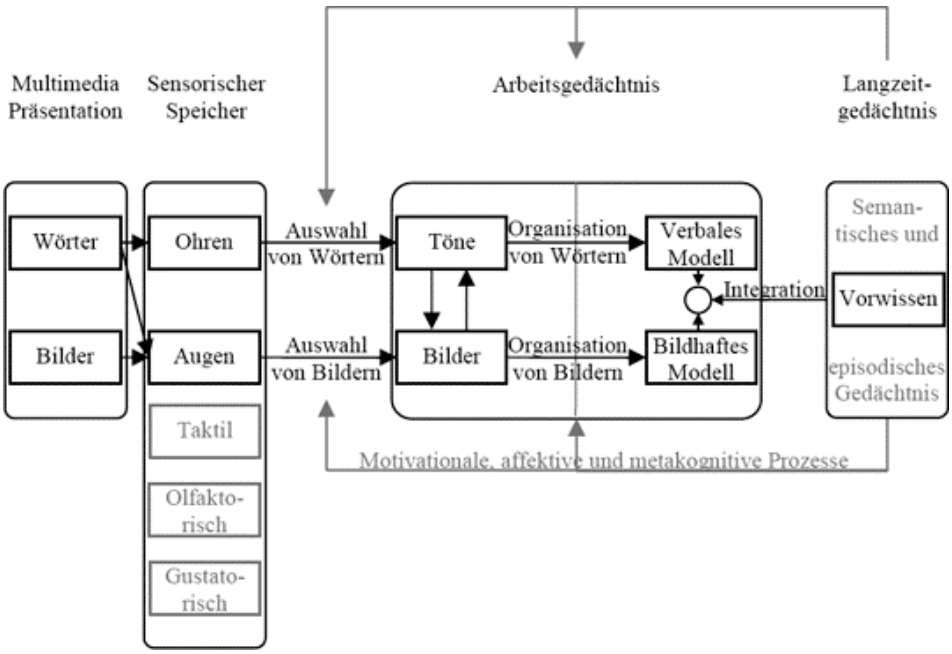

129. ábra
Moreno és Mayer modell alapján (2007)[9]

Reméljük az együttgondolkodás segített abban, hogy a tanulóink megváltozott és folyamatosan változó világához hasonlóan, folyamatosan megújuljunk, és kreatív ötletekkel szálljunk be a XXI. század információs technológiai örvényébe. Nem csak sodródva, hanem alakítva is azt.

Felhasznált irodalom

[89] Tóth Beáta (2014): *A digitális kompetencia fejlesztése a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia tükrében*. In.: A digitális megosztottság komparatív analízise Agrárkönyvtári Hírvilág, XXI/4. http://www.omgk.hu/AH2014/4/digitalis-irastudas-pte-workshop.htm Letöltés: 2015.06.22.

[90] Koltay, Tibor (2009): *Médiaműveltség, média-írástudás, digitális írástudás.* Médiakutató.

[9] http://www.elearning-psychologie.de/catlm.html Letöltés: 2015. június 23.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2009_04_tel/08_mediamuveltseg_digitalis_irastudas. Letöltés ideje: 2015.06.22.
[91] *e-volution* (2015): http://www.digitalhungary.hu/e-volution/Fogalmunk-sincs-rola-mi-az-a-digitalis-irastudas/1748/ Letöltés ideje: 2015.06.22.
[92] Derungs, Lorenz: *1200 Arbeitsblätter*. http://www.mittelschulvorbereitung.ch/index.php?actualid=19&which_set=2. Letöltés: 2015.06.13.
[93] Rey, Günter Daniel (2009): *E-Learning, Theorien, Gestaltungempfehlungen und Forschung*. http://www.elearning-psychologie.de/multimodalitaet.html. Letöltés: 2015.06.23.

28. FEJEZET

Nyelvi készségek a digitális korban: szövegértés (28. óra)

GOMBOS Eszter

Ebben a fejezetben a Deutsche Welle oldalán[1] kalandozunk, különböző olyan lehetőségek után kutatva, melyeket a saját nyelvoktatási gyakorlatunkban is felhasználhatunk. Elsősorban a középiskolás korosztály számára találunk itt hasznos forrásokat. A DW nyelvoktatást segítő oldalán (Deutsch lernen) a kezdő lapon a napi aktualitásoktól függően a következő képet találjuk. (Jelen oldal 2015. május 27-én volt látható.) (130. ábra)

Az 130. ábra számozott részei a következő lehetőségeket kínálják:

Napi hírek normál és lassított tempóban MP3 formátumban. A választott hírre kattintva meghallgathatjuk a szöveget és lehetőségünk nyílik a letöltésre is. Ennek akkor van jelentősége, ha valamilyen feladatot készítünk a szöveghez, és nem az aktuális napon hallgatjuk meg. Bár az archívumban később is visszakereshető a szöveg, de lementve egyszerűbben megtalálhatjuk.

Nagyban megkönnyíti a navigálást, hogy a jobb oldalon választhatunk a tanulóink nyelvi színvonalának megfelelően a felkínált nyelvi szintek közül. A szintek megállapításakor az összeállítók a KER szempontrendszerét igyekezetek figyelembe venni.

Komoly segítséget jelent, hogy a szövegek mellett is mindig ott találjuk az utalást, hogy milyen nyelvi szinten ajánlott a szöveg.

[1] http://www.dw.de/deutsch-lerner/. Letöltés: 2015. május 27.

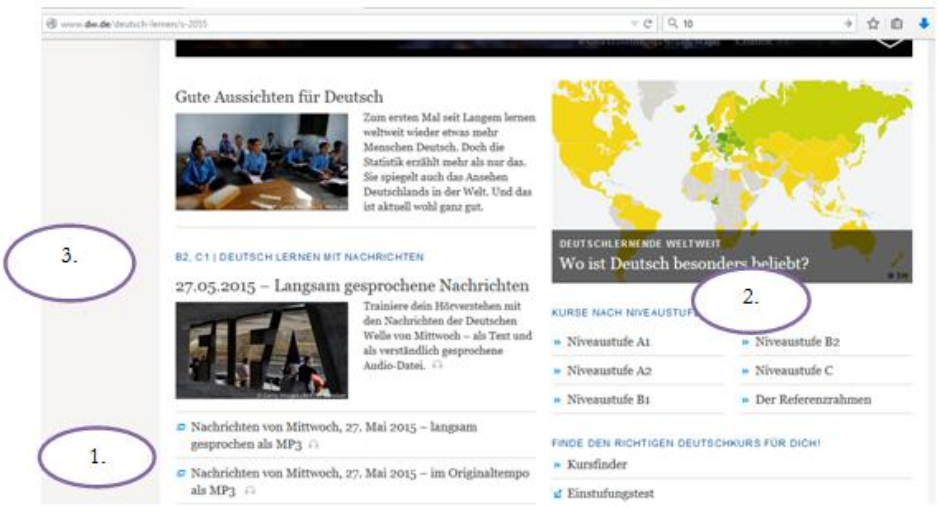

130. ábra
DW deutsch-lernen nyitóoldal

Azonos napon célzottan tanároknak nyújtott segítség után kutatva a DW deutsch-unterrichten lapon böngészhetünk (131. ábra: DW deutsch-unterrichten).

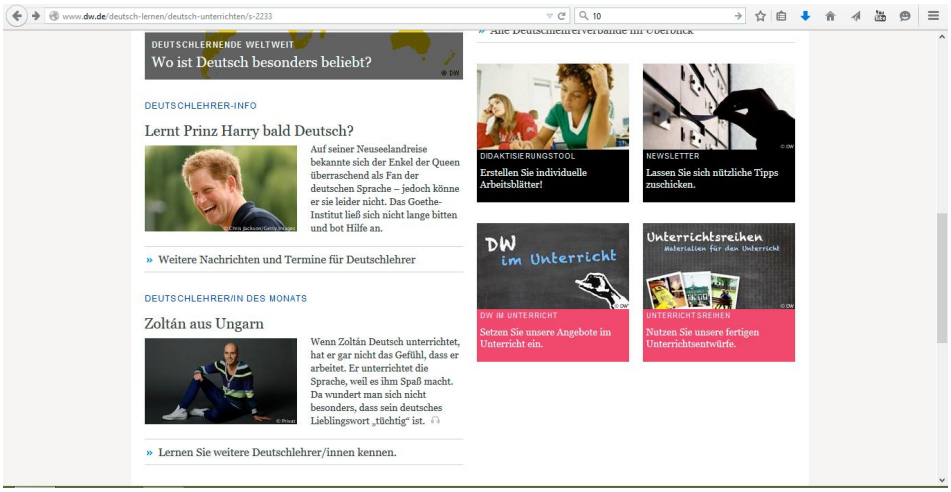

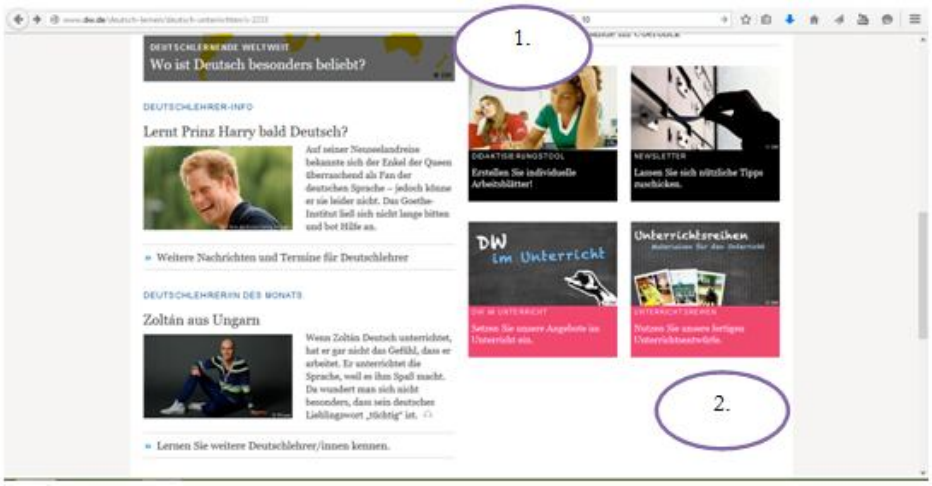

131. ábra
DW deutsch-unterrichten

Elsőként a tanárok számára jól hasznosítható feladatszerkesztő oldalra juthatunk el (132. ábra) az oldalon elhelyezett link segítségével. A feladatszerkesztők használatáról már egy másik fejezetben volt szó.

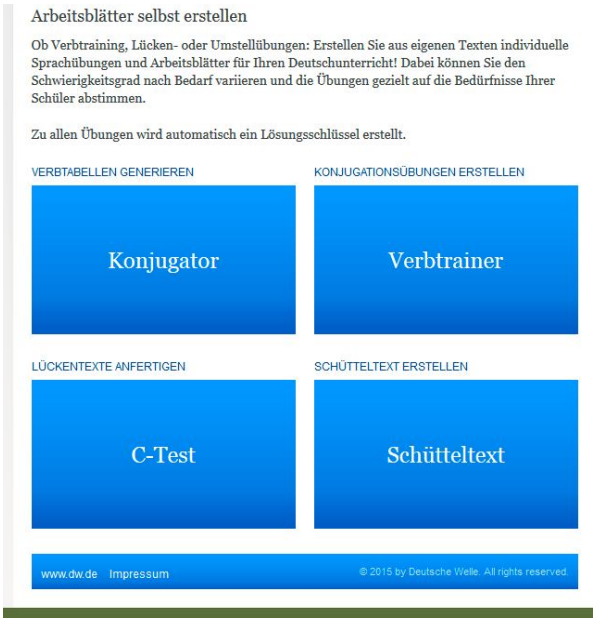

132. ábra
lingofox DW feladatgenerator

A http://www.dw.de/deutsch-lernen/alltagsdeutsch/s-9214[2] oldalon aktuális és archív szövegeket is találhatunk a legkülönbözőbb témákban (133. ábra). Ezek közül böngészhetünk, hogy megfelelő témájú és szintű feladatot adhassunk a tanulóknak. A választott szöveg alatt megjelenik a transzkripció is, ami a feladatok szerkesztését nagyban megkönnyíti (134. ábra). Például az előző oldalon található feladatgenerátorral egyszerűen készíthetünk hiányos szöveget (132. ábra). Ebben segítségünkre vannak a szövegkiemelések, amelyek a szövegértés szempontjából fontos kifejezéseket mutatják. Ha további feladatot is tervezünk, akkor a kiemelések felhasználásával akár szóban, akár írásban rekonstruáltathatjuk az eredeti tartalmat.

133. ábra
DW szövegek, kínálati oldal

[2] Letöltés: 2015. június 14.

„Ja, renn nur nach dem Glück. Doch renne nicht zu sehr, denn alle rennen nach dem Glück. Das Glück rennt hinterher ...“

Wer kennt ihn nicht: den Wunsch nach dem schnellen Geld? Einmal Lotto spielen und alle finanziellen Sorgen loswerden oder arm ins Spielcasino gehen und reich wiederherauskommen. Seit dem 17. Jahrhundert gibt es in europäischen Städten Spielcasinos oder Spielbanken, also öffentlich zugängliche Gebäude für Glücksspiel. Der Begriff „Casino“ ist eine Entlehnung aus dem Italienischen und bezeichnete ursprünglich ein Gebäude, in dem man sich zu einem geselligen Beisammensein traf. In jedem Casino findet man neben vielen Spielautomaten auch Spieltische, an denen unter anderem traditionelle Glücksspiele wie Roulette, Black Jack und Poker gespielt werden. Poker galt lange als ein Glücksspiel, das zwielichtige Gestalten in verrauchten, schmuddeligen Räumen spielten. Doch die Zeiten haben sich geändert. Der „Geheimagent seiner Majestät“, James Bond, spielt Poker. In Deutschland löste 2011 der Pokerspieler Pius Heinz einen wahren Boom aus, nachdem er im US-amerikanischen Spielerparadies Las Vegas die Weltmeisterschaft und 8,7 Millionen US-Dollar gewonnen hatte. Auch die Medien tun ihr Übriges dazu, das Interesse an dem Kartenspiel zu erhöhen, schildert Hans Bergmann, stellvertretender Bereichsleiter eines Casinos in Deutschland:

„Mittlerweile berichten ja Fernsehsender in Deutschland regelmäßig von verschiedenen Pokerturnieren. Viele möchten das Pokerspiel dann live im Casino erleben. Das Spiel lässt sich schnell erlernen. Die Spielregeln sind bei der populärsten Pokervariante ‚Texas Hold'em' relativ einfach. Es gibt aber eine unendliche Zahl an Situationen, in die sie als Spieler geraten können. Erfahrungswerte sind da schon sehr hilfreich. Empfehlenswert ist ein Einstieg an einem ‚Beginners' Table' mit einem niederen Limit.“

134. ábra
transzkripció[3]

Érdemes kipróbálnunk az egy-egy többnyire hétköznapi témához készült összeállítást is. Vegyük példának a So isst Deutschland – eine Unterrichtsreihe[4] részt (135. ábra).

[3] http://www.dw.de/gl%C3%BCcksspiel/a-18278840 Letöltés: 2015. június 14.
[4] http://www.dw.de/so-isst-deutschland-eine-unterrichtsreihe/a-5638156 Letöltés: 2015. június 14.

Die **fünfteilige Unterrichtsreihe** besteht aus den Kapiteln "Zu Besuch in Deutschlands Küchen", "Deutsche Sprache rund ums Essen", "Kochen in den Medien", "Bio boomt" und "Essen für den kleinen Geldbeutel".

Die Materialien wurden für fortgeschrittene Lerner der **Niveaustufen B1 bis B2** konzipiert. Sie sollen die landeskundlichen Informationen Ihres im Kurs verwendeten Lehrwerks ergänzen und den Unterricht durch aktuelle Aspekte und neue Themenkomplexe bereichern. Die einzelnen Unterrichtseinheiten bauen nicht aufeinander auf, so dass Sie die Auswahl der Kapitel und ihre Reihenfolge den Bedürfnissen und Interessen der Lerner individuell anpassen können.

Jedes Kapitel besteht aus mehreren **Arbeitsblättern** und einem **Lehrerkommentar**. Die Arbeitsblätter können ohne weitere Bearbeitung ausgedruckt und verwendet werden. Sie sind modern und multimedial gestaltet und berücksichtigen sämtliche Fertigkeitsbereiche. Neben umfangreichen landeskundlichen Informationen in Form von Text-, Bild- und Audiomaterialien stehen auch Übungen zur Wortschatzarbeit und sprachlichen Strukturen zur Verfügung. Der Lehrerkommentar enthält zusätzliche Tipps und Anregungen für den Unterricht, Quellen und weiterführende Links, Transkriptionen der Audios, Glossare mit schwer verständlichem Vokabular sowie Lösungen zu den Arbeitsblättern. Die Audio-Dateien finden Sie als Download oder Stream.

Mit Hilfe der unten stehenden Symbole erkennen Sie schnell, welche Fertigkeiten trainiert werden:

DIE REDAKTION EMPFIEHLT

135. ábra
DW oktatás: szövegfeldolgozás

A fejezet öt részből áll. Mindegyik egy, a témára jellemző képpel kezdődik, utána szerepelnek felsorolásszerűen azok a készségek, melyeket az adott feladatokon keresztül fejleszteni lehet, majd a tananyag feldolgozására szánt idő és a szükséges médium, valamint az ajánlott munkaforma. A hallás után szövegértést és a téma feldolgozását egy PDF formátumú feladatlap teszi teljessé. Gyakran újabb szöveggel egészítve ki a hallott szöveg tartalmát, egyben az olvasási készség fejlesztésére is szolgál.

28.1. deutsch-lerner.blog.de

Avagy: mire képes egy kollektív tudástár? A Blog für Deutschlerner in aller Welt[5], vagyis a nyelvtanulóknak szerkesztett oldal sok jól használható ötlettel szolgál a tanárok számára is. A témánál maradva a hallás után értést segítő feladatok körében keresünk (136. ábra). Itt is nyelvi szintenként tagolva választhatunk a feladatok között. A szövegek mellett feladatlapokat is találunk, melyek a szövegértést ellenőrzik. Ha arra is gondolunk, hogy nem csak a tanórára keresünk feladatot a diákjaink számára, hanem otthon is megoldható alternatívákat kínálunk, amelyek segítségével differenciáltan fejleszthetik a tudásukat, akkor az ilyen és az ehhez hasonló oldalak nagy hasznunkra lehetnek.

136. ábra

Deutschlerner. blog hallás utáni értés

Egy e-learning tananyag ajánlásával szeretném zárni a továbbképzés anyagát. Amolyan könyvajánlóval. A veritas.at Deutschtunde 2 tankönyv [94] (137. ábra) és online tananyaga sokoldalú témakínálata, ötletes feladatai és autentikus szövegei akár egyes készségek kialakításakor, akár az összefoglalásoknál jól jöhetnek. Mivel egy Ausztriában iskolai használat-

[5] http://deutsch-lerner.blog.de/ Letöltés: 2015. június 14.

ra készített tankönyvcsaládról van szó, ezért a nyomtatott változat és a sorozat többi kötete elérhető áron megvásárolható. Kellemes és hasznos böngészést kívánok!

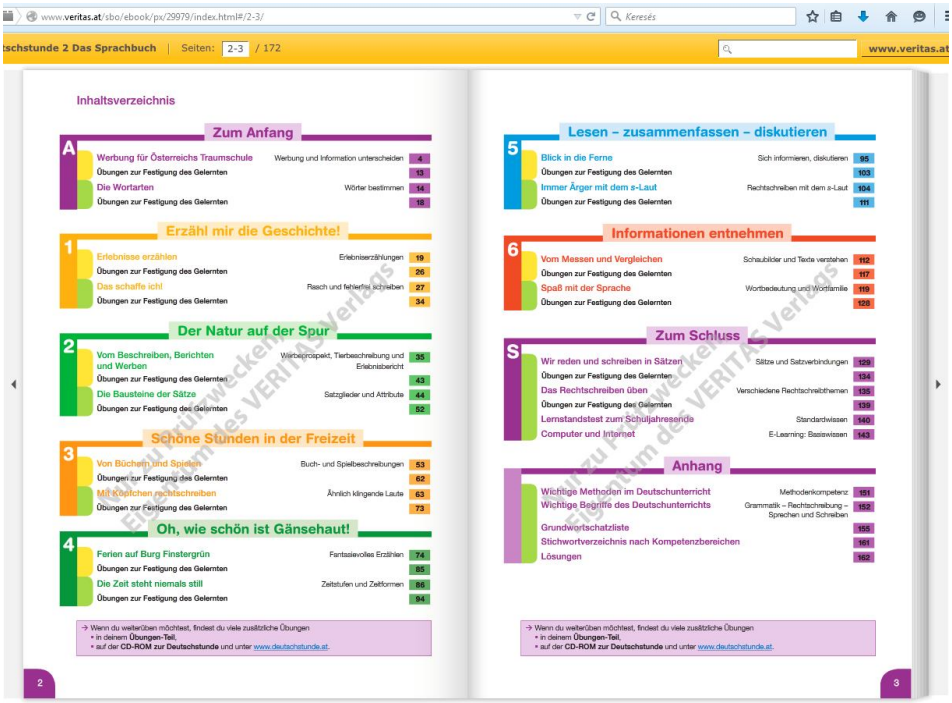

137. ábra
Deutschstunde 2 tartalomjegyzék[6]

Felhasznált irodalom

[94] Pamper, Wolfgang & Led, Mauela: *Deutschsstunde das Sprachbuch 2* http://www.veritas.at/sbo/ebook/px/29979/index.html#/I/zoomed. Letöltés: 2015. június 24.

[6] http://www.veritas.at/sbo/ebook/px/29979/index.html#/2-3/ Letöltés: 2015. június 24.

Összegzés

Amikor hozzáfogtunk az anyag megírásához, akkor is tudatában voltunk annak, hogy amit kínálunk az csak egy válogatás lehet. Mint ilyen, sok minden kimaradt belőle, és soha sem lehet teljes. Azért reméljük, hogy ötletet adtunk és kedvet csináltunk a további kereséshez és kísérletezéshez.

A bemutatás némettanárok számára készült, akiknek nem kell informatikusoknak lenniük ahhoz, hogy IKT eszközök ésszerű és értelmes felhasználásával modern órát tartsanak.

Higgyék el, kedves Kollégák, mindenkinek sikerülni fog! Ha elsőre mégsem, akkor se adják fel, próbálkozzanak tovább, az első sikerekig. Meglátják, megéri!

Ehhez kívánunk sok sikert és kitartást, és a mindennapi munkájuk mellett erőt és energiát a megújulásra.

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE